

BİLECİK ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İktisat Anabilim Dalı

**CİNSİYETLER ARASI GELİR EŞİTSİZLİĞİNİ
GİDERMEDE MİKRO KREDİ UYGULAMALARININ
ETKİNLİĞİ: BİLECİK İLİ ÖRNEĞİ**

Refiye AKKUL

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Necati ÇİFTÇİ

BİLECİK, 2011

BİLECİK ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İktisat Anabilim Dalı

**CİNSİYETLER ARASI GELİR EŞİTSİZLİĞİNİ
GİDERMEDE MİKRO KREDİ UYGULAMALARININ
ETKİNLİĞİ: BİLECİK İLİ ÖRNEĞİ**

Refiye AKKUL

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Necati ÇİFTÇİ

BİLECİK, 2011

 BİLECİK ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	YÜKSEK LİSANS/DOKTORA <u>JÜRİ ONAY FORMU</u>
---	--

Bilecik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 11/05/2011 tarih ve 51/4-a sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından 20/06/2011 tarihinde tez savunma sınavı yapılan Refiye AKKUL' un "Cinsiyetler Arası Gelir Eşitsizliğini Gidermede Mikro Kredi Uygulamalarının Etkinliği: Bilecik İli Örneği" konulu tez çalışması İktisat Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ

ÜYE

(TEZ DANIŞMANI) : Yrd. Doç. Dr. Necati ÇİFTÇİ

ÜYE : Doç. Dr. Mevlüdiye ŞİMŞEK

ÜYE : Yrd. Doç. Dr. Atıl TAŞER

ONAY

Bilecik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun
...../...../..... tarih ve/..... sayılı kararı.

İMZA/MÜHÜR

TEŞEKKÜR

Bilecik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim dalı İktisat bölümündeki eğitimim süresince bizlere verdikleri eğitimlerden dolayı bütün hocalarımıza çok teşekkür ederim.

Tez konumu belirlememden en son haline gelene kadar bana verdiği destekten dolayı en başta tez danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Necati ÇİFTÇİ ve anketi hazırlamamdan verileri düzenlememe kadar bütün aşamada yardımlarını esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Atıl TAŞER hocama sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Bu teze emeği geçen kız kardeşim Hatice Merve KIRAC' a ve Hilal GÜLMEZ arkadaşşıma da ayrıca teşekkür ederim.

Bana verdikleri maddi ve manevi desteklerinden dolayı biricik eşim Murat AKKUL' a, biricik oğlum Mehmet Ali AKKUL' a, ve sevgili aileme teşekkürlerimi sunarım.

Aynı zamanda, AÖF Bilecik Bürosunda çalışan iş arkadaşşıma teşekkür ederim.

Mikro kredi dağıtarak sayısız insana mutluluklar yaşatan ve sabırla, yardım etmenin hazzıyla büyük emek veren, yaptığım anket çalışmasında da bana yardımlarını esirgemeyen TGMP Bilecik Şubesi çalışanlarına çok teşekkür eder ve özverili çalışmalarının devamını dilerim.

Mikro kredi kullanan ve hayatlarını zorluklar içinde sürdürmeye çalışan girişimci kadınlara başarılar diler; yaptığım anketlere verdikleri samimi yanıtlar için de şükranlarımı bildiririm.

Umarım yaptığım bu çalışma, mikro kredi olarak hayatlarını bir nebze olsun değiştiren kadınlar için yaptıkları çalışmanın devamını sağlamaları açısından yararlı olur. Aynı zamanda, umutsuzluk içinde yaşayan kadınlara da mikro kredi umut ışığı olmaya devam eder.

Bilecik, 2011

Refiye AKKUL

ÖZET

CİNSİYETLER ARASI GELİR EŞİTSİZLİĞİNİ GİDERMEDE MİKRO KREDİ UYGULAMALARININ ETKİNLİĞİ: BİLECİK İLİ ÖRNEĞİ

Refiye AKKUL

Mikro-kredi; iş bulamayan ya da kendi işini kurmak isteyen yoksul kimselere, özellikle kadınlara yönelik küçük ölçekli bireysel kredi olarak tanımlanır. Bu tür krediler yeni yatırımları cesaretlendirmekte ve cinsiyetler arası gelir eşitsizliğini gidermek amacıyla, kadınların kendi işlerini kurmalarına imkân vererek onları tüketici olmaktan çıkarıp üretici haline dönüştürmektedir.

Çalışmamızda; mikro- kredinin cinsiyetler arası gelir eşitsizliğine çözüm olup olmadığının yanıtı ortaya konarken, örneklem olarak Bilecik ili kullanılmıştır. Mikro-kredi kullanan 691 kadından 250 tanesine anket yapılmıştır. Anket soruları, hem ekonomik hem de sosyal açıdan değerlendirme yapmaya imkân vermiştir.

Anket sonuçlarına göre; küçük ölçekli kredilerle yeni işler kuran ya da mevcut işlerini finanse eden bu kadınların yaşamları mikro-krediden öncesi ve sonrası olarak ikiye ayrılmıştır. Mikro-krediden sağlanan en büyük fayda; gelir bakımından erkeklerle kadınlar arasında bulunan uçurumu yok etmiş olmasıdır. Finansal özgürlüklerine kavuşan ya da mevcut gelirini artıran kadınlar; hane harcamalarında söz sahibi olmuş, hane içindeki karşı cinslerle ilişkilerindeki hiyerarşik düzenden sıyrılıp, demokratik bir düzene geçiş yapmışlardır. Ayrıca ev dışına çıkmaya, dış dünyayla kaynaşmaya başlayıp sosyalleşme konusundaki eşitsizliğin de sonunun geldiğinin kanıtı olan bu kadınlar; hemcinslerine mikro-kredi kullanmalarını tavsiye etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mikro Kredi, Kadın Yoksulluğu, Cinsiyetler Arası Gelir Eşitsizliği

ABSTRACT

EFFICIENCY OF MICRO CREDIT PRACTICES ON RESOLVING INCOME INEQUALITY BETWEEN SEXES: THE CASE OF BILECIK

Refiye AKKUL

Micro-credit is defined as small-scale personal loans; intended for poor people, especially women, who are unable to find a job or who want to establish their own businesses. This type of loans encourages new investments and enables women to establish their own businesses, in order to resolve the problem of income equality between sexes, transforming them from consumer into producer.

In our study; Bilecik province has been used as the sample in order to put forth an answer to the question, whether micro-credit brings out a solution to income equality between sexes or not. A survey has been carried out on 250 of 691 women, who have used micro-credit. The survey questions have given the opportunity to review both economically and socially.

According to the survey results; the lives of these women who have established new businesses or have financed the existing ones, have been divided into two as before and after micro-credit. The annihilation of the gap, in terms of income, between men and women; has been the greatest benefit provided by micro-credit. The women who have gained financial freedom or have increased their present income; have begun to have a say on household spending and eluding the hierarchical layout of sexes they have switched to a democratic layout. In addition; these women who have proved that the inequality in terms of social life has come to an end by beginning to leave the domestic life behind and unite with the outer world, have recommended their counterparts to use micro-credit.

Key Words: Micro-credit, Woman Poverty, Income Inequality between Sexes.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
TEŞEKKÜR.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
RESİMLER LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR.....	xiii
GİRİŞ.....	xv

BİRİNCİ BÖLÜM

CİNSİYET AYRIMCILIĞI

1.1.Toplumsal Cinsiyet Rolü	1
1.2.Cinsiyet Ayrımcılığının Arka Planı.....	2
1.2.1.Cinsiyet Ayrımcılığının Ortaya Çıktığı Alanlar.....	3
1.2.1.1.Ekonomik Faaliyet Alanında Eşitsizlik.....	3
1.2.2.Dünya’da Cinsiyet Ayrımcılığı.....	6
1.3.Cinsiyet Eşitsizliğini Giderme Çabası.....	8
1.3.1.Dünya’da Cinsiyet Eşitsizliğine Çözüm Çalışmaları.....	8
1.3.2.Türkiye’de Cinsiyet Eşitsizliği Çözüm Çalışmaları.....	10
1.4.Cinsiyet Ayrımcılığı ve Mikro Kredi.....	10

İKİNCİ BÖLÜM

KÜRESELLEŞME VE YOKSULLUK

2.1.Küreselleşme.....	11
2.1.1. Küreselleşmenin Etkileri.....	11
2.1.1.1.Küreselleşmenin Türkiye’deki Görünümü.....	13
2.2.Yoksulluk.....	14
2.2.1. Yoksulluk Türleri.....	15
2.2.1.1.Gelir Yoksulluğu.....	16

İÇİNDEKİLER (Devam)

	<u>Sayfa</u>
2.2.1.1.1.Mutlak Yoksulluk.....	16
2.2.1.1.2.Görelî Yoksulluk.....	16
2.2.1.1.3.Öznel Yoksulluk.....	17
2.2.1.2.İnsani Yoksulluk.....	17
2.2.2. Yoksulluk Ve Dünya'daki Görünümü.....	18
2.2.3.Küreselleşme ve Yoksulluk İlişkisi.....	19
2.2.4.Yoksulluğun Kadınlaşması.....	21
2.2.5.Türkiye'de Yoksulluğun Boyutu.....	24
2.2.6.Gelir Dağılımı ve Gelir Dağılımı Adaletsizliği	26
2.2.6.1. Gelir Dağılımı.....	26
2.2.6.2. Gelir Dağılımı Adaletsizliği.....	26
2.2.6.3. Türkiye'de Gelir Dağılımı Adaletsizliği.....	27
2.2.6.3.1.Eğitim Durumuna Göre Gelir Dağılımı Adaletsizliği.....	28
2.2.6.3.2. Cinsiyete Göre Gelir Dağılımı Adaletsizliği.....	29
2.2.6.3.3.Meslek Gruplarına Göre Gelir Dağılımı Adaletsizliği.....	32
2.3.Yoksullukla Mücadele Programları.....	32
2.3.1.Dünya'da Yoksullukla Mücadele.....	34
2.3.2.Türkiye'de Yoksullukla Mücadele.....	35
2.3.3. Yoksullukla Mücadelede STK' ların Önemi.....	36

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MİKRO KREDİ

3.1. Mikro Finans.....	38
3.2.Mikro Kredi.....	38
3. 2.1.Mikro Kredinin Amacı.....	38
3.2.2. Mikro Kredinin Özellikleri.....	39
3.2.3. Mikro Kredide Öncelik Sıralaması.....	40
3.2.4.Mikro Kredi ile Ticari Bankalar Arasındaki Farklar.....	40
3.3.Dünya'da Mikro Kredi Sisteminin İşleyişi.....	41
3.3.1.Mikro Kredi Sisteminin Bangladeş'te Başlaması.....	41

İÇİNDEKİLER (Devam)

	<u>Sayfa</u>
3.3.1.1.Grameen Bankası'nın Kuruluşu.....	42
3.3.1.1.1 .Grameen Bank'ın Yönetim Yapısı.....	43
3.3.1.1.2.Grameen Bank'ın Kredi Türleri.....	44
3.3.1.1.3.Grameen Bank'ın Kredi Verme Süreci.....	45
3.3.1.1.4.Grameen Bank'ın Başarısı.....	46
3.3.1.2. Grameen Vakfı'nın Doğuşu.....	47
3.3.2.Dünya'da Mikro Kredi Uygulayan Diğer Ülkeler.....	48
3.3.2.1.Asya Kıtasında Mikro Kredi Uygulayan Ülkeler.....	49
3.3.2.2.Amerika Kıtasında Mikro Kredi Uygulayan Ülkeler.....	49
3.3.2.2.1.Latin Amerika'da Mikro Kredi.....	49
3.3.2.2.2.Kuzey Amerika'da Mikro Kredi.....	49
3.3.2.3.Afrika Kıtasında Mikro Kredi Uygulayan Ülkeler	50
3.3.2.4.Avrupa Kıtasında Mikro Kredi Uygulayan Ülkeler	50
3.3.3.Kadınların Gelirlerini Arttıran Örnek Ülkeler.....	50
3.3.3.1.Hindistan'da Mikro Kredi.....	52
3.3.3.2.Norveç'te Mikro Kredi.....	53
3.3.3.3.Endonezya'da Mikro Kredi.....	53
3.4.Türkiye'de Mikro Kredi Sistemi.....	54
3.4.1. Türkiye'de Mikro Kredi Talebi.....	54
3.4.2.Türkiye'de Mikro Kredi Uygulamaları.....	56
3.4.2.1.KEDV MAYA Mikro Kredi Uygulamaları.....	56
3.4.2.1.1. MAYA' nın Kurumsal Yapısı.....	57
3.4.2.1.2. MAYA' nın Hedef Kitlesi.....	58
3.4.2.1.3. Kredilerin Verilme Süreçleri.....	58
3.4.2.1.4. Kredi Türleri.....	59
3.4.2.1.4.1.Dayanışma Grubu Kredileri(Maya Biz).....	60
3.4.2.1.4.2.Bireysel Kredi (Maya Ben).....	60
3.4.2.1.4.3.İhtiyaç Kredisi(Maya Aile).....	60
3.4.2.1.5.Kredi Geri Ödeme Planları.....	61
3.4.2.2. Türkiye Grameen Mikro kredi Projesi (TGMP).....	62

İÇİNDEKİLER (Devam)

Sayfa

3.4.2.2.1. TGMP' nin Hedef Kitlesi.....	63
3.4.2.2.2. TGMP'nin Prensipleri.....	64
3.4.2.2.3. TGMP'nin Fon Kaynakları.....	64
3.4.2.2.4. TGMP Uygulamasında Kredi Türleri.....	66
3.4.2.2.4.1. Temel Kredi.....	66
3.4.2.2.4.2. Girişimci Kredisi.....	66
3.4.2.2.4.3. Mücadeleci Vatandaş Kredisi.....	66
3.4.2.2.4.4. Mikro sera İçin Verilen Kredi.....	66
3.4.2.2.4.5. Hayvancılık Kredisi.....	67
3.4.2.2.4.6. Sözleşmeli Kredi.....	67
3.4.2.2.4.7. Gönüllü Tasarruflar.....	67
3.4.2.2.5. Kredilerin Verilme Süreçleri.....	67
3.4.2.2.6. Mikro kredi Alanların Yaptığı İşler.....	68
3.4.2.2.7. Kredilerin Geri Ödenme Süreci.....	69
3.4.2.2.8. Gıda Bankacılığı.....	71
3.4.2.2.9. TGMP Mikro kredi Programı İle Açılan Mikro kredi Çarşıları..	72
3.4.2.2.9.1. Diyarbakır İli Mikro kredi Çarşısı.....	72
3.4.2.2.9.2. Hatay İli Mikro Kredi Çarşısı.....	72
3.4.2.2.10. TGMP'nin Başarısı.....	73
3.4.2.3. MAYA ve TGMP'nin Farkları.....	74
3.4.2.4. Mikro Kredinin Türk Kadınının Yaşamına Etkileri.....	75
3.4.2.4.1. Olumlu Etkileri.....	75
3.4.2.4.2. Olumsuz Etkileri.....	76

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GELİR EŞİTSİZLİĞİNİ GİDERMEDE BİR ARAÇ OLARAK MİKRO KREDİ: BİLECİK İLİ ÖRNEĞİ

4.1. Mikro kredi İle İlgili Literatür Taraması.....	78
4.1.1. Dünya'da Yapılan Araştırmalar.....	78

İÇİNDEKİLER (Devam)

Sayfa

4.2. Bilecik’te Mikro Kredi	84
4.2.1. Bilecik İli’nin Genel Özellikleri.....	84
4.2.1.1. Bilecik İlinin Nüfusu	84
4.2.1.2. Bilecik İlinin Ekonomisi	85
4.2.2. Bilecik İlinde Mikro Kredi Uygulaması.....	85
4.3. Araştırmanın Amacı.....	87
4.4. Anket Tasarımı.....	88
4.4.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	88
4.4.2. Veri Toplama Teknikleri	90
4.5. Anketin Sonuçları.....	91
4.5.1. Mikro Kredi Kullanan Kadınların Demografik Yapısı	91
4.5.2. Mikro Kredi Alımına Yönelik Bulgular.....	95
4.5.2.1. Mikro Kredi Alma Nedeni.....	96
4.5.3. Çapraz Tablolar.....	101
4.5.3.1. Yaş Grubu ve Mikro kredinin Alınma Sebeplerine Ait Çapraz Tablolar.....	101
4.5.3.2. Mikro Kredi İle Yapılan İşlere Ait Çapraz Tablolar.....	105
4.5.4. Gelir İle İlgili Bulgular.....	106
4.5.4.1. Mikro Kredi Alan Kadınların Gelir Artışına Ait Bulgular.....	109
4.5.5. Sosyal İlişkilerde Meydana Gelen Değişmeler.....	112
4.5.6. Kadınların Mikro Kredi İle İlgili İleriye Dönük Düşünceleri.....	113
4.5.7. Hipotezlerin Test Edilmesi	115
SONUÇ VE ÖNERİLER	117
KAYNAKÇA.....	121
EKLER.....	136
EK 1: Diyarbakır Mikro Kredi Çarşısı.....	136
EK 2: Mikro Kredi Kullanım Anketi.....	140
EK 3: TGMP Bilecik Şubesi Resimleri	143
ÖZGEÇMİŞ.....	145

TABLÖLER LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1: Ülkelerin 2007 Yılı GEM (Cinsiyeti Güçlendirme Ölçümü)Oranları.....	7
Tablo 2: Ülkelerin 2007 yılı GDI Oranları.....	7
Tablo 3: Yoksulluk Değerleri ve Bunlara Ait Göstergeler.....	15
Tablo 4: Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Fertlerin Yoksulluk Oranları; TÜRKİYE.....	24
Tablo 5: Küresel Gelir Adaletsizliği.....	28
Tablo 6: Lise Türüne Göre Kadınların Durumu.....	30
Tablo 7: Eğitim Düzeyine Göre İşgücüne Katılım Oranı (Ağustos 2010).....	31
Tablo 8: Akademik Personelde Kadının Durumu	31
Tablo 9: İstihdam Edilenlerin Meslek Gruplarına Göre Dağılımı 2006.....	33
Tablo 10: Parlamentodaki Kadın Milletvekilleri Oranları	34
Tablo 11: Grameen Uygulayan Bazı Ülkeler.....	48
Tablo 12: Dünya’da Mikro kredi Kaynaklı Önemli Başarı Örnekleri.....	52
Tablo 13: Hayat Standardına Göre Türkiye’de Potansiyel Mikro kredi Talebi.....	55
Tablo 14: Özel Sektör Yaklaşımına Göre Türkiye’de Potansiyel Mikro kredi Talebi...55	
Tablo 15: Maya Biz, Maya Ben ve Maya Aile Mikro Kredileri.....	62
Tablo 16: TGMP İstatistiksel Verileri.....	63
Tablo 17: TGMP’nin Faaliyete Geçtiğindeki Fon Kaynakları.....	65
Tablo 18: TGMP (6 Mayıs 2009 tarihi itibarıyla)Finansal Destek Veren Kişi ve Kurumlardan Bazıları.....	66
Tablo 19: Mikro kredinin Sektörlere Göre Dağılımı.....	69
Tablo20: TGMP’nin Prodükтивitesi.....	74
Tablo 21: Bilecik İlinin Nüfusu.....	84
Tablo 22: Bilecik İli Mikro kredi Dağıtım ve Tahsilat Durum Tablosu.....	86
Tablo 23: Mikro kredi Kullanan Kadınların Yaş Dağılımı.....	92
Tablo 24: Mikro kredi Kullanan Kadınların Eğitim Durumu.....	92
Tablo 25: Mikro kredi Alan Kadınların Medeni Durumları.....	93
Tablo 26: Eş Seçim Kararı.....	93

TABLÖLAR LİSTESİ (Devam)

	<u>Sayfa</u>
Tablo 27: Eşin Çalışma Durumu.....	93
Tablo 28: Eşin Yaptığı İş.....	94
Tablo 29: Evde Yaşayan Kişi Sayısı.....	95
Tablo 30: Evde Kararları Kim Verir?.....	95
Tablo 31: Kadınların Oturdukları Evin Kime Ait Olduğu.....	96
Tablo 32: Mikro kredi Almadan Önce Kadınların Çalışma Durumu.....	96
Tablo 33: Mikro kredi Almadan Önce Yapılan İşler.....	97
Tablo 34: Mikro kredi Alma Nedenlerine Ait Bulgular.....	97
Tablo 35: Mikro kredi Alma Tarihi.....	98
Tablo 36: Alınan Mikro kredi Miktarı.....	97
Tablo 37: Mikro kredi İle Yapılan İşlere Ait Bulgular.....	99
Tablo 38: Krediyile Yapılan İşte Çalışan Kişilere Ait Bilgiler.....	99
Tablo 39: Krediden Elde Edilen Karla Yapılan Harcamalar.....	100
Tablo 40: Yaş ve Borç Ödemekle İlgili Çapraz Tablo.....	101
Tablo 41: Yaş ve Geçimin Temini İle İlgili Çapraz Tablo.....	102
Tablo 42: Yaş ve Çocukların Eğitimi İle İlgili Çapraz Tablo.....	103
Tablo 43: Yaş ve Eşin İsteğiyle İlgili Çapraz Tablo.....	104
Tablo 44: Yaş ve Mevcut İş Büyütmekle İlgili Çapraz Tablo.....	104
Tablo 45: Yaş ve Kredi İle Yaptığı İş İle İlgili Çapraz Tablo.....	105
Tablo 46: Medeni Durum ve Kredi İle Yaptığı İşle İlgili Çapraz Tablo.....	106
Tablo 47: Eşin Geliri İle İlgili Bulgular.....	107
Tablo 48: Mikro kredi Almadan Önceki Gelire Ait Bilgiler.....	107
Tablo 49: Ailenin Şimdiki Gelirine Ait Bilgiler.....	108
Tablo 50: Gelir Artışına İlişkin Bulgular.....	109
Tablo 51: Sadece Kendi Parasının Arttığını Söyleyen Kadınlara Ait Bilgiler	110
Tablo 52: Ailenin Toplam Para Artışına Ait Bilgiler	110
Tablo 53: Kadınların Ekonomik Kararlarını Vermedeki Yararı	111
Tablo 54: Mikro kredinin Gelir Harcama Konusundaki Etkisi	111
Tablo 55: Sosyal İlişkilerde Meydana Gelen Düzelmeye Ait Bulgular	112
Tablo 56: Mikro Kredi İle İlgili İleriye Dönük Düşüncelere Ait Bilgiler.....	114

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1: Grameen Bankasının Yönetim Yapısı.....	44
Şekil 2: Maya Mikro Ekonomik Destek İşletmesi Organizasyon Yapısı	57
Şekil 3: Türkiye Grameen Mikro Kredi Projesi’nde Para Sirkülasyonu.....	71

RESİMLER LİSTESİ

Sayfa

Resim 1: Diyarbakır Mikro Kredi Çarşısı(14.06.2010).....	136
Resim 2: Mikro Kredi Çarşısında Standı Olan Bayanlarla Yapılan Söyleşi.....	136
Resim 3: Birsen GÖKÇEK.....	137
Resim 4: Bedia ŞİMAL.....	138
Resim 5: Hazal DOĞRU.....	138
Resim 6: Vesile GÜLER.....	139
Resim 7: Kredi çarşısında satılan El İşlerinden Örnekler.....	139
Resim 8: TGMP Bilecik Şubesi.....	143
Resim 9: TGMP Bilecik Şubesi Merkez Müdürü Özlem BAŞTÜRK.....	143
Resim 10: TGMP Bilecik Şubesi Personeli Özlem CEYLAN.....	144

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABİGEM	Avrupa Birliği İş Geliştirme Merkezi
ABD-USD	Amerika Birleşik Devletleri
AFMIN	Afrika Mikro finans Kuruluşu
AGİK	Avrupa Güvenlik İşbirliği Konferansı
AKP	Adalet ve Kalkınma Partisi
AR-GE	Araştırma ve Geliştirme
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu
Bkz.	Bakınız
CEDAW	Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi
ÇATOM	Çok Amaçlı Toplum Merkezi
DFI	Finansal Kalkınma Kuruluşu
DİE	Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
GEM	Cinsiyeti Güçlendirme Ölçümü
GDI	Cinsiyete İlişkin Kalkınma Endeksi
GGs	Genel Grameen Geri Dönüş Sistemi
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
HDI	İnsani Kalkınma Endeksi
HDR	İnsani Gelişme Raporu
HPI	İnsani Yoksulluk Endeksi
IBRD	Uluslar arası Yeniden Yapılanma Kalkınma Bankası
IDA	Uluslar arası Kalkınma Örgütü
ILO	Uluslar arası Çalışma Örgütü
IMF	Uluslar arası Para fonu
KEDV	Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı
KSGM	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

KISALTMALAR (Devam)

NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
NCHS	ABD’de Sağlık İstatistikleri Ulusal Merkezi
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
SBA	Küçük İşletmeler Başkanlığı
SEWA	Hindistan Kendi Hesabına Çalışan Kadınlar Kooperatifi
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
SYDTF	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TGMP	Türkiye Grameen Mikrokredi Projesi
TESK	Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu
TİSVA	Türkiye İsrافی Önleme Vakfı
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜSİAD	Türk Sanayici ve İşadamları Derneği
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNİCEF	Birleşmiş Milletler Dünya Çocuk Programı
WB	Dünya Bankası
WWF	Hindistan Çalışan Kadınlar Federasyonu

GİRİŞ

Cinsiyet ayrımcılığı, kaynaklara ve fırsatlara ulaşmada eşitsizliktir. Cinsiyet ayrımcılığı kadınlarla erkekler arasındaki kişisel ilişkilerde güç dengesizliği, şiddet ve temel haklardan yararlanamamak gibi konularda kendini göstermektedir.

Kadınların durumlarını incelediğimizde karşımıza çok da insani olmayan tablolar çıkmaktadır. Klasik iktisat, bireylerin ücretli olarak çalışmak ya da çalışmamak arasında karar verirken özgür bir seçim yaptıklarını varsayar. Oysa kadınların ev içinde yaptıkları işler iktisadi ve üretken olarak görülmemekte hatta çoğu zaman yok sayılmaktadır. Aile yaşamı için önemli olan bütün işler eğer ücret karşılığı yapılmış ise üretken birer faaliyet adını almaktadır. Kadınlar ne kadar çok çalışıp çabalasalar da yeterince gelire sahip olamamaktadırlar.

Küreselleşme son yıllarda bütün dünyada değişim rüzgârları estirmiştir. Olumlu yönleri olmasına rağmen olumsuz yönleriyle de konuşulmaktadır. Bütün dünyayı etkileyen küreselleşme ülkelerin sınırlarını bir anlamda kaldırmıştır. Küreselleşme; yoksul olan ülkelerin daha yoksullaşmasına, zengin ülkelerdeki zenginler ve yoksulların arasındaki çizginin keskinleşmesine neden olmuştur. Türkiye’de bulunduğu konum nedeniyle küreselleşmeden önemli ölçüde etkilenen ülkelerdendir. Gelir dağılımındaki adaletsizlik kadınlar için önemli bir sorundur. Ülkelerin yaşadığı yoksulluk, en çok kadınlar ve çocukları etkilemektedir.

Yoksullukla mücadele; Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası ve Uluslar Arası Para Fonu (IMF) gibi kuruluşların gündemini uzun süredir meşgul etmektedir. Dünyada var olan yoksulluğun kısır döngüsü kırılmaya çalışılmaktadır.

İşte bu noktada, Bangladeş’te ekonomi profesörü olan M. Yunus 1974 yılında köylerde yaptığı çalışma sayesinde Mikro kredi sistemini geliştirmiştir. Bugün Grameen üyelerinin %97’sini kadınlar oluşturmaktadırlar. Mikro kredi, Birleşmiş Milletlerin ortaya koyduğu Milenyum Kalkınma Hedeflerinin gerçekleştirilmesine yardımcı olan önemli bir araçtır. Dünyadaki yoksullukla mücadelede en etkili araç olan mikro krediden 150 milyondan fazla insan yararlanmaktadır. Mikro kredi Asya, Afrika ve Latin Amerika gibi ülkelerde açlıkla mücadele eden fakir insanlar için hayatta kalma aracı olarak kullanılmaktadır. Gelişmiş ülkelerde ise, sosyal bağların güçlenmesini kolaylaştırmak için mikro kredi uygulamaları yapılmaktadır.

Mikro kredi yoksulluğu ortadan kaldırmak için düşünülmüş bir projedir. Özellikle kadınlar için uygulanması, cinsiyetler arasındaki gelir eşitsizliğini gidermek için de uygulanabilir bir yöntem olabileceğini düşündürmüştür. İşte bu noktada, konu araştırılabilir olarak dikkatimizi çekmiştir. Bilecik ilinde 2009 yılında mikro kredi uygulanmaya başlamış olmasına rağmen 2010 yılı sonunda 691 kişi mikro kredi kullanmaya başlamıştır. Kullananların tamamının kadın olması ve ödemelerin %100 gerçekleşmesi konumuz açısından önemlidir. Çalışmada, kadınların mikro kredi kullandıktan sonra gelirlerini artırıp arttırmadıkları ve gelir eşitsizliğine çözüm bulup bulmadıkları konuları araştırılmıştır.

Çalışma dört bölüm halinde hazırlandı. Birinci bölümde, “Cinsiyet Ayrımcılığı” başlığı altında dünyada ve Türkiye’de yaşanan cinsiyet ayrımcılığının boyutları araştırıldı. Birleşmiş Milletler, cinsiyet eşitsizliği konusunu düzenlediği Kadın Konferansları ile gündeme getirmiştir. 1975’ te Mexico City, 1980’ de Kopenhag, 1985’ te Nairobi ve 1995 yılında Pekin’ de düzenlenen Dünya Kadın Konferansları ile Cinsiyet Eşitsizliğini gidermek için çalışmalar yapılmıştır. Birleşmiş Milletler’ in “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi” ni (CEDAW) 1985 yılında Türkiye’ de imzalayarak cinsiyet eşitsizliğini giderme politikalarını uygulamaya koymuştur. Türkiye’ de başta Anayasa olmak üzere tüm yasalarda kadın-erkek eşitliği güvence altına alınmış olmakla birlikte uygulama eksiklikleri hala günümüzde de devam etmektedir.

İkinci Bölümde; “Küreselleşme ve Yoksulluk” kavramları ve aralarındaki ilişki incelenmiştir. Yoksulluk tüm insanlık için temel bir sorun olmakla birlikte, yaşamsal olarak kadınlar tarafından daha çok yaşanan bir olgudur. “Yoksulluğun Kadınlaşması” bütün dünyada kabul görmektedir. Çalışmada dünyada ve Türkiye’de yoksulluğun boyutu araştırıldıktan sonra, gelir dağılımı ve gelir dağılımındaki adaletsizlik konusu incelenmiştir. En son olarak yoksullukla mücadelede sivil toplum kuruluşlarının önemi vurgulanmıştır.

Üçüncü Bölümde; “Mikro Finans ve Mikro Kredi” konuları ayrıntılı şekilde anlatılmıştır. Bangladeş’ te başlayan Mikro Kredi sisteminin dünyaya nasıl yayıldığı araştırılmıştır. Türkiye’de mikro kredi veren iki kurum Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı ve Türkiye Grameen Mikro Kredi Projesi’ nin vermiş oldukları Maya ve

Grameen tipi mikro kredinin özellikleri, kimlere verildiği, kredi çeşitleri, kredilerin geri ödeme süreci konuları incelenmiştir. Mikro kredinin olumlu ve olumsuz etkileri karşılaştırılmıştır.

Dördüncü Bölümde; Bilecik ilinde yaşayan kadınların mikro kredi sayesinde cinsiyetler arası gelir eşitsizliğini kendi lehlerine çevirip çevirmediğine, yapılan anketle cevap aranmıştır. Bilecik İl Özel İdaresi ile Türkiye İsrarı Önleme Vakfı (TİSVA) arasında mikro kredi projesi protokolü 02.04.2009 tarihinde imzalanmıştır. Bilecik İli Mikro Kredi Şubesi Türkiye’de 40. Şube olarak açılmıştır. Bilecik ilinde TGMP’ ye üye olan 719 kadından 691 tanesi mikro kredi kullanmıştır. Mikro kredi kullanan 250 üyeye TGMP’ nin grup toplantıları sırasında anket uygulanmıştır. Anket sonuçlarına göre; kadınların aldıkları mali kaynaklarla yeni işler kurması veya mevcut işlerini büyütmesi; onların yaşadıkları ayrımcılıklara çözüm olmuş, gelirlerinde bir artış olduğu gözlenmiştir. Kadınların aile gelirlerinde artış olmuştur. Ailenin gelir artışı kadından kaynaklanmaktadır. Kadınların gelirlerinin artması sayesinde ev içi gelirden denge sağlanmaya başlamış en azından aradaki uçurum daralmıştır. Ankete katılan 217 kadın, mikro kredi aldıktan sonra sadece kendi kazancının arttığını söylemiştir. Bu sonuca göre; mikro kredinin cinsiyetler arası gelir eşitsizliğini giderdiğini görüyoruz. Gelirlerinin artmadığını söyleyen kadınlar bile mikro kredinin yararlarını göz ardı edemeyeceklerini vurgulamışlardır. Sosyal boyutlarına baktığımızda; kadınların gelirlerini harcama kararı vermeye başlamaları, arkadaş çevrelerinin çoğalması ve aile içi ilişkilerine olumlu yönde yansması gibi çok önemli katkıları olmuştur. Kadınların %82,4 (206 kişi)’ü gibi yüksek bir çoğunluk, yeniden kredi almayı istediklerini belirtmiştir. Bir başka önemli konu da kadınlar, hemcinslerine mikro kredi almalarını önermiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

CİNSİYET AYRIMCILIĞI

Zaman akıp giderken ve dünya üzerinde değişmeyen tek şey değişimin kendisiyken; bazı olgular varlıklarını korumak için çabalamaya devam etmektedir. En önemlilerden biri ise cinsiyetler arasındaki eşitsizliktir. Biyolojik farklılığa ek olarak, ‘toplum’ bilincinin oluşması ve sosyal hayat düzeninin sağlanmasıyla birlikte; bireylere, ait oldukları cinsiyetin statüsünün ne olduğu ve neyi yapıp neyi yapmaması gerektiği dikte edilmektedir. Öte yandan; feminizm akımının dalgalar halinde yayılmasıyla birlikte, cinsiyetler arasındaki bu eşitsizliğe çare olacak değişik çözüm yolları ortaya konmaya başlanmıştır ki; mali açıdan bakıldığında, bunlar arasında en göze çarpanlardan biri mikro kredi uygulamasıdır.

Gelir eşitsizliği bazında cinsiyet ayrımcılığını ele aldığımızda değinmemiz gereken başlıca nokta ise toplumsal cinsiyet rolü olmaktadır. Daha sonra cinsiyet ayrımcılığının arka planı nedir ona bakacağız. Cinsiyet ayrımcılığının ortaya çıktığı alanlar nelerdir onları inceledikten sonra dünyada cinsiyet ayrımcılığının boyutlarını araştıracağız. Cinsiyet eşitsizliğini giderme çabaları dünyada ve Türkiye’de de gündemi meşgul eden konulardan biridir. Bununla ilgili ne gibi çalışmalar yapıldığına göz atmak konumuz açısından yararlı olacaktır.

1.1.TOPLUMSAL CİNSİYET ROLÜ

Doğduğumuzda hiçbirimiz erkek ya da kadın olduğumuzun ayırımında olmayız. Geleneksel otoriteler, “erkek” ve “kadın” olarak birbirinden katı bir şekilde ayrılan ve her iki cinsiyete de doğuştan verilen cinsiyet rollerinin var olduğunu savunmaktadır. Bu rollere göre erkekler; aile reisi ve evin geçiminden sorumlu, güçlü ve mantıkla hareket eden, cesur, dışarıyla olan bağı kurmada sorumlu olan kişilerdir. Kadınlar ise; erkeğe bağlı ve korunmaya muhtaç, eşiyle ve ailesiyle ilgilenmekten başka bir işe yaramayan, güçsüz, duygusal, her zaman kendinden ödün veren bireylerdir.

Bu rollerin kişiler tarafından özümsemişi ise çocukluktan başlayarak kişinin koşullanması yoluyla olmaktadır. Toplumun yaptığı eleştiriler yinelendikçe, birey kendi için uygun görülen rolün dışına çıkmamaya başlar. Dökmen’ in de belirttiği gibi

“Bireylere yüklenen cinsiyet rolü ile onların rolü öğrenmesi, toplumsallaşma ve içselleştirme ile bireyin toplumsal ilişkilerde yerlerini almasını sağlamaktadır. Böylece kadınlık ve erkeklik rolü toplumsallaşma ile yerleşmiş olmaktadır” (Dökmen, 2004: 18). Sürekli aynı tepkilere maruz kalan bireyler; bir müddet sonra farkında bile olmadan bu rollere uygun davranmaya başlamaktadır. Bu aşamadan sonra ise ortaya oldukça alışıldık bir tablo çıkmaktadır. Kadın ve erkeğin biyolojik özelliklerinin cinsiyete yansıtılması ve toplumsal cinsiyet rollerinin oluşması ile kamusal alanın erkeğe, özel alanın kadına ait olduğu anlayışı toplumda hâkim olmuştur (Savcı,1999:136).

1.2.CİNSİYET AYRIMCILIĞININ ARKA PLANI

Cinsiyet ayrımcılığı kavramının temelinde “ayrımcılık” kavramı yatmaktadır. Seyyar’ın ayrımcılık için yaptığı tanım; “Ayrımcılık kavramı genel olarak, yaş, fiziki yetenekler, sınıf, etnik köken, cinsiyet, ırk ya da din ayrımına dayalı haksız muameleler için kullanılmaktadır” budur (Seyyar, 2002: 44). Seyyar’ın tanımından hareketle ayrımcılığın hayatın her alanında görüldüğünü söylemek mümkündür.

Cinsiyet ayrımcılığına detaylı biçimde bakacak olursak; cinsiyet, biyolojik boyutu öne çıkan doğal bir farklılaşmadır. Ancak bu farklılaşma, sadece biyolojik boyutla sınırlı kalmamış, psikolojik, sosyal ve kültürel hayatta da farklı görme, aşağılama, ikinci sınıfa yerleştirme, fiziki güçsüzlükten hareketle değersiz bir konuma indirgeme şeklinde cinsiyet ayrımcılığına dayanan hareketlerle de değişik boyutlara taşınmıştır (Özdeş, 2005: 8-9). Bu kavramın gerçek hayatta ortaya çıkış biçimi Demirbilek’ e göre iki şekilde olmaktadır:

***Doğrudan cinsiyet ayrımcılığı;** bir bireyin bir kadına cinsiyetini esas alarak bir erkeğe davrandığı ya da davranacağından daha olumsuz davranması veya daha az olumlu davranmasıdır;*

***Dolaylı cinsiyet ayrımcılığı ise,** biçimsel olarak eşitlikçi gözükken davranış veya uygulamaların sonradan kadın üzerinde ayrımcı etkiler yaratmasıdır (Demirbilek, 2007: 14).*

Doğrudan ve dolaylı olarak ortaya çıkan cinsiyet ayrımcılığının hangi alanlarda ortaya çıktığına göz attığımızda aşağıdaki tablolarla karşılaşmaktayız.

1.2.1.Cinsiyet Ayrımcılığının Ortaya Çıktığı Alanlar

Cinsiyet ayrımcılığı, kaynaklara ve fırsatlara ulaşmada eşitsizlik, şiddet, temel hizmetlerden yararlanmada yetersizlik, çalışma yaşamı ve siyasette kadının sınırlı olması ve kadınlarla erkekler arasındaki kişisel ilişkilerdeki güç dengesizliği konularıyla yakından ilişkilidir (Demirbilek, 2007: 14). Bu bağlamda; kadın ve erkek arasındaki eşitsizliğin temel sosyal kurumlara yansiyarak kendini belli ettiğini söylemek mümkündür. Bahsi geçen bu temel alanlar; siyaset, eğitim, sosyal yaşam ve ekonomi olarak dört ana başlıkta toplanabilir.

1.2.1.1.Ekonomik Faaliyet Alanında Eşitsizlik

Ecevit ekonomik faaliyet alanında kadınların uğradığı haksızlıkları şu maddeler halinde sıralamıştır (Ecevit, 2003: 84):

Kadınlar;

1. Evlendikten sonra, iş gücüne katılma, kendi ayakları üstünde durma ve kariyer yapma gibi hedeflerini bir kenara koymaya zorlanmaktadır.
2. Karşılığında ücret almadıkları halde kendi evlerinde işçi muamelesi görmektedir.
3. İş gücü piyasasında ucuz emekçiler olarak görüldükleri için, düşük ücretlerle, kötü koşullarda çalışmaya zorlanmakta ve pazarlık gücünden yoksun bırakılmaktadır.
4. Kayıt dışı işlerde gündelik, yarı zamanlı, sözleşmeli ve geçici, ayrıca standart dışı işlerde çalışmaya zorlanmaktadır.
5. İşe alınırken, maaşları belirlenirken ve terfi durumlarında erkeklerden bir adım geride tutulmaktadır.
6. İşyerinde cinsel taciz veya istismara maruz kalmaktadır.
7. Ekonomik kriz durumlarında, ataerkil toplum yapısından dolayı, işten çıkarılacak ilk bireyler olarak görülmektedir. Çünkü aileyi geçindirme sorumluluğu doğası itibariyle erkeğin görevidir.

Bu maddeleri ayrıntılı inceleyecek olursak; kadınların çalışma hayatına dair baştan kaybetmelerinin nedeni olarak karşımıza yine toplumsal cinsiyet rolü çıkar. Evlenen

kadının evin iç kısmından sorumlu olduğunu dikte eden toplum yapısı dolayısıyla, kadınların çoğu iş yaşamı defterini daha açmadan kapatmış olmaktadır. Kariyer yapan kadınların çoğunluğunun evlenmemiş; evli olsa bile çocuksuz olduğu veya evlenip boşanmış ve başarı hedefleri olan kişiler oldukları göze çarpmaktadır. Bunun yanında; eğitim konusundaki fırsat eşitsizliği de kadının ekonomik alanda uğradığı haksızlığa yol açan ana sebeplerden biridir. Dalkıranoglu ve Çetinel'e göre;

Cinsiyete dayalı zihniyet kalıpları ve maddi yetersizlikler, eğitimde ailelerin erkek çocuklara öncelik tanımasına bu da kadınların eğitimlerinin olumsuz etkilemesine neden olmaktadır. Eğitimsiz kadınların iş yaşamına katılım oranı %17'ler civarındayken yüksek okul ve üniversite mezunu kadınların %74'ü çalışma yaşamına katılmaktadır (Dalkıranoglu ve Çetinel, 2008: 280) .

TÜİK' in 2010 yılı Ağustos ayı itibariyle yapmış olduğu araştırmaya baktığımızda Dalkıranoglu ve Çetinel'i destekler nitelikte sonuçlar çıkmıştır. Bu araştırmaya göre (<http://www.tuik.gov.tr> (30.11.2010)) ;

- ✓ Lise altı eğitimlilerde erkeklerin işgücüne katılma oranı %70,7 iken, kadınlarda %25,1 olmuştur.
- ✓ Lise ve dengi okul mezunlarında erkeklerde işgücüne katılma oranı %68,3 iken, kadınlarda %29,5 olmuştur. Mesleki veya teknik liselerde ise erkeklerde %81,5 iken kadınlarda %39,4 'e kadar çıkmaktadır.
- ✓ Yükseköğretim mezunlarında erkeklerde işgücüne katılma oranı %83,6 iken, Kadınlarda %70,5 olmuştur¹

Yapılan bu araştırma eğitim düzeyi yükseldikçe kadınların çalışma oranlarının arttığını bize göstermektedir. Ama yine de bazı iş kollarında, kadınlardan ziyade erkeklerin tercih edildiği görülmektedir. Türkiye'deki iş kollarında erkekler yönetici, kadınlar ise yardımcı konumunda bulunmaktadır. Bazı işlerde ise kadınlar tercih edilseler bile erkeklerden daha az ücret ödenmektedir.

Kadınların hamilelik durumları da çalışma koşullarını zorlaştıran bir başka konudur. İşletmeler, belirli düzeyde sorumluluk isteyen mevkilere kadın istihdam etme

¹ Sonuçların tamamı için bkz: TÜİK , “Hane halkı İşgücü Araştırması, 2010 Ağustos Dönemi Sonuçları”

konusunda kadınların hamilelik ve annelikle ilgili psikolojik durumlarını gerekçe göstererek ayrımcılık uygulamaktadır.

Önemli bir başka ayrımcılık konusu da terfiler konusunda yaşanmaktadır. Kadın çalışanların nitelik gerektirmeyen işlerde ağırlıklı olarak istihdamı, eğitim düzeylerinin yeterli olmaması, aile yaşamındaki rolü ve sorumlulukları gibi nedenler terfileri zorlaştırmaktadır. Ayrıca işyerlerinde kadınların yükselmesine erkekler tarafından destek verilmemesi, kadınların yetkiye ulaşmalarını engellemektedir. Bu ise cinsiyet ayrımcılığını ifade eden “Cam Tavan” kavramını ortaya çıkarmıştır. Cam Tavan, işyerlerinde yetişmiş elemanların hak ettikleri halde bir şekilde ayrımcılığa maruz kalıp, cinsiyet, ırk ya da engelli olmalarından dolayı üst düzey yönetime ulaşamamalarını ifade etmektedir. “Tavan” sözcüğü, yukarıya çıkmanın engellenmesinden; “cam” sözcüğü ise, görünmeyen, herhangi bir yerde yazılı olmayan ancak varlığını hissettirmesi yüzünden bu isim konulmuştur (Öğüt, 2010: 58).

Günümüzde çalışma yaşamında cam tavan etkisi en önemli sorunlardan biridir ve özellikle kadınların yükselmesini engellemektedir. Cam tavanı oluşturan üç ana engel bulunmaktadır. Kadınlar, bu engeller doğrultusunda kariyer gelişimlerini belirlemektedirler. Bu engelleri şöyle sayabiliriz (Dalkıranoglu, 2006: 50);

1. Erkek Yöneticilerin Engelleri,
2. Kadın Yöneticilerin Engelleri,
3. Kişinin kendi kendine Koyduğu Engellerdir.

"Cam Tavan Bariyerleri" ise benzer iş için farklı maaş veya cinsiyet, etnik grup, ırk ve dini ayrımcılık veya taciz şeklinde kendini gösterebilir.(Sayar Özkan; Özkan:94-95) İşyerinde uygulanan cinsel tacizin Türk Hukuk mevzuatındaki durumu da Bakırcı (2000) tarafından şu şekilde nitelendirilmektedir:

Türk Hukuk mevzuatında “Cinsel Taciz” teknik anlamda düzenlenmiş değildir. Ancak Türk Ceza Kanunu’nda cinsel taciz kavramına dahil edilebilecek bazı suçlar mevcuttur. İş yasalarında işçinin işyerinde cinsel tacize maruz kalması halinde uygulanabilecek herhangi bir ceza yaptırımına yer verilmemiştir. Ancak, tacizde bulunan bizzat işveren ve davranışı suç oluştuyorsa, TCK’ nun bazı hükümleri uyarınca işveren için ceza davası açılabilir. Hukuksal açıdan işyerinde cinsel tacizi, hem kişilik haklarının ihlali hem de cinsiyet ayrımcılığı kuramının kişilik hakları kuramı kadar geniş bir koruma sağlamadığı görülmektedir (Bakırcı;2000).

Cinsel tacizle karşılaşan kadınlar iş yaşamından haliyle uzaklaşmaktadırlar. Bu durumda kalan kadınlar ekonomik olarak gerilemektedirler. Ev kadını olarak isimlendirdiğimiz kadınlar ise herhangi bir kişisel gelire sahip olmadıklarından, şiddete ve toplumsal dışlanmaya yeterince direnç gösterememektedirler.

Cinsiyet ayrımcılığının ortaya çıktığı alanlar konusunu inceledikten sonra dünyada cinsiyet ayrımcılığı ne durumda konusunu incelememiz yerinde olacaktır.

1.2.2. Dünya’ da Cinsiyet Ayrımcılığı

Kadınlar cinsiyet ayrımcılığı boyutunda dünyada hangi konumda konusunu incelemek adına Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı’nın (UNDP) hazırladığı İnsani Kalkınma Raporlarına bakmamız yararlı olacaktır. Bu raporlarda yer alan iki ölçüt vardır. Bunlar:

- GEM(Gender Empoverement Measurement) “Cinsiyeti Güçlendirme Ölçümü”
- GDI (Gender Developement Index) “ Cinsiyete ilişkin Kalkınma Endeksi”dir.

Bu ölçütler ülkeler açısından kadınların durumlarını karşılaştırmamız için bize aydınlatıcı bilgiler vermektedir. “Cinsiyeti Güçlendirme Ölçümü”(GEM), kadınların ve erkeklerin ekonomik ve siyasi hayata aktif olarak katılma yeteneklerini ve onların ekonomik kaynaklar üzerindeki hâkimiyetlerini ölçmektedir. Kadınların fırsatlardan hangi ölçüde yararlanabildiklerini incelemektedir. Cinsiyet eşitsizliğini üç temel alanda ele almaktadır (UNDP, 2006: 398).

1. Politik katılım ve karar alma gücü,
2. Ekonomik katılım ve karar alma gücü,
3. Kadın ve erkekler için tahmini gelirleri ile ölçülen ekonomik kaynaklar üzerindeki güçtür.

2009 İnsani Kalkınma Raporu’na göre, GEM değerleri 182 ülke için hesaplanmıştır. Buna göre, GEM değerlerinin en yüksek olduğu ülkeler sırası ile Norveç (0,971), Avusturalya (0,970) ve İzlanda (0,969) ‘dır. Türkiye 101. sırada yer almaktadır. Bundan dolayı Türkiye’ nin çok iyi bir konumda olduğunu söyleyemeyiz.

GEM değerlerinin en düşük olduğu ülkeler ise Sierra Leone (0,365), Afganistan (0,520) ve Nijer (0,340)’ dir.

Tablo 1: Ülkelerin 2007 Yılı GEM (Cinsiyeti Güçlendirme Ölçümü)Oranları

1.Norveç	11.Lüksemburg	96.Grenada
2.Avusturalya	12.Finlandiya	97.Brezilya
3.İzlanda	13.ABD	98.Bosna Hersek
4.Kanada	14.Avusturya	99.Kolombiya
5.İrlanda	15.İspanya	100.Peru
6.Hollanda	16.Danimarka	101.TÜRKİYE
7.İsveç	17.Belçika	102.Ekvador
8.Fransa	18.İtalya	180.Sierra Leone
9.İsviçre	19Lihtensteyn	181.Afganistan
10.Japonya	20.Yeni Zelanda	182.Nijer

Kaynak:Human Development Report,2009: 12

(http://www.undp.org.tr/publicationsDocuments/UNDP%20GHDR_TR.pdf (28.07.2010))

İnsani Kalkınma Endeksi (HDI), ortalama başarıları ölçmekteyken, Cinsiyete İlişkin Kalkınma Endeksi (GDI); kadın ve erkekler arasındaki eşitsizlikleri yansıtmak üzere kullanılmaktadır. GDI' nın üç boyutu bulunmaktadır (UNDP;2009).Bunlar;

1. Uzun ve sağlıklı bir hayat: Kadınların ortalama ömür uzunluğu olarak belirlenmiştir.
2. Bilgi: İki unsurdan oluşmuştur; birincisi, yetişkin kadın okur-yazar oranıdır; ikincisi, okul çağındaki kadın nüfusun, ilk, orta ve yüksek öğretime kayıtlı öğrenci sayısının yüzdesidir. Bu iki göstergeye birlikte bakıldığında kadınların eğitim durumunu ölçmektedir.
3. İyi bir hayat standardı: Kadınların elde ettiği gelirler tahmini olarak ölçülmektedir.

Tablo 2: Ülkelerin 2007 yılı GDI Oranları

1 Norveç.	11.Lüksemburg	64.Kolombiya
2 Avusturalya	12.Finlandiya	65. Karadağ
3.İzlanda	13.A.B.D.	66. Malezya
4.Kanada	14.Avusturya	67. Sırbistan
5.İrlanda	15.İspanya	68. Belarus
6.Hollanda	16.Danimarka	69.Saint Lucia
7.İsveç	17.Belçika	79.TÜRKİYE
8.Fransa	18.İtalya	153.Mali
9. İspanya	19.Lihtenştayn	154.Afganistan
10.Japonya	20.Yeni Zelanda	155.Nijer

Kaynak: Human Development Report, 2009

(http://www.undp.org.tr/publicationsDocuments/UNDP%20GHDR_TR.pdf (28.07.2010))

UNDP' nin 2009 yılı İnsani Kalkınma Raporu'na göre, GDI değerleri 155 ülke arasında hesaplanmıştır Norveç, Avusturalya ve İzlanda ilk üç sırayı paylaşmaktadır. Türkiye 79.sırada yer almıştır. GDI, cinsiyet eşitsizliklerinin bir ölçümü olmayıp, insani kalkınmanın erkekler ve kadınlar arasındaki eşitsizliği giderip gidermediğinin ölçümüdür (UNDP,2009).

1.3. CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİNİ GİDERME ÇABASI

Cinsiyet eşitsizliğini gidermek için dünyada ve Türkiye'de ne gibi çalışmalar yapılmaktadır şimdi de sırasıyla onları görmelim:

1.3.1. Dünya' da Cinsiyet Eşitsizliği Giderme Çalışmaları

Cinsiyetler arası eşitsizliğin sorun teşkil etmeye başlaması çok eski çağlara dayanmaktadır. Ancak; ataerkil toplumlarda, diğer sorunlarda olduğu gibi bu soruna 'sorun' gözüyle bakılması ancak yakın geçmişe gelindiğinde olmuştur. Öyle ki; "eşitlik ilkesi ilk defa, Kuzey Amerikan kolonilerinin Hak Bildirileri (Bill of Rights)' nde normlandırılmıştır" (Gören, 1999: 397). Ancak bu bildirgelerde kadınlarla ilgili özel bir madde yer almamaktadır. Aynı şekilde 1789 Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisinin ilk maddesindeki; "İnsanların özgür ve eşit doğduklarını ve yaşadıklarını belirten" (Akad, 1993: 73) ilkesi de kadın-erkek eşitliği hakkında özel bir tanım içermemektedir.

Cinsiyetler arası eşitsizliğin en açık biçimde vurgulanarak değinildiği ilk uluslar arası resmi belge; Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesidir. Bildirgenin Başlangıç kısmında şu ibare yer almaktadır:

Birleşmiş Milletler halkları, temel insan haklarına, insanlık onuruna ve değerine, erkek ve kadınların eşit haklara sahip olduklarına olan inançlarını Birleşmiş Milletler Şartında teyit ederek, daha geniş özgürlükler düzeni içinde toplumsal ilerlemeye ve yüksek standartlara ulaşmaya karar verdiklerinden(...)(Akad,Dinçkol, 2004: 488).

Yapılan onca çalışmaya ve gösterilen özene rağmen; kadınlara karşı devam eden ayrımcılık Birleşmiş Milletlere üye olan devletleri rahatsız etmiştir ve bunun sonucunda 'Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi' ortaya çıkmıştır. Sözleşmenin önsözüne bakıldığında, böyle bir belgeye duyulan ihtiyacın altında yatan sebep kısaca; Birleşmiş Milletler' in kadın-erkek eşitliğine olan inancı, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi' nde tüm insanların eşit yaratıldığına ve adı geçen

bildirgedeki hak ve hürriyetlerin ayırım yapılmaksızın herkes tarafından kullanılabilceği gerçeğı ve bu konuda ortaya konmuş sözleşmelerin varlığına rağmen; kadınlara karşı yapılan ayrımcılığın devam etmesinden duyulan endişedir ([http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/\(21.10.2010\)\)](http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/(21.10.2010)))).

Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türölü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi' nin 2. Maddesinin (c) bendinde; “Kadınlara haklarını erkeklere eşit bir biçimde koruyacak hukuki mekanizmalar kurmak ve yetkili ulusal yargı yerleri ile diğerk kamu kurumları vasıtasıyla herhangi bir ayrımcılık karşısında kadınların etkili bir biçimde korunmasını sağlamak” hükmü yer almaktadır ([http://www.ksgm.gov.tr_Pdf_ TCE Ulusaleylemplani\(05.05.2010\)\)](http://www.ksgm.gov.tr_Pdf_ TCE Ulusaleylemplani(05.05.2010)))).

Bu aşamadan sonra Birleşmiş Milletler çeşitli merkezlerde kadın konferansları düzenlemiş ve daha sonra gelişmeleri takip edebilmek adına; New York'ta “Kadın 2000: 21.Yüzyıl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalkınma ve Barış” konulu özel oturum gerçekleştirilmiştir. Bu özel oturuma 188 ülke ve bu ülkelerden toplam 1500 sivil toplum kuruluşu katılmıştır. Özel oturum sonucunda Siyasi Deklarasyon ve Sonuç Belgesi kabul edilmiştir. Sonuç Belgesinde, kamusal ve özel alanda ulusal ve uluslar arası düzeyde kadının hayatını etkileyen gelişmeler değerlendirilmiş, karşılaşılan sorunları ortadan kaldırmak adına yapılacak eylem ve girişimlerin tespiti ve çözüm önerileri yer almıştır (Hamit, 2001: 147-148).

Batı dünyasında kadın-erkek eşitsizlikleri; politika, ekonomi ve iş dünyasında çeşitli yasalarla çözülmeye çalışılırken, dünyanın geri kalanında ilerleme görülmemektedir. Örneğın; Dünya Ekonomik Forumu'nun 2010 Global Cinsiyet Ayrımı Raporu'nda, Amerika 19.sıraya yerleşmiştir. Çat, Yemen ve Pakistan en alt sıralarda yer almıştır. Dünya Ekonomik Formunun Başkanı Klaus Schwab: “cinsiyet eşitsizliğinin düşük olmasının ekonomik rekabetle doğrudan bağlantılı olduğunu, bir ülkenin büyümesi ve refaha ulaşması için kadınlara eşit davranılması gerektiğini “ belirtmiştir (<http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/1602723.asp?gid=254> (30.12.2010)) .

Düzenlenen konferanslar, imzalanan sözleşmeler, insan hakları ve kadın derneklerinin konuya gösterdiği hassasiyet her ne kadar sevindirici olsa da; cinsiyet ayrımcılığına karşı açılan savaşta daha kat edilmesi gereken kilometrelerce yol vardır.

Kadın-erkek eşitliğinin her anlamda ve her alanda hakkıyla sağlanabilmesi için tüm dünya devletlerinin gereken ilgi ve çabayı göstermeleri gerekmektedir.

1.3.2. Türkiye’ de Cinsiyet Eşitsizliği Çözüm Çalışmaları

Türkiye’de 1980 sonrası toplumsal cinsiyet eşitsizliğini giderme konusunda özellikle eğitim, sağlık gibi geleneksel politika alanlarında bir duyarlılık olmuştur.

Türkiye, Anayasa ve yasalarıyla kadın erkek eşitliğini güvence altına almıştır. Aynı zamanda Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) başta olmak üzere, Avrupa Sosyal Şartı, Uluslar Arası Çalışma Örgütü (ILO), Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ve Avrupa Güvenlik İşbirliği Konferansı (AGİK) gibi kuruluşların sözleşme, karar ve tavsiyelerini kabul etmiştir. Avrupa Birliği direktifleri doğrultusunda politikalar geliştirmeyi, yasal düzenlemeler yapmayı ve bu yasaları uygulamaya geçirmeyi taahhüt etmiştir (http://www.ksgm.gov.tr_Pdf_TCEUlusaleytemplani (05.05.2010)).

1.4. CİNSİYET AYRIMCILIĞI VE MİKRO KREDİ

İş yaşamına girme şansı elde etmiş ancak yine de ayrımcılığa maruz kalan kadınların durumu elbette kötüdür. Öte yandan dört duvar arasına hapsedilmiş, evde bedava işçilik yapan kadınların uğradığı ayrımcılık kariyer savaşı veren kadınlara nazaran daha zordur. Bunun sebebi ise hedeflerinin daha evlendikleri, hatta belki de doğdukları gün başkaları tarafından belirlenmiş olmasıdır.

Cinsiyet ayrımcılığı ve dolayısıyla cinsiyetler arasında meydana gelen gelir eşitsizliğinden rahatsız olan birçok insandan biri olan M. Yunus düşüncelerini eyleme geçirmiş ve ‘mikro kredi’ sistemini ortaya koymuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

KÜRESELLEŞME VE YOKSULLUK

Çalışmamızın ikinci bölümünde küreselleşme ve yoksulluk ilişkisini araştıracağız. Yoksulluk ve özellikle kadınların yaşadığı yoksulluk çalışmamız açısından oldukça önemlidir. Yoksulluğun nedenlerinden biri olan gelir adaletsizliği konusuna ayrıca değineceğiz.

2.1.KÜRESELLEŞME

Dünyada son dönemde değişim rüzgârları esmektedir. Küreselleşme sözcüğü daha çok dünyada yaşanan gelişmeleri tanımlamak için söylenen bir sözcüktür. Tümer'in de belirttiği gibi; küreselleşme, ülkeler arasındaki ekonomik ve siyasal sınırların etkisini kaybettiği, herkesin diğer insanların ya da organizasyonların yaptıklarından kolaylıkla haberdar olduğu bir ortamı belirtmektedir. Gelişen ülkeler ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki ekonomik işbirliği anında diğer ülkelerde de etkisini göstermektedir. Dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen olayın etkisi çok kısa sürede diğer bölgeleri de olumlu veya olumsuz şekilde etkiler hale gelmiştir. Bu yeni ortamda dünya adeta büyük bir köy görünümünü almıştır (Tümer, 2007:4-5) .

2.1.1.Küreselleşmenin Etkileri

Sınırların bulanıklaşmasıyla birlikte toplumlar arasındaki etkileşim de üst seviyelere tırmanmaya başlamıştır. Bu etkileşim siyasetten kültüre, sanattan ekonomiye her alanda görülmektedir. Üstelik bu alanlar; her ne kadar birbirinden bağımsız gibi görünse de, birbirlerine şu veya bu şekilde bağlantılıdır. Örnek olarak Avrupa'nın 'bohem' tarzını örnek alan 'hippi'ler verilebilir. Sanatta karşımıza çıkan bohem kavramı Amerika'da 1960 dönemi gençliğini etkilemiş, bu gençler bilindik Amerikan rüyası kavramlarından daha farklı bir biçimde yaşamayı seçmiştir. Yine aynı genç kesim Vietnam Savaşı'na karşı çıkıp birçok eylemde bulunmuşlardır. Bu bağlamda Avrupa'nın sanat akımı sınırları aşmış, Amerika'da kendini hem siyasi, hem kültürel, hem de ekonomik alanlarda hissettirmiştir.

Siyasi açıdan bakıldığında; günümüzde küreselleşme olgusunun ülkeler üzerinde ne kadar büyük etki yaptığını açık biçimde görmemiz mümkündür. Zira hâlihazırda ülkeler arasında kurulan işbirliği veya güvenlik amaçlı birliklere yenilerinin de eklenmesiyle, birçok ülke yaptığı anlaşmaları yerine getirirken, yaptığı ithalat ve ihracatta veya devleti ilgilendiren buna benzer diğer işlerde bu birliklere karşı sorumludur ve yine aynı biçimde diğer ülkelerin aldığı kararlardan etkilenmektedir. Çok yakın geçmişe bakıldığında, bunun en güzel örneği olarak İran'a karşı kurulması planlanan füze kalkanı projesi gösterilebilir. Çünkü bu proje Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü' ne (NATO) üye tüm ülkeleri yakından ilgilendirmektedir.

Kültürel açıdan bakıldığında; kültürle sanatı birbirinden ayırmak mümkün değildir. Birbirlerinin yaşayış biçimlerini, yazınlarını, görsel ve duysal sanatlarını yakından inceleme fırsatı bulan toplumların bir noktadan sonra ister istemez incelediği toplumun özelliklerini içselleştirdiği fark edilebilir. Özellikle 'tüketim' odaklı Amerikan kültürünü fazlasıyla yansıtan Hollywood Film Endüstrisi sayesinde dünyanın birçok ülkesinde, yedinci sanat sinema yoluyla, bu kültür empoze edilmektedir. Ancak bu durum, uzak doğudan gelen arınma felsefeleriyle uzak batıdan gelen hızlı tüketimin çarpışması sonucu; 'küreselleşme' den daha çok 'kaos' olarak adlandırılabilir.

Kültürel çatışmalarla siyasi çatışmaları harmanladığımız zamansa küreselleşmenin ekonomik bakımdan nasıl bir etki yarattığı ortaya çıkar. Yaşam biçimleri değişen toplumların çalışma anlayışı da değişmektedir. Teknolojinin gelişmesiyle insan odaklı üretimin azalması köyden kente göçü hızlandırmıştır. Bu sebeple kente göç edenleri istihdam etmek gitgide zorlaşmaktadır. Daha iyi teknolojiye sahip kimselerin daha fazla para kazanmasıyla, iş bulamayan veya işini makinelerle kaptıran kimseler fakirleşmektedir. Dolayısıyla mevcut bulunan gelir adaletsizliği iyice çığırından çıkmaktadır. Bu durumun elbette ufak bir yararı vardır. O da kadınların iş gücüne daha çok katılımını sağlamış olmasıdır. Aydın'ın sözleri de bunu doğrular nitelikte:

Küreselleşmeyle birlikte işgücü de kadınlaşmaya başlamıştır. Bunun temel nedeni, küresel işin niteliğinde ortaya çıkan değişimlerdir. Gelişmiş ülkelerde hizmetler sektörünün gelişmesiyle birlikte, belirsiz, yarım gün gibi işlerin çoğalması, yeni iş imkânlarını beraberinde getirmiştir. Bu gibi işlerde de kadın iş gücü tercih edilmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde kadınlar, tekstil, kimya ve gıda gibi yoğun iş gücü gereksinimi olan

alanlarda istihdam edilmektedir. Böylece bütün dünyada çalışan kadın sayısı artış göstermektedir (Aydın, 2007: 65).

Yine de; kadınların iş gücüne daha çok katılması hak ettikleri yaşam kalitesini elde ettikleri anlamına gelmemektedir. Dışarıdan bakıldığında çalışma şansını bulan kadınların evde bedava işçi olan kadınlardan daha iyi durumda oldukları düşünülebilir; ancak aynı işi yapan karşı cinslere nispeten daha az ücret alan veya iş yerinde kötü muamele ve benzeri davranışlara maruz kalan kadınlar da toplumsal piramidin zirvesine ulaşmaktan hayli uzaktır.

Dünyayı etkisi altına alan küreselleşmenin yararları olduğu kadar zararları da vardır. Bu dönüşüm dalgasıyla ülkeleri baskı altına alan temel sorun ise yoksulluktur. Yoksulluk, kaçınılmaz bir sömürü olayını da arttırmaktadır. Bu durumda en büyük zararı, fiziksel ve zihinsel açıdan tam olgunluğa erişmemiş çocuklar ve özellikle kadınlar görmektedir (Küntay, 2002: 143).

Küreselleşme dünyayı böyle etkilemektedir. Türkiye küreselleşmeden nasıl etkilenmektedir şimdi buna değinmek yerinde olacaktır.

2.1.1.1. Küreselleşmenin Türkiye’deki Görünümü

Türkiye, bulunduğu konum nedeniyle hep arada kalan ülke olmuştur. Doğusundan gelen ‘oryantal’ kültürün, batısından gelen liberalliğin, kuzeydoğusundan gelen komünizmin arasında sıkışmış, kimi zaman bu etkenleri harmanlayabilmiştir.

Uysal’ a göre; Türkiye’ nin yerkürenin diğer toplumlarıyla olan etkileşiminin en göze batan sonucu, çözümü bir türlü bulunamayan yoksulluk sorunudur. Çözüm bulunamadığı gibi bu sorun gittikçe artan bir ivmeye sahiptir. Uygulanan neo-liberal politikalar ile beraber sosyal devlet anlayışından vazgeçilmesi halkın genelini yoksulluk karşısında savunmasız kalmasına neden olmuştur. Türkiye’de sosyal devlet anlayışının terk edilmesi, devlet eliyle yapılan yardımlar sonucunda sadaka kültürünün iyice yaygınlaşmasına neden olmuştur (Uysal, 2009) .

Bu arada Türkiye’ nin yakın dönemde geçirmiş olduğu iki kriz olan 1994 ve 2001 krizleri öncelikle finans piyasalarında başlayıp en çok mali sektörü olumsuz olarak etkilemiştir. 2008 yılında ülkemizde etkileri görülmeye başlayan küresel kriz ise daha

çok reel sektörü etkisi altına almıştır (Ünal ve Kaya, 2009:10). İşsizlik oranındaki artış gibi faktörler de krizin ülkemizde görülen olumsuz yansımalarından bazılarıdır.

Küreselleşmenin yararlarını bir kenara bırakırsak, zararının en büyük etkisi ise yoksullaşma olarak kendini göstermesidir. Şimdi yoksulluk ne demek ve yoksulluk türleri nelerdir inceleyelim.

2.2.YOKSULLUK

Türkçenin dilbilgisi kuralları dâhilinde incelendiğinde türediği ‘yok’ köküyle vahametinin en kısa biçimde özetlenmiş halidir ‘yoksulluk’. Değişik şekillerde tanımlanan yoksulluğu geniş kapsamlı ele alındığımızda sadece parasızlıkla özdeşlemek yerinde olmaz. Kent yoksulluğu konusunda değerli yazılar ortaya koyan İlhan Tekeli’nin yoksullukla ilgili tanımı da bu yöndedir:

Yoksulluk, her gün onu yaşayan için bölünemeyen bir bütündür. Yoksulluk deneyimi yalnızca gelir azlığı, temel kentsel hizmetlerden mahrum kalma değildir, aynı zamanda alt sosyal statülü mahallelerde yaşamını sürdürme, kent mekanında marjinalleşme, sağlıksız çevre koşullarında yaşamını sürdürme, şiddete açık olma, adalet, eğitim ve sağlık hizmetlerinden daha az yararlanabilmek anlamına gelmektedir (Tekeli, 2000:145).

Bu doğrultuda yoksulluğu sadece düşük gelirlilik olarak ele almaktan ziyade, farklı boyutlardaki göstergeleriyle ele almak daha uygun olacaktır. Yılmazlı çalışmasında yoksulluk değerlerini; ekonomik, insani, kurumsal ve siyasi boyutlarda değerlendirmiştir. Bu boyutları ve göstergeleri şöyle sıralayabiliriz:

Tablo 3: Yoksulluk Değerleri ve Bunlara Ait Göstergeler

	Kapsamı	Göstergeler
Ekonomik Boyut	Sürdürülebilir ekonomik büyüme, insanca bir yaşam için gerekli geçim düzeyinin sağlanması, eşit gelir dağılımına erişim, yaşam standardının yükseltilmesi, işsizliğin önlenmesi	—Ekonomik Büyüme —Gelir dağılımı —İstihdam göstergeleri —Enflasyon —Ödemeler Dengesi
İnsani Boyut	Var olma ve yetenekleri geliştirebilme hakkı, yoksunlukların giderilmesi, fırsat eşitliği ve kaynaklara erişimin sağlanması, yaşlılar, fiziksel özürlüler, kadınlar ve çocukların durumları.	—Demografik göstergeler (bebek ölümleri, doğurganlık, yaşam beklentisi) —Eğitim, sağlık ve beslenme —Toplumsal ve kültürel değerler.
Kurumsal Boyut	Sosyal güvenlik sisteminin geliştirilmesi, şeffaflık, katılımcı yönetim anlayışı, yolsuzluğun önlenmesi, STK' ların etkinliği ve işlerliği.	—Sosyal güvenlik —Kamu harcamaları —Bütçe dengesi —STK' lara katılım.
Siyasi Boyut	İnsan Hak ve Özgürlüklerine dayalı demokrasi anlayışının benimsenmesi, eşitlik, özgürlük ve adalet ilkelerinin uygulanması, cinsiyet, ırk, din ve dil ayrımcılığının giderilmesi.	—Demokratik seçim sistemi —Seçimlere katılım —Hukuk sistemine güven —Cinsiyet ayrımcılığına dayalı göstergeler.

Kaynak: Yılmaz M. (2004) :”Yoksulluğun Önlenmesinde Toplumsal Reformun Gerekliliği” Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:2, Sayı:1 ss.123-124.

Görüldüğü gibi yoksulluk sadece ekonomik olarak değil, sosyal ve siyasi olarak da toplum üzerinde etkisini gösteren bir olgudur ve tam olarak kavranabilmesi açısından; türleri, dünyadaki ve Türkiye’deki yansıması, ayrıca konumuz dâhilinde özellikle kadın üzerindeki etkisi bazında incelenmesi yerinde olacaktır.

2.2.1.Yoksulluk Türleri

Literatürde çok çeşitli yoksulluk türleri sayılsa da biz çalışmamızda yoksulluk kavramını genel olarak “gelir yoksulluğu” ve “insani yoksulluk” olarak ikiye ayırarak inceleyeceğiz:

2.2.1.1.Gelir Yoksulluğu

Yoksulluk sınırı olarak bir asgari gelir ve tüketim düzeyi söz konusudur. Gelir yoksulluğu, bu sınırın altında kalan kişilerin karşılaştığı yoksulluk olgusunu ifade eder. Gelir yoksulluğunu üç grupta ele alabiliriz. Bunlar;

2.2.1.1.1.Mutlak Yoksulluk

Gül ve Ergun’ a göre, “mutlak yoksulluk, hane halkı veya bireyin yaşamını sürdürebilecek asgari refah düzeyini yakalayamaması durumudur” (Gül ve Ergun, 2003: 390) .

Mutlak yoksulluk ölçülürken, bireylerin yaşamını devam ettirebilmesi için gerekli olan asgari tüketim ihtiyaçları belirlenir. Gelirleri bu ihtiyaçları karşılamaya yetmeyen kişiler yoksul olarak tanımlanır. World Bank (Dünya Bankası)’ ın 1990 yılında yapmış olduğu çalışmada, günlük geliri 2400 k/cal² besin almaya yetmeyen insanları mutlak yoksul olarak tanımlamıştır (Akyüz, 2002: 26). Hesaplamalarda yalnızca gıda gereksinimi dikkate almak değerlendirmeleri eksik yapmamıza neden olacaktır. Ancak yine de ülkeler arasında karşılaştırma yapmak için çoğunlukla bu tanım kullanılmaktadır. Ülkelerin içinde bulundukları koşulları ve gelir dağılımlarındaki farklılıkları dikkate almaksızın her ülkeye uygulanabilecek bir küresel yoksulluk sınırı belirlemeye çalışılır. Bu sınır temel tüketim gereksinimlerini karşılayacağı varsayılan tanıma bağlı olarak, yoksulluk sınırı, daha alt düzeyde yaşamı sürdürmenin mümkün olmadığı bir asgari tüketim seviyesi belirlenerek yoksulluk kavramı mutlak bir standarda bağlanmaya çalışılmaktadır. Elde edilen bu yoksulluk sınırı ile hesaplanan gerçek hane halkı ya da fert geliri karşılaştırılmaktadır. Yoksulluk sınırı altında gelire sahip olan kişi veya hane halkı yoksul ve aşırı yoksul olarak sınıflandırılmaktadır (Aktan ve Vural,2002:5).

2.2.1.1.2.Görelî Yoksulluk

Görelî yoksulluk, bir ferdin ya da hane halkının, içinde bulunduğu sosyal grubun veya yerleşim biriminin içindeki diğerlerine göre yoksulluğunu ortaya koyduğu gibi, bu sosyal grubun ya da yerleşim biriminin diğer grup ve birimlerle karşılaştırılmasını incelemektedir (Kula Demir ve Kula,2007:467). Görelî yoksulluk kavramı, farklı grupların sahip olduğu mutlak gelir düzeyinden daha ziyade gelir ve

refahın dağılımındaki farklılıklarla ilgilenmektedir (Dumanlı,1995:213;Can Aktan ve Vural;2002:5). Günümüzde yoksulluk denilince daha çok görelî yoksulluk kavramı anlaşılmaktadır.

2.2.1.1.3.Öznel Yoksulluk

Asgari, temel ihtiyaçlarını karşılayıp karşılayamadıkları konusunda yoksulların kendi düşüncelerinin ön plana çıkarılması gerektiğini ortaya koymak için geliştirilen yaklaşımdır. Öznel yaklaşımda, yoksulluk sınırını belirlemek için büyük ölçekli anketler yaparak toplumun bu konuda görüşü ortaya çıkartılmaya çalışılmaktadır. Bu yöntem Leyden Yaklaşımı olarak bilinmektedir. Anket sonuçlarına göre kritik bir refah düzeyi seçilerek ona karşılık gelen gelir düzeyi yoksulluk çizgisi olarak kabul edilmektedir (TÜSİAD, 2000: 98).

Yoksulluk kavramının önemini anlamak adına yoksulluk sınırına göre yoksulluğun genişliği, derinliğini ve yoğunluk derecesini belirlemede kullanılan yoksulluk endeksini de hesaplamak gerekmektedir. Ülkedeki yoksulların durumunu bulmak için yoksulluk endeksleri vardır. Şimdiye kadar kimi insani faktörleri içeren çeşitli endeksler hesaplanmaya çalışılmıştır. Yoksulluğun ölçülmesinde en sık kullanılanlar; Yoksul Kişi Oranı Endeksi, Sen Endeksi, Foster-Greer-Thorbecke Endeksi, Watts Endeksi'ni sayabiliriz² (Şengül, 2004: 50).

2.2.1.2.İnsani Yoksulluk

Sadece gelirin baz alınarak yoksulluğun ölçülmesi yoksulluk hakkında derinlemesine analiz yapılmasına imkan vermemektedir. İnsani Yoksulluk, gelir ve tüketim seviyesinden başka faktörlerin de yoksulluğu etkilediğini belirtmek için ortaya atılmış bir yoksulluk tanımıdır. Bu nedenle Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)'da yoksulluğu ölçmek için 1997 yılında İnsani Gelişme Raporu'nu(HDR) yayımlamıştır. İnsani Yoksulluk kavramı ilk defa bu rapor ile ortaya atılmıştır. Bu raporda, “İnsani

² Yoksulluk endeksleri ve hesaplama yöntemleri ile ilgili olarak bakınız:ŞENGÜL S,(2004),”Türkiye’de Yoksulluk Profili ve Gelir Gruplarına Göre Gıda Talebi,<http://www.aeri.org.tr/pdf/119%20-%20PRYoksulluk.pdf>,ss.50-60.

Yoksulluk Endeksi”(HPI)³ geliştirilmiştir (Gündoğan, 2008: 44). İnsani Gelişmişlik Endeksi kriterleri gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkeler için farklı farklı belirlenmiştir. Düşük gelirli ülkelerin insani yoksullukları ölçülürken uzun dönemli işsizlik de kriterlere dâhil edilmiştir.

2.2.2.Yoksulluk ve Dünyadaki Görünümü

Dünya nüfusunun hızla arttığı günümüzde çözüm bekleyen pek çok sorunla karşılaşmak mümkündür. Yoksulluk bunlardan sadece bir tanesidir. Yoksulluğun temel nedeni, alım gücünün zayıflaması veya hiç olmamasıdır. Yoksulluk ve kıtlık, yetersiz beslenmeye neden olduğundan dünyada çok insan açlık çekmekte, pek çoğu da açlıktan ölmektedir. “Mozambik, Etiyopya, Somali, Kenya gibi üçüncü dünya ülkelerinde yoksulluk süreklileşmiştir ve yapılan yardımlarla hayat sürdürülmeye çalışılmaktadır” (Sallan-Gül, 2002:107). Dünya nüfusunun yarısı kırsal bölgelerde yaşamaktadır. Çin’de ve Hindistan’da nüfusun %60’ı hâla kırsal kesimdedir. Afrika’da ise, bu rakam %70’i bulmaktadır. Dünyadaki en yoksul insan, Afrikalı köylü kadınıdır. Kadınların sömürülmesi kendi kendini süreklileştiren bir yoksulluk döngüsü yaratır (Aydın, 2007: 92).

Dünyanın karşı karşıya bulunduğu yoksulluk ve gelir dağılımı adaletsizliği sorununun vahametini aşağıda sıralayacağımız dünya gerçeklerine baktığımızda tüm açıklığı ile görmek mümkün olacaktır (Gündoğan, 2008: 44):

- “Dünyanın yarısı -yaklaşık 3 milyar insan- günlük 2 doların altında bir gelirle yaşıyor.”
- “Dünyanın en yoksul 48 ülkesinin gayrisafi milli hasılası dünyanın en zengin 3 insanının servetlerinin toplamından daha az.”
- “Yaklaşık 1 milyar insan 21. yüzyıla bir kitabı okuyamadan ya da ismini bile yazamadan girdi.”
- “Dünyada her yıl silahlara harcanan paranın yüzde 1’inden daha azı ile bütün çocuklar okula gidebilirlerdi.”
- “Dünyanın en zengin ülkesi, endüstrileşmiş ülkeler içinde zengin-yoksul arasındaki farkın en büyük olduğu ülke.”

³ İnsani Gelişme Raporlarında temel gösterge “insani gelişmişlik endeksi”dir. Bu endeksin ifade ettiği insani gelişmişlik kavramı, kalkınmanın ana amacının ekonomik büyüme değil, insana fayda sağlama olduğu anlayışı üzerine oturmaktadır. (UNDP 1990 İnsani Gelişme Raporu). İnsani gelişme endeksi, ülkelerin gelişmişlik düzeylerini bireylere sağladıkları fayda aracılığıyla belirlemektedir. UNDP’nin kendisi de insani gelişmişlik endeksinin bir ülkenin gelişmişliğinin ölçmede yeterli olmadığını, bu ölçünün politik katılım ya da cinsiyet eşitsizliği gibi durumları yansıtmadığını belirtmektedir.

- “Gelişmiş ülkelerdeki nüfusun yüzde 20’si dünyadaki malların yüzde 86’sını tüketiyor.”
- “Bir kaç yüz milyarderin serveti dünyanın en yoksul 2,5 milyar insanunkine eşit.”
- “UNICEF verilerine göre, dünyada yoksulluk yüzünden her gün 30 bin çocuk hayatını kaybediyor.”
- “Dünyadaki 2,2 milyar çocuğun 1 milyarı yoksul.”
- “Dünyada temel eğitim hakkından yoksun olan çocuk sayısı 121 milyon.”
- “Gelişmekte olan ülkelerde yaşayan 1,1 milyon insan yeterli suya, 2,6 milyon insan da temel sağlık hizmetlerine ulaşamıyor.”
- “Dünya nüfusunun yalnızca yüzde 12’si suyun yüzde 85’ini kullanıyor ve bu yüzde 12 Üçüncü Dünya Ülkelerinde yaşamıyor.”

Fakir ülkeler kadar zengin ülkeler de, yoksulluk problemiyle karşı karşıyadır. Ancak zengin ülkelerde yaşanan yoksulluk sorunu fakir ülkelerde yaşanan yoksulluk olgusundan oldukça farklıdır. “ABD’de Nüfus Bürosu verilerine göre, federal yoksulluk sınırı altında yaşayan yaklaşık 37 milyon yoksul bulunmaktadır ki bu, yüzde 12,6’lık bir yoksulluk oranına karşılık gelmektedir” (Gündoğan, 2008: 45)

Yoksulluğun kaynakları olarak; gelir dağılımındaki adaletsizlikler, adaletsiz vergi sistemi, doğal afetler, bireyler arasındaki yetenek farkları, piyasada tekelleşmenin olması, enflasyon, işsizlik, nüfus artışı, savaş ve silahlanmanın artması vb. gibi sayabileceğimiz birçok etken vardır. Ancak önemli olan yoksulluğun nedenleri değil, yoksullukla mücadele edebilmektir.

2.2.3.Küreselleşme ve Yoksulluk İlişkisi

Dünya ekonomisini genel olarak ele aldığımızda, küreselleşmeye bağlı bir büyümeden söz etmek mümkündür. Buna rağmen yoksullukta bir küçülmenin olmadığı açıktır, çünkü gelişmiş ülkelerin pastadan aldıkları pay ile gelişmekte olan ülkelerin pastadan aldıkları pay arasında kapatılması zor bir fark bulunmaktadır. Paul KRUGMAN, gelişmiş dünyanın az gelişmiş ülkelere çifte standartla yaklaştığını ve iki dünya arasındaki “makas farkı” nın hızla açıldığını savunan bir iktisatçıdır. Onun gibi Beyaz Saray’a ekonomi danışmanlığı yapan Laura Tyson’ un da içinde bulunduğu pek çok kuramcı, küreselleşmenin zengin ve yoksul ülkelerdeki kişi başına düşen gelir farkı artışına dikkat çekmektedir (Cutter, Spero, Tyson, 2000: 80-98; Dural vd. ,2007:323).

Gelişmiş ülkeler reform yaparak gelir artışı sağlarken gelişmekte olan ülkeler ekonomik reformlarla birlikte sosyal ve kültürel alanları desteklemedikleri için krizlere

neden olmuşlardır. Bu duruma Türkiye ve Rusya’da yaşanan krizleri örnek olarak gösterebiliriz. 1997 yılında Endonezya’da yaşanan kriz sonrasında ülkedeki yoksulluk oranı %50 oranında artmış gözükmemektedir (Harrison, 2006: 6).

Son yıllarda yaşanan en büyük küresel kriz ise, 2007 yazında ABD’de başlayan ve 2008 Eylül ayında ABD’nin en büyük 4. Yatırım Bankası olan 158 yıllık Lehman Brothers’ın 600 milyar dolar borç ile iflasını açıklayarak batmasıyla etkisi bütün dünyaya yayılmaya başlayan ve 1929 Büyük Buhranından sonra, dünyanın yaşadığı en büyük kriz olarak tanımlanan krizdir (Ünal ve Kaya, 2009: 4).

Kriz sonrasında devletlerin enflasyonu düşürmek ve bütçe açıklarını kapatmak için uyguladıkları politikalar ve IMF’ in uyum programları gelişmiş ekonomilerin daralmasına, işsizlik oranlarında artış yaşanmasına ve yoksulluğun kronikleşmesine neden olmaktadır.

Yoksulluk son dönemde sadece yoksulluğu yaşayan ülke ile sınırlı kalmamakta bütün dünyayı etkisi altına almaktadır. Bu etki küreselleşme yüzündendir. Yoksul ülkelerde görülen salgın hastalıklar diğer ülkelere de hızla yayılmaktadır. Aynı zamanda hızlı nüfus artışı, bu hızla devam ederse, doğal yaşam alanlarını daraltacak, doğal kaynakların paylaşılamaması ve en önemlisi artan gıda talebinin karşılanamaması gibi sorunlar yaşanacaktır. Bu sorunlar ise yoksulluğu tetikleyecektir.

Günümüzde, küreselleşmenin toplumsal sonucu olarak, toplumsal adaletsizlik ve eşitsizlikler yarattığı yönünde eleştiriler vardır. Irk ayrımcılığı, cinsiyet ayrımcılığı, özürlülere ve ‘azınlık’ tabir edilen diğer kimselere yapılan ayrımcılık hiç de uzak olduğumuz kavramlar değildir. Yine bu ayrımcılıklara bağlı olarak ortaya çıkan gelir eşitsizliği ise, bir süredir alışlagelmiş seyrinden daha hızlı biçimde ilerlemektedir. Küreselleşmenin, daha önceden var olan eşitsizliği, rekabet gücü olanlarla olmayanlar arasındaki mesafeyi gittikçe fazlalaştırdığı düşünülmektedir (Demiral vd.;2007:6).

Küreselleşme ve yoksulluk arasındaki bu ilişkiden en fazla etkilenen kesim olan kadınlar ve çocuklar açısından durumu irdeleyecek olursak sorunların daha da içinden çıkılmaz çelişkiler yumağına dönüştüğünü görmekteyiz. Kadınlar açısından yoksulluğun ne anlama geldiğini ise yoksulluğun kadınlaşması başlığında ele alacağız.

2.2.4.Yoksulluğun Kadınlaşması

“Yoksulluğun Kadınlaşması” terimini ilk olarak 1978 yılında Diane Pearce kullanmıştır. Böylece cinsiyetle yoksulluk arasındaki ilişkiye dikkat çekmek istemiştir. Gelişmiş kapitalist toplumlarda, özellikle Amerika’da, 1970’lerden sonra klasik çekirdek aile anlayışı sarsılmış ve değişmiştir (Gonyea,1994; Güneş;2002:1) .

Bu değişiklik, yetişkin olduktan sonra ailesinin yanından ayrılan daha sonra evlilik dışı çocuk sahibi olan ya da çocuk sahibi olduktan sonra boşanan ve çocuğuyla birlikte yaşayan kadınların oranındaki hızla artıştan kaynaklanmaktadır. Bir çocuk ve bir anneden oluşan evlerde yaşayan kadınlar aile reisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Aile reisi kadın olan evlerde yoksulluk kadının yanında çocuklarca da yaşanmaktadır. Bir çocuk ve bir kadından oluşan bu evler yoksulluğa karşı korunmasız olmaktadır. Özellikle 1970’ li yıllardan sonra yaşanan hızlı artış Amerika toplumunda önemli bir yer tutmaya başlamıştır. Bu nedenle aile reisi kadın olan evler genel olarak yoksulluğu olmasa da kadın yoksulluğunu güçlü bir şekilde temsil etmeye başlamışlardır (Chant, 2003:2-4).

Çocuğunun bakımıyla ilgilenmek zorunda olan kadınlar aynı zamanda evin geçimini sağlamak için çalışmak zorundadırlar. Bu iki zorluk karşısında hem çocuk bakımı hem de evin geçimini sağlamak zorunda olan kadınlar yoksulluğun boyutlarını en fazla şekilde hissetmektedirler.

1990 yılından itibaren toplanan Birleşmiş Milletler Konferanslarında, özellikle Kopenhag Dünya Kalkınma Zirvesi ve Pekin 4.Dünya Kadın Konferansı’nda, kadınların yoksulluğunun bir dünya sorunu olduğunun üzerinde önemle durulmuştur. Yoksulluk konusu, 1995 yılında Kopenhag’da saptanan üç temel sorundan birini teşkil etmektedir ve bu konferansta 180 hükümetin üzerinde anlaşmaya vardıkları on eylem alanı arasında ikinci sırada yer almıştır. Konferans metnine göre, erkeklere kıyasla daha çok kadının mutlak yoksulluk içinde bulunduğu söylenmiştir (Ecevit, 2003: 85).

Yine 1995 yılında Pekin 4. Dünya Kadın Konferansı’nda kabul edilen Eylem Platformu’nda ise “yoksulluğun kadınlaşması” kavramı pek çok kere tekrarlanmıştır. Bu kavram Pekin Konferansı ile birlikte, kadın ve yoksulluk konusunda yapılan analizlerde önemle üzerinde durulan bir kavram olmuştur. Bu kavrama göre;

- Erkeklerle kıyasladığımızda, kadınların yoksullukla karşılaşma olasılıkları daha fazla olmaktadır.
- Kadınların yoksulluğu erkeklerin yoksulluğundan daha ciddi boyuttadır.
- Kadınlar arasında görülen yoksulluk, erkeklerin arasında görülen yoksulluğa göre, zaman içinde daha fazla artmaktadır.

Pekin konferansına katılan devletler, 1985–1995 yıllarında, özellikle kalkınmakta olan ülkelerde yoksulluk içinde yaşayan kadınların sayısının erkeklerden çok daha hızlı arttığı konusunda anlaşmışlardır (Ecevit, 2003: 85).

Toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri Türkiye’de de yaşanan sorunlardandır. Yoksulluğun kadınlaşmasını burada da açıkça görmekteyiz. Sadece gelir alanından seçilmiş küçük bir örnek bile bu eşitsizlikleri anlatmaya yetmektedir: 2001 yılında hazırlanan 8.Beş Yıllık Kalkınma Planı; Gelir Dağılımı’nın İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Raporuna göre(<http://www.ekutup.dpt.gov.tr/plan/viii/plan8str.doc> (30.12.2010))

- ✓ Türkiye’de gelir getiren fertlerin %36’sı kadın, %64’ü erkektir. Buna karşılık, yaratılan gelirin sadece %12’si kadınlara, %88’i erkeklere aittir.
- ✓ Erkeklerde fert başına düşen ortalama gelir, kadınlar için fert başına ortalama gelirin 4,2 katıdır.
- ✓ Kadınlarda veya erkeklerde ortalama geliri en düşük olan grup, okuryazar olup bir okul bitirmeyenlerdir. Bu grupta bile erkeklerin elde ettiği gelir kadınların neredeyse 10 katıdır.
- ✓ En yüksek gelirli grup olan lisansüstü dereceli kadınlar ve erkekler grubunda dahi, kadınlar erkeklerin ancak yarısı kadar gelir elde etmektedirler.

Kadınların yoksulluğu daha fazla yaşamaları ve yoksulluktan daha çok mağdur olmaları, onların kendilerine biçilen rolleri sahiplenmeleri ya da sahiplendirilmelerindendir. Bu açıdan yoksulluk yalnızca geçimi sağlamaya yetecek gelirin yokluğu değil; aynı zamanda sosyal hayata, karar verme süreçlerine katılımdan yoksunluk ve sosyal dışlanma gibi durumlarda da kendini göstermektedir. Bu gibi nedenlerle, zenginliği yaratan sistem, yoksulluğu da yaratmakta, kadınlar için yoksulluğun ve yoksunluğun katmerleşmesine sebep olmaktadır (Özpınar ve Çondur, 2007: 483).

Yoksulluğun ev kadını için kuşaktan kuşağa aktarılan “acı verici” bir zorunluluk olduğunu kaydeden Cantek, fedakârlık yapan annelerin çocuklarının bastırılmış talepleriyle karşılaştıklarında, kendi ihtiyaçlarını görmezden geldiklerini, erteleme yoluna gittiklerini, hatta inkâr etme noktasına sürüklendiklerini vurgulamaktadır.

Türk toplumunda kadın ve çocuklarda gözlemlenen insani yoksullaşmanın biri diğerinin tümleyeni olarak devam ettiğini anımsatan Cantek ‘e göre:

Eğitim hayatının başlamasıyla çocuklar sosyal hayata daha yoğun olarak dâhil olmakta ve yeni ürün ve hizmet arzıyla karşılaşmaktadırlar... Çoğunun bu “tüketim şöleni”nin dışına itilmesinden rahatsızlık duyan kişi, çocukların talepleriyle en fazla karşılaşan annedir. Katılımcıların çoğu çocuklarının taleplerini babaya kendilerinin ilettiklerini, olumsuz yanıt aldıklarında alternatiflerini yine kendilerinin yarattıklarını söylemişlerdir. Bu alternatifler, gizli birikimlere ya da akrabalık örüntülerine başvurma ya da evde parça başı iş yaparak kazanç sağlama yoluyla yaratılır (Cantek, 2001: 117).

Kadınların yoksulluktan kurtulmak için bir işte çalışmaları gerekli gibi gözükse de yeterli olmamaktadır. Çünkü kadınlara verilen işlerin geçici nitelikte, düşük ücretli işler olması, istihdam alanında kadınların sayısının çok sınırlı kalmasına, işsizliğe, kadın işgücünün kalitesinin düşmesine ve kadınların uzun süreli istihdamının kısıtlanmasına neden olmaktadır (Ekin, 2003: 62). Kadınların çalışmaları çoğu zaman onları yoksulluktan kurtarmaya yetmediği gibi, şiddete ve dışlanmaya maruz kalmayacaklarını da garanti etmemektedir (Özpınar ve Çondur, 2007: 483)

Aile, Türk toplumu için önemli bir kurumdur. Ancak yoksullukla karşılaşan ailelerde boşanma olayları sıklıkla yaşanmaktadır. Ülkemizde boşanma kadınlar açısından hem toplumun tutumu; hem de kadının ekonomik bağımlılığı gibi nedenlerle ciddi sorunlar yaratmaktadır. Alt sosyo-ekonomik düzeydeki boşanmış kadınlar gerek eğitim ve gelir düzeylerinin düşüklüğü nedeniyle, gerekse yaşamlarını daha anlamlı kılacak nitelikte mesleklere sahip olmadıkları için daha fazla güçlük çekmektedirler. Dolayısıyla boşanma sebebiyle yoksulluğu daha çok hissetmektedirler (Arıkan,1992: 22). Özpınar ve Çondur’a göre;

Kadınların yoksulluğu, hem toplum içindeki statülerini geriletmekte, hem de nüfus artış hızını yükseltmektedir. Kadınlar çalışma güçlüğü yaşadıklarında özellikle kız çocuklarından kendilerine yardım etmelerini beklemektedirler. Böyle olunca da patriarkal yapının devamı, bizzat kadınlarca da sürdürülmektedir. Çoğu bölgelerde kız çocuklarının annelerine yardım etmek için okula gönderilmemeleri beraberinde kız çocukları için eğitimde fırsat eşitliğini de zedelemekte ve kadın yoksulluğu kendini yeniden üretmektedir (Özpınar ve Çondur, 2007: 487) .

Sonuçta yoksulluk tüm insanlık için temel bir sorun olarak karşımıza çıkmakla birlikte, yaşamsal düzeyde ağırlıklı olarak kadınlar tarafından daha fazla yaşanan ve daha farklı hissedilen bir olgudur. Bu yüzden, “yoksulluğun kadınlaşması” deyimini kadınların yaşadığı yoksullukları ifade etmek adına yerinde bir tespittir.

2.2.5. Türkiye’ de Yoksulluğun Boyutu

Türkiye’yi yoksulluk bağlamında dünyada konumlandırmak için bakacağımız en önemli gösterge İnsani Kalkınma Endeksi ve İnsani Yoksulluk Endeksi olacaktır.

BM’in 2008 yılında yayınladığı ve 1990–2005 yılları arasındaki dönemi göz önünde bulundurduğu İnsani Gelişim Raporu’na baktığımızda Türkiye nüfusunun %3,4’ü günde 1 doların altında %18,7’si ise günde 2 doların altında bir gelirle yaşamlarını devam ettirmeye çalışmaktadır. Nüfusun %27’si ise ulusal yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır (UNDP, Human Development Report 2007/2008.s.238).

TÜİK’ in yapmış olduğu araştırmalara ve yoksulluk sınırı yöntemlerine göre 2003 yılı ile 2008 yılları arasındaki fertlerin yoksulluk oranını Ensari aşağıdaki tabloda göreceğimiz gibi düzenlemiştir:

**Tablo 4: Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Fertlerin Yoksulluk Oranları;
TÜRKİYE**

Yöntemler	Fert Yoksulluk Oranı(%)					
	2003	2004	2005	2006	2007(*)	2008
Gıda Yoksulluğu (açlık)	1,29	1,29	0,87	0,74	0,54	0,54
Yoksulluk (gıda ve gıda dışı)	28,12	5,60	0,50	17,81	18,56	17,11
Harcama Esaslı Göreli Yoksulluk(1)	15,51	4,18	6,16	14,50	14,70	15,06

(1)Eşdeğer fert başına tüketim harcaması medyan değerinin %50’si esas alınmıştır.(*). Yeni nüfus projeksiyonlarına göre revize edilmiştir. 2008 yoksulluk Çalışması Sonuçları, TÜİK
Kaynak: Ensari S. “ TÜİK’in Yoksulluk Analizleri Üzerine” Yıl:24 Sayı:87,Nisan 2010, Maliye finans Yazıları, s.11.

TÜİK’ in hazırlamış olduğu 2007 yılı yoksulluk çalışması sonuçlarına göre 2007 yılında Türkiye’de fertlerin yaklaşık %0.54’ü sadece gıda harcamalarını içeren açlık sınırının, %18.56’sı ise gıda ve gıda dışı harcamaları içeren yoksulluk sınırının altında

yaşamaktadır. Kişi başı günlük harcaması, satın alma gücü paritesine göre 1 doların altında kalan fert bulunmamaktadır. Buna karşılık satın alma gücü paritesine göre kişi başı günlük 2.15 dolar olarak tanımlanan yoksulluk sınırı altında bulunan fert oranı %0.63, yoksulluk sınırı 4,3 dolar olduğunda yoksul fert oranı ise %9.53 olarak tahmin edilmiştir. 2006 yılında %0.74 iken, 2007’de 0,54’e düşmüş, yoksul fert oranı ise %17.81 ‘den %18.56’ya yükselmiştir. 2007 yılında 4 kişilik hanenin aylık açlık sınırı 237 TL, aylık yoksulluk sınırı ise 619 TL olarak tahmin edilmiştir (TÜİK, 2007).

2008 yılı yoksulluk çalışması sonuçlarına göre ise 2008 yılında Türkiye’de fertlerin %0.54’ü açlık sınırının, %17.11’i ise yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. Görüldüğü gibi bir önceki yıla kıyasladığımızda açlık sınırın altında yaşayanların oranında bir değişim olmamıştır. Ancak yoksulluk sınırının altında yaşayanların oranı az da olsa düşüş göstermiştir. 4 kişilik hanenin aylık açlık sınırı 275 TL, aylık yoksulluk sınırı ise 767 TL olarak tahmin edilmiştir. TÜİK tarafından yapılan bu araştırmaya göre 2008 yılında Türkiye’de günde 1 doların altında gelir elde eden kimse bulunmamaktadır. Nüfusun %0.47’si günde 2,15 doların, %6,83’ü ise günde 4,3 doların altında gelir elde etmektedir (TÜİK, 2008).

TÜİK verileri ile BM’ in İnsani Gelişim Raporu’ndaki verileri karşılaştırsak, ikisinin önemli ölçüde çeliştiklerini görmekteyiz.

Ayrıca Türk-İş’in yaptığı açlık ve yoksulluk sınırı araştırmasına bakacak olursak, 2009 yılının Ocak ayında dört kişilik bir ailenin açlık sınırı 735 TL, yoksulluk sınırı ise 2.395 TL olarak belirlenmiştir (TÜRK-İş, 2009). 2010 Aralık ayı sonuçlarına göre, dört kişilik bir ailenin açlık sınırı 867,80 lira ve yoksulluk sınırı da 2.826,70 liradır. “Asgari ücret, çalışanların ailesiyle birlikte günün ekonomik ve sosyal koşullarına göre insanca yaşamasını mümkün kılacak, insanlık onuruyla bağdaşacak bir ücret olarak tanımlanmaktadır. Oysa asgari ücret halen aylık net 599,12 lira düzeyindedir” (TÜRK-İş, 2010). Asgari ücretli çalışanlar, ağır geçim şartlarında ve yetersiz olan bu tutarla yaşama tutunmak için büyük mücadeleler vermek zorundadırlar.

Yapılan araştırmaların sonucuna göre, dar gelirli ailelerin elde ettiği gelirin yeterli ve dengeli beslenme için gerekli harcamaları bile karşılayabilecek düzeyde olmadığı açıktır.

Bölgeler bazında incelediğimizde; toplam nüfus içinde en fazla yoksul bölge Karadeniz Bölgesi'dir. (%22,22) Bu bölgeyi; Güneydoğu Anadolu (%20,44), İç Anadolu (%17,36) ve Akdeniz (%15,30) bölgeleri izlemektedir. En düşük yoksulluk oranları ise; Marmara ve Ege Bölgeleri'dir. Nüfus büyüklüklerine göre baktığımızda ise, yoksulların %68,18'lik kısmının 2.000 nüfusun altındaki yerleşim yerlerinde yaşadıkları tespit edilmiştir (Avcı, 2003:130).

Türkiye'de yoksulluğun nedenlerini kısaca sayacak olursak; işsizlik, kayıt dışı ekonominin boyutlarının büyümesi, ekonomik ve siyasi sistemde yaşanan düzensizlikler, ulusal gelirin düşüklüğü, gelir dağılımındaki adaletsizlik ve nüfus artış hızıdır. Gelir dağılımında yaşanan adaletsizlik konusunu aşağıda ayrıntılarıyla inceleyeceğiz.

2.2.6.Gelir Dağılımı ve Gelir Dağılımı Adaletsizliği

Gelir dağılımı ve gelir dağılımı türleri nelerdir konusundan sonra gelir dağılımı adaletsizliği konusunu inceleyeceğiz.

2.2.6.1.Gelir Dağılımı

Gelir dağılımı yapısı, bölüşüm ilişkilerini yansıtan en önemli göstergedir. Yani, gelir dağılımı bir ulusal ekonomi içinde üretilen mal ve hizmet değerlerinin toplumsal kesimler arasındaki bölüşümünü göstermektedir (Işığışık,1998:1). Başlıca dört türdedir;

- ✓ **Fonksiyonel Gelir Dağılımı:** Üretim süreci sonunda meydana gelen hâsılanın faktörler arasında paylaşılmasıdır. Gelirin fonksiyonel dağılımı bir ülkenin gelişmişlik seviyesi hakkında önemli bilgiler sunmaktadır (Tutar ve Demiral, 2007: 339).
- ✓ **Kişisel Gelir Dağılımı:** Bir ülkede gelirin fertler ve fertlerden oluşan gruplar veya üretim faktörleri arasındaki dağılımıdır. Kişisel gelir dağılımında önemli olan elde edilen gelirin miktarıdır. En yüksek ve en düşük gelir grupları arasındaki farklar ve bu eşitsiz dağılıma yol açan mekanizmalar incelenmektedir (Tutar ve Demiral, 2007:339).
- ✓ **Sektörel Gelir Dağılımı:** Bir ekonomide bulunan tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinin milli gelirden aldıkları payları göstermektedir. Sektörel gelir dağılımı analizleri bize ülkelerin gelişmişlik düzeyleri hakkında bilgi

vermektedir. Gelişmiş ekonomilerde, ekonomi sanayileşmesini tamamlamış hizmet aşamasında olduğundan dolayı tarım sektörünün milli gelirdeki payı azdır. Az gelişmiş ekonomilerde ise, ekonomi tarıma dayalı olduğu için tarım sektörünün milli gelirdeki payı fazladır (Tutar ve Demiral, 2007:339).

- ✓ **Bölgesel Gelir Dağılımı:** Bir ülkenin farklı bölgeleri arasındaki kişi başına düşen gelir farklılıklarını göstermektedir. Bu gelir dağılımı kavramı, bir ülkenin gelişmiş ve az gelişmiş bölgeleri arasındaki farklılıkları tespit etmeyi amaçlamaktadır (Tutar ve Demiral, 2007: 339).

Gelir dağılımını etkileyen veya onu belirleyen bazı temel faktörler vardır. Bunlar; servetin dağılımı, işgücü niteliğinin dağılımı ve faktör fiyatlarının dağılımıdır. Bu dağılımlar arasındaki dengesizlikler ise gelir dağılımını etkilemekte ve onu eşit olmaktan uzaklaştırmaktadır. Sosyo-ekonomik grupları önemli ölçüde etkileyen gelir dağılımını, adil olmaktan uzaklaştıran başka faktörler de bulunmaktadır. Bunlardan bazıları, yüksek enflasyon, para arzı artışları, yüksek faizler, yüksek devalüasyon, bütçe açıkları, nüfus artışları, iç borçlanma, tekelleşme, haksız koruma ve teşvikler, gelişme hızı büyüklüğü, etkin olmayan vergi sistemi, özelleştirme vb. sayılabilir (Işığışok,1998:1).

2.2.6.2.Gelir Dağılımı Adaletsizliği

Gelir eşitsizliği, bir ülkedeki gelir dağılımının o ülkedeki bireyler tarafından eşit ve adil olarak bölüşülmediğinin bir kanıtıdır. Bütün ülkelerin bünyesinde az ya da çok mutlaka bir gelir dağılımı adaletsizliği vardır. Gelir dağılımının eşitsizliğinin derecesi, ülkeden ülkeye çok farklılık gösterebilir.

Bir ülkede, yoksulluk toplumsal bir sorunsal, o ülkenin gelir dağılımı önemli ölçüde bozuktur. Kuznets (1955) çalışmasında bir ülkenin kalkınma sürecinde gelir adaletsizliğinin ters U şeklinde olacağını belirtmiştir. Ona göre sanayileşme ile birlikte büyümeye başlayan bir ekonomide önce gelir dağılımı adaletsizliği artmakta, sonra ise gittikçe fazla çalışan ekonominin kârlı sektörlerine geçmesiyle birlikte azalmaktadır.

Çelik'in çalışmasına baktığımızda dünyada yaşanan gelir adaletsizliğinin hangi boyutlara ulaştığını görmekteyiz.

Tablo 5: Küresel Gelir Adaletsizliği

Ülkenin Gelir Grubu	Toplam Nüfus	Nüfus (%)	Toplam GSMH (\$)	Gelir Payı	KişiBaşına GSMH(\$)
Düşük Gelir	2.500.000.000	40.6	1.075.000.000.000	3,4 %	430
Orta Gelir	2.700.000.000	43.8	5.022.000.000.000	15,9%	1860
Yüksek Gelir	960.000.000	15.6%	25.449.600.000.000	80,7%	26510
Toplam	6.160.000.000	100	31.546.000.000.000	100 %	5121

Kaynak: Çelik A. , (2004), “AB Ülkeleri ve Türkiye’de Gelir Eşitsizliği Piyasa Dağılımı”; Yeniden Dağılım Çalışma ve Toplum Dergisi,3.s: 62

Tablo 5’de küresel gelir farklılıklarının ve kişi başına GSMH bakımından refah farklılıklarının dünyada ne oranlarda yaşandığı görülmektedir. Yüksek Gelir ve Düşük Gelir Grubu arasındaki farka baktığımızda durumun vahameti gözümüze çarpmaktadır.

2.2.6.3.Türkiye’de Gelir Dağılımı Adaletsizliği

Son yıllarda tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de gelir dağılımı adaletsizliği büyük bir sorun olarak görülmektedir. 1970’li yıllarda, Türkiye’de iç pazarı canlı tutan, Keynes devamı ekonomi politikaları halen geçerli olmuştur. Daha sonra gelen Türk hükümetlerinin ekonomi politikaları yüzünden o yılların orta gelir dilimleri büyük aşınmaya uğramış ve gelir dağılımı uçurumları toplumsal yapının kalıcı bir özelliği haline gelmiştir (Belge,2006; Tutar ve Demiral, 2007: 340).

Türkiye’de gelir dağılımını olumsuz etkileyen en önemli unsurun, uzun yıllar seyreden yüksek enflasyon olduğu görüşü hâkimdir (Kuştepeli ve Halaç,2004:159). Gelir kaynaklarına ulaşmada yaşanan sorunlar ve gelir dağılımı adaletsizlikleri insanların yaşam kalitelerini düşürmektedir. Ülkemizde;

. Kişisel gelir dağılımı konusunda ilk araştırma 1963 yılında Devlet Planlama Teşkilatı’nda görevli iki uzman tarafından yapılmıştır. DPT, daha sonra 1968 ve 1973 yıllarında iki ayrı araştırma daha yapmıştır (Can Aktan, 2002, 1).

. Fonksiyonel gelir dağılımı kişisel çalışmalarda ortaya konmaktadır. Çünkü milli gelir hesaplamaları gelirin teşekkülü yöntemi ile yapılmamaktadır.

. Bölgeler arası gelir dağılımını incelediğimizde, bölgeler arası farklılığın büyük olduğunu görmekteyiz. En önemli nedeni, bölgelerin coğrafi olarak dezavantajlı olması, doğu bölgelerimizde yeterli güvenlik sağlanmamış olması ayrıca yeterli kalifiye eleman

bulunmaması sonucu doğu bölgelerine devlet ve özel sektörce yatırım yapılamamasıdır (Kule ve Es, 2007:272). Bu faktörler birleşince Türkiye'deki yatırımlar batı bölgelerinde yoğunlaşmış, doğu bölgesinde yaşayan insanlar bir anlamda yoksulluğa terk edilmişlerdir.

. Gelirin sektörler arasındaki dağılımına baktığımızda, tarım sektörünün payının giderek azaldığı, buna karşılık sanayi ve hizmetler sektörünün payının arttığı görülmektedir. Tarım kesimi açısından gelir dağılımının aleyhe dönmesinin en önemli sebeplerinden biri, iç ve dış ticaret hadlerinin sürekli tarım aleyhine gelişme göstermesini sayabiliriz.

Genel olarak Türkiye'de yaşanan gelir dağılımı adaletsizliği konusuna değindikten sonra; eğitim durumuna göre gelir dağılımı adaletsizliği, cinsiyete göre gelir dağılımı adaletsizliği ve meslek gruplarına göre gelir dağılımı adaletsizliği konularına ayrıntılarıyla bakmamız kadınlarla erkekler arasındaki gelir eşitsizliğinin boyutlarını görmemiz için yararlı olacaktır:

2.2.6.3.1.Eğitim Durumuna Göre Gelir Dağılımı Adaletsizliği

Cinsiyetlerin eğitim durumu ile ilgili verilere bakıldığında kadın ile erkek arasında ciddi eşitsizliklerin olduğunu görmekteyiz. Türkiye'de kız çocuklar ve erkek çocuklar eğitimin her düzeyindeki okullara devam etme açısından yasalar önünde eşit konuma sahiptirler. Yasalarımızda temel ilköğretim eğitimi zorunlu bir haktır. Ancak takip eden eğitim düzeyleri ailelerin isteklerine bırakılmıştır. Uygulamalara baktığımızda ise özellikle kırsal bölgelerde eğitim konusunda kız çocukları ile erkek çocukları arasında bir tercih yapılması gerektiğinde aileler erkek çocuklara öncelik tanımaktadırlar. Kızlar ya okula kaydettirilmemekte ya da kayıttan birkaç yıl sonra okuldan uzaklaştırılmaktadırlar.

Kızların eğitimi ile ilgili süreçteki önemli bir başka konu da okulda çalışanlar arasında gözlenen cinsiyet farklarıdır. İlköğretimdeki okul müdürlerinin sadece %3'ü kadındır. Kadın öğretmenlerin oranı, ilköğretimde %44, lisede ise %39'dur. Erkek öğretmenler eğitimin üst düzeylerinde yer almakta ve matematik, fizik gibi daha önemli konularda yoğunlaşmaktadırlar. Kadın öğretmenler ise daha alt sınıflarda ve okuma-yazma gibi dersleri öğretmekle yetinmektedirler. Bu da bize bilimin üst düzeyinin

‘erkek alanı’ olduğu düşüncesini vermektedir (http://www.unicef.org/turkey/gr/_ge21jb.html (26/ 05/ 2010)).

Okula giden kızlar açısından durumu incelediğimizde aşağıdaki tabloyla karşılaşmaktayız.

Tablo 6’ ya göre, Genel Ortaöğretime dâhil liselere bakıldığında, Güzel Sanatlar Liselerinde kızların katılımının erkeklerden fazla olduğu görülmektedir. Buna karşın Fen Liseleri ve Spor Liseleri’nde erkeklerin katılımının kızlardan yüksek olması bir toplumsal cinsiyet ayrımına işaret etmektedir. İşgücü piyasasına eleman yetiştiren mesleki ve teknik liselere devam eden 1.264.870 öğrencinin %41,1’ini kızlar oluşturmaktadır.⁴

Yine Tablo 6’ ya baktığımızda okullardaki kadın öğretmenlerin durumları; %46,08 oranıyla en fazla Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi’nde bulunurken, Fen Liselerinde %23,68 oranıyla en az bulundukları okulları göstermektedir.

Tablo 6: Lise Türüne Göre Kadının Durumu

Okul Türü	Kız öğrenciler (%)	Toplam öğrenci sayısı	Kadın öğretmenler (%)	Toplam öğretmen sayısı
Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi	63,54	8.262	46,08	1.519
Fen Lisesi	34,80	18.321	23,68	1.643
Anadolu Lisesi	49,03	354.145	43,17	25.648
Genel Lise	48,21	1.024.163	41,37	58.921
Spor Lisesi	26,70	1.558	29,01	131
Sosyal Bilimler Lisesi	41,10	1.786	28,08	146
TOPLAM	48,29	1.588.235	41,61	88.008

Kaynak: KSGM ,(2008): “ Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008-2013” (http://www.ksgm.gov.tr_pdf_TCEUlusaleylemplani.pdf (05.05.2010))

TÜİK’ in yaptığı Hane Halkı İşgücü Anketi 2010 verilerine göre; eğitim düzeyine göre işgücüne katılım oranına baktığımızda, kadınların %17’si, erkeklerin ise %36,7’ si okuryazar değildir. Eğitim düzeyi arttıkça kadınlar arasında işgücüne katılım oranı artış

⁴ Daha ayrıntılı bilgi için bkz; MEB,2007/2008 Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim (http://sgb.meb.gov.tr/istatistik/meb_istatistikleri_organ_egitim_2007_2008.pdf (05.05.2010))

göstermektedir. Yükseköğretim mezunu kadınların işgücüne katılma oranı %70,5'i bulmuştur (Tablo 7). Eğitim durumu düzeldikçe kadınların işgücüne katılım oranları yükselmektedir. Buna rağmen elde ettikleri gelir düzeyleri aynı düzeyde işleri yapan erkeklere nazaran daha düşüktür.

Tablo 7: Eğitim Düzeyine Göre İşgücüne Katılım Oranı (Ağustos 2010)

Eğitim Düzeyi	Toplam		
		Kadın	Erkek
Okuryazar değil	20,3	17	36,7
Lise altı	48,3	25,1	70,7
Lise	50,8	29,5	68,3
Mesleki veya teknik lise	66	39,4	81,5
Yükseköğretim	78,1	70,5	83,6

Kaynak: TÜİK,(2010): "Hane halkı İşgücü Anketi Sonuçları" ([http://tuik.gov.tr\(30.11.2010\)\)](http://tuik.gov.tr(30.11.2010)))

Türkiye’de akademik düzeyde kadınların durumlarına baktığımızda; Akademik personel içerisinde kadın oranı oldukça yüksektir. Ancak onları yönetici olarak görmek neredeyse mümkün değildir.

Tablo 8: Akademik Personelde Kadının Durumu

Ünvanı	Kadın	Toplam	Toplam içindeki pay (%)
Rektör	5	93	5,3
Dekan	82	648	12,6
Ara Toplam	87	741	11,7
Profesör	3464	12773	27,1
Doçent	1906	6150	30,9
Y.Doçent	5252	15844	33,1
Öğrt. Görevlisi	5536	14628	37,8
Arş. Görevlisi	13958	30497	45,7
Okutman	3750	6472	57,9
Genel Toplam	33953	87105	38,9

Kaynak: KSGM,(2008):"Yetki ve Karar Alma Sürecinde Kadın" s.17
http://www.ksgm.gov.tr_pdf_kararalma.pdf (05.05.2010)

Tablo 8’e göre, Profesörlerin %27,1 ‘i kadınlardan oluşmaktadır. Doçentler % 30,9, Yardımcı Doçent %33,1, Öğretim Görevlisi %37,8, Araştırma Görevlisi % 45,7 ve Okutman % 57,9 olup toplam içindeki kadın oranı %38,9 ‘dur. Ancak; kadınlar daha

çok araştırma görevlisi veya okutman gibi görevlerde çalışmakta, rektör veya dekan gibi yönetici olarak görev alamamaktadırlar.

2.2.6.3.2.Cinsiyete Göre Gelir Dağılımı Adaletsizliği

Gelir dağılımındaki adaletsizlik ve yoksulluk konusunun cinsiyet yönünden de ele alınması çalışmamız açısından son derece önemlidir. 2002 yılında TÜİK tarafından yapılan Gelir Dağılımı Araştırmasına göre, ortalama yıllık kullanılabilir gelirleri olanlar cinsiyet bakımından bakıldığında erkeklerin oranı %67,6 iken kadınların oranı %32,4 olarak tespit edilmiştir. Bu oranın 2 kat olduğunu görmekteyiz. Kırsal alanlarda kadınların elde ettikleri gelir %41,8 iken kentsel alanlarda elde ettikleri gelir %22,4 olup, yaklaşık iki katı kadardır. Erkekler olarak baktığımızda ise kentsel alanlarda %77,6 iken, kırsal alanlardakiler %58,2 olmuştur. Yani erkeklerin elde ettikleri gelir kentsel alanlarda daha yüksektir (Öztürk ve Çetin, 2009: 2683).

Yapılan araştırmalara göre Dünya’da ve Türkiye’de aynı iş için kadınlar erkeklerden %25 daha az ücret almaktadırlar. Çocuk bakımı ve ev işlerinde ise kadınlar erkeklere oranla beş kat daha fazla zaman harcamaktadırlar. Kadınlar 20 ile 24 yaşları arasında işgücüne katılmakta, evlenme ve çocuk doğurma zamanı olarak görülen 25–39 yaş grubunda çalışan kadınların oranı ise %35’e düşmektedir. Erkeklerde aynı yaş diliminde çalışma oranları % 84’ten % 98 oranına yükselmektedir (İnciroğlu, 2010 <http://www.calismahayati.net/makale11.htm> (07.05.2010)).

2.2.6.3.3.Meslek Gruplarına Göre Gelir Dağılımı Adaletsizliği

Ülkemizde eğitim düzeyi sahip olunan meslek grubunu büyük oranda etkilemektedir. Okur –yazar olmayan veya okula gidememiş kadınlar çoğu çiftçilik yaparken, ilköğretim okulu mezunları işçilik yapmaktadır. Lise mezunu kadınlar ticaret, satış ve idari personel olarak çalışmaktadır (İnciroğlu, 2010 <http://www.calisma hayati.net/makale11.htm> (07.05.2010)).

Kadınlar öğretimle ilgili meslekleri daha çok tercih etmektedir. Erkekler daha nitelikli işlerde çalışırken, kadınlar niteliksiz işlerde çalışmak zorundadır. Teknolojik gelişmeler ve buna bağlı olarak toplumsal değişim, kadınların çok yeterli olmasa da eğitim düzeylerinin artmasına neden olmuştur. Eğitimli kadınlar daha nitelikli işlerde

çalışmak istemektedirler. Kadın ve erkek meslekleri olarak yapılan ayrımcılıkta kadın mesleği olarak görülen işlerin daha değersiz olduğu görüşü ücret farklılığını da beraberinde getirmektedir.

Tablo 9: Seçilmiş Bazı Mesleklerde Cinsiyet Rakamları 2006 (Bin)

	Kadın	Kadın %	Erkek	Erkek%
Kanun koyucular ve üst düzey yöneticiler ve müdürler	157	2.7	1869	11.3
Profesyonel Meslek Grupları	511	8.8	959	5.8
Yardımcı Profesyonel Meslek Grupları	409	7.0	915	5.5
Büro ve müşteri hizmetinde çalışan elemanlar	500	8.6	823	5.0
Hizmet ve Satış elemanları	483	8.3	2055	12.4
Nitelikli tarım, hayvancılık, avcılık, ormancılık, su ürünleri çalışanları	2258	38.9	2854	17.3
Sanatkârlıkla ilgili işlerde çalışanlar	334	5.7	2845	17.2
Tesis ve makine operatörleri, montajcılar	224	3.9	2112	12.8
Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar	935	16.1	2088	12.6
TOPLAM	5811	100	16520	100

Kaynak: (<http://www.ksgm.gov.tr/Pdf/ekonomi.pdf> (05.05.2010))

Tablo 9' a baktığımızda kadınların tarım, hayvancılık gibi işlerde daha çok çalıştığını görmekteyiz. İkinci sırada yer alan nitelik gerektirmeyen işler olan imalat sanayi ve hizmetlerdeki bölümde niteliksiz işler vardır. Kadınlar açısından dikkat çekici olan konu profesyonel ve yardımcı profesyonel mesleklerdeki oranlarının erkeklerinkinden yüksek olması, buna karşılık üst yöneticilik konumlarında ise oranların oldukça düşük olmasıdır. Üst düzey yöneticiler arasında kadınların oranı sadece %7,7 gibi çok düşük bir orandır. Bu durumda 10 tane yöneticiden biri bile kadın değildir. Birinci bölümde bahsettiğimiz cam tavan kavramı dediğimiz kavram yüzünden kadınlar üst kademelerde çalışmamaktadır. Bu durum yalnızca kamu ve özel sektörde değil çalışanların örgütlendiği meslek kuruluşlarında ve sendikalarda da karşımıza çıkmaktadır (Toksöz, 2007: 50-51).

İstihdamdaki kadınların kazançları açısından kadınların durumuna baktığımızda erkeklere göre daha dezavantajlı oldukları görülmektedir. Kadınlar ile erkekler arasındaki ücret farklarının nedenleri; kadınların düşük ücretli ve düşük nitelikli işlerde yoğunlaşmaları veya eşit değerlerde işlerde çalışsalar bile kadınların düşük ücret almalarıdır. TÜİK’ in 2006 yılında yapmış olduğu “Kazanç Yapısı Anketi” sonuçlarına göre erkekler kadınlardan yüksek kazanç elde etmektedir. Kasım ayı brüt ücret değerlerine göre erkeklerin 1.107 TL, kadınların 1.091TL aylık ortalama brüt ücret aldıkları gözlenmiştir. Bu durumda kadınlar erkeklerin %98,5’ i kadar ancak ücret elde etmişlerdir. Göstergeler farklılaştığında bu oran da değişmektedir.

Türkiye’de kadınlar; 1930 yerel seçimlerinde ve 1934 yılında milletvekili seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı kazanmışlardır. Dünyadaki diğer ülkelerle kıyasladığımızda erken bir tarihte bu hakkı elde etmiş olmalarına rağmen siyasete de kadınların katılımının yeterince olduğunu söyleyemeyiz.

Tablo 10: Parlamentodaki Kadın Milletvekili Oranları

Seçim Yılı	Parlamentodaki Milletvekili Sayısı	Kadın Milletvekili Sayısı	Toplam İçindeki Pay (%)
1935	395	18	4.6
1957	610	7	3.7
2002	550	24	4.4
2007	550	50	9.1

Kaynak:KSGM;(2008), ”Yetki ve Karar Alma Sürecinde Kadın” s.9 (http://www.ksgm.gov.tr_pdf_kararalma.pdf (05.05.2010)) Not: 2011 seçimlerinde kadın vekil sayısı 78 olmuştur.

Tablo 10’ da kadın milletvekilleri sayısına baktığımızda ilk seçim olan 1935 seçimlerinde kadın vekil sayısı 18 olmuştur. 2007 yılında gerçekleşen seçimdeki kadın milletvekili sayısı ile ilk seçimlerdeki kadın milletvekili sayısını kıyasladığımızda arada gözle görülür fark olduğunu söyleyebiliriz. Buna rağmen 550 milletvekili içinde 50 kadın vekil oldukça azdır.

2.3.YOKSULLUKLA MÜCADELE PROGRAMLARI

Yoksullukla mücadele için dünyada ve Türkiye’de neler yapılmaktadır konusunun ardından sivil toplum kuruluşlarının yoksullukla mücadele alanında neler yaptığını inceleyelim.

2.3.1.Dünya’ da Yoksullukla Mücadele

Dünya ölçeğinde yoksullukla mücadele kapsamında çalışan resmi teşkilatlar; Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler, Asya Kalkınma Bankası, Afrika Kalkınma Bankası, Inter-Amerikan Kalkınma Bankası’dır.

Birleşmiş Milletler yoksullukla mücadele de; Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı(UNDP), Birleşmiş Milletler Dünya Çocuk Programı (UNİCEF) gibi alanlarda hizmet vermektedir.

- Dünya Gıda Programı, yoksulluk ve açlığa direk olarak yardımda bulunmaktadır.
- Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, fakirlik programlarını ulusal düzeyde ekonomik programlara taşımak, ticaret reformu ile küresel ticarete destek vererek ülkelerin kalkınmasına öncelik etmek için çalışmaktadır (World Bank Food Programme Yearly Report, 2004).
- UNICEF,(United Nations Children’s Fund), yerel hükümetler, sivil toplum kuruluşları ve diğer birleşmiş milletler birimleri ile özel sektör bir arada çalışarak çocukların yaşam şartlarını iyileştirmek onların temel haklarını korumaktadır.

Dünya bankası ise başlıca iki kuruluş aracılığıyla yardımlarını sürdürmektedir. Yardımları Uluslar arası Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Bankası (International Bank for Reconstruction and Development(IBRD)) ve Uluslar Arası Kalkınma Örgütü (International Development Association(IDA)) tarafından sürdürmektedir (World Bank, 2004). Bu kurumlar da, küresel fakirliğin azaltılmasına ve hayat standartlarının yükseltilmesine çalışmakta; 184 ülkenin desteğiyle hizmetlerini sürdürmektedir.

- IBRD, kredi notu düşük fakir ülkelere hizmet vermektedir.
- IDA, dünyanın en fakir ülkelerine odaklanmıştır.

Dünya Bankası bu kurumlar aracılığıyla düşük faizli kredi, faizsiz kredi ve hibe şeklinde bu ülkelerdeki eğitim, sağlık, altyapı, iletişim ve diğer hizmetleri finanse ederek mücadele etmektedir (International Development Agency, 2006).

2.3.2.Türkiye’ de Yoksullukla Mücadele

Türkiye’ de dolaysız yaklaşım yöntemi ile çok çeşitli yoksullukla mücadele programları uygulanmaktadır. 1976 yılında ilk olarak, yoksul, malul ve sakatlara yönelik aylık ödenmesine başlanmış ancak yaşanan yüksek enflasyon bu ödemenin devamına engel olmuştur. Günümüzde ise yoksullukla mücadelede devlet eli ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu ile yapmaktadır. 1986’da kurulan fonun temel kuruluş amacı, sosyal güvenlik şemsiyesi altında olmayan yoksul, kimsesiz, muhtaç ve düşkün vatandaşlara yönelik devletin tüm sosyal sorumluluklarını yerine getirmektir. SYDTF, il ve ilçelerde yurt genelinde 931 şube ile örgütlenmiş ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı kanalı ile uygulamalarda bulunmaktadır. Sağlık, eğitim, proje, gıda ve yakacak yardımları yapmaktadır. 1996 yılında fona gıda, yakacak ve giyecek için başvuruların sayısı Türkiye nüfusunun %8’i kadardır (Karataş, 2003: 98).

Aynı zamanda 1991 yılında uygulamaya başlayan yeşil kart uygulaması ile sosyal devlet ilkesinin bir gerekliliği olarak sağlık güvencesi olmayan vatandaşlara ücretsiz sağlık hizmeti verilmeye başlanmıştır. 2010 yılında yeşil kart sahibi olan vatandaş sayısı 14.737 kişi olmuştur ([http://www.uzunkoprusgb.gov.tr/?x=sayfa &sayfa_id=30](http://www.uzunkoprusgb.gov.tr/?x=sayfa&sayfa_id=30) (29.12.2010)).

Devletin yanı sıra özel kuruluşlarda yoksullukla mücadele yapmaktadır. Özellikle Sivil Toplum Kuruluşlarının yoksullukla mücadele konusunu ayrıca değineceğiz.

2.3.3.Yoksullukla Mücadelede Sivil Toplum Kuruluşlarının Önemi

Yapısal nedenlerden dolayı devletin bütün sorunlarla başa çıkması mümkün değildir. İşte bu durumda Sivil Toplum Kuruluşları(STK) devletin göremediği ve ulaşamadığı sorunlara daha yakın olması nedeniyle bu sorunların çözümünde daha etkilidir (Sunar,2003:135). STK’ lar devletle toplum arasında aracılık yapmaktadırlar. Çevre, sağlık, kadın, gençlik, çalışma hayatı, insan hakları gibi pek çok konuda gönüllü esaslı olarak çalışmaktadır.

Sivil Toplum Kuruluşlarından ilk kez Antik Yunan döneminde bahsedilmektedir (Atar, 1997: 98). Gerek eski Türk toplumlarında gerekse Osmanlı döneminde Sivil Toplum Kuruluşları içinde değerlendirilebilecek pek çok kurum bulunmaktadır.

Dünyada ilk kurulan kadın teşkilatı Bacıyan' ı Rum (Anadolu Kadınlar Birliği)'dur. Ahilerin kadın kolunu meydana getirmektedir. Zor durumda bulunan kadın ve çocuklara yardım etmek, kimsesiz ve yoksulları barındırmak gibi görevler üstlenmişlerdir. Bu birliklerde aynı zamanda kadınların eğitim ve öğretimi ile de ilgilenilmiştir. Halıcılık, nakışçılık gibi işler sayesinde kadınların mal ve ürün üretimine katkıları olmuştur. Ayrıca bu birlikteki kadınlar binicilik ve atıcılıkta ustalaşarak, savaşa erkeklerle birlikte katılmakta olup, hatta erkeklerin savaşa gittikleri dönemlerde devleti yönetme yetkisi elde edebilmişlerdir (Döğüş, Osmanlı Araştırmaları Vakfı <http://www.osmanli.org.tr/yazi-4-262.html> (28.11.2010)).

Türkiye'de Tarih Vakfı ve Sivil Toplum Geliştirme Merkezi kayıtlarında ortalama 300'ün üzerinde; Uçan Süpürge Vakfının verilerinde kayıtlı 370 tane kadın konulu STK bulunmaktadır (Önce vd, 2007: 924).

Sivil Toplum Örgütleri küreselleşmenin getirdiği belirsizlik ortamında uzun dönemli bir perspektife sahip değildirler. Bunun için de kadın yoksulluğunu önlemek adına, kısa vadeli çözümler getirmektedir. Yardım kuruluşları arasındaki koordinasyon eksiklikleri hizmet sunumunda sorunlar yaratmaktadır. Yapılan yardımlar yardıma muhtaç insanları yoksulluktan kurtaracak esaslı çözüm sunmamaktadır. Düzenli olarak yapılan yardımlar ise sürekli yapıldığı takdirde geçim kaynağı haline dönüşmektedir. Yardımların bu saydığımız sorunlar yaşatması ve kısa vadeli olması daha iyi çözümler üretmek gerektiğini bize göstermektedir. Sosyal yardımlar yoksulların yoksulluktan kurtulmaları için tabii ki gereklidir. Ancak daha kalıcı çözümler getirilmesi gereklidir. Bunun için mikro kredi uygulamalarının kadınlar için önemini üçüncü bölümde ayrıntılarıyla inceleyeceğiz.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MİKRO KREDİ

Mikro kredi sistemi, 1974 yılında Bangladeş’ te Prof. M. Yunus tarafından uygulamaya başlanmış bir girişimdir. Özellikle yoksullukla savaşmak için düşünülmüştür. Çalışmamızın konusu olan mikro kredi kavramını incelemeden önce bu kavramın dâhil olduğu mikro finans kavramına göz atalım.

3.1. MİKRO FİNANS

Mikro finans, belirli bir düzeyin altında gelire sahip bireylere bağış vermek yerine onların ihtiyaçlarını karşılayacak, onları üretime sevk edecek düşük meblağlardaki kredilerin kullandırılmasıdır (Dolun,2005:2).

Mikro finansın unsurlarını; mikro kredi, mikro tasarruflar, mikro sigorta ve havale olarak sayabiliriz.

Üç türlü mikro finans kaynak mevcuttur:

- 1.Kurumsal olmayan kaynaklar,
- 2.Yarı kurumsal kaynaklar,
- 3.Kurumsal kaynaklardır (İslam, 2006: 58).

Mikro finans kavramı mikro krediyi de içine alan geniş bir kavramdır. Mikro finans, yoksul insanların tüketim ihtiyaçlarını karşılamak, risklere karşı kendilerini korumak, geleceklerini garanti altına almak isteyeceklerini düşünmekte ve tasarruf, emeklilik, tüketici kredileri, sigorta ve para transferi gibi hizmetleri de sunmaktadır. Mikro kredi kavramı ise daha dar kapsamlıdır (Christen,2003:1; Öner,2007:4).

3.2. MİKRO KREDİ

Mikro kredi, kalkınma politikası aracı olarak ortaya çıkan ve resmi finans kuruluşlarına erişim güçlüğü çeken düşük gelirli kişilere, özellikle kadınlara yönelik çok düşük faizli küçük ölçekli bir bireysel kredi türüdür (Korkmaz vd. ;2004:17).

3.2.1. Mikro Kredinin Amacı

Bireylerin bağış almak yerine çeşitli finansman kuruluşlarından borç almalarını sağlayarak, kendi işlerini kurup çalışarak hayatlarını kazanmalarına olanak veren mikro kredi düşük gelirli kişiler için oldukça avantajlı bir sistem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu durumun en can alıcı noktası 'bağış almak yerine' kısmıdır. Bu çalışma çerçevesinde mikro kredi ile cinsiyetler arasındaki gelir dengesizliği ilişkisi incelediğimiz göz önüne alınırsa, mikro kredinin özellikle kadınlar açısından ne ifade ettiğini incelemek uygun olacaktır.

Ataerkil toplum yapısı yüzünden zaten yeterince zarar görmüş kadınların, neredeyse tükenmiş olan özgüvenleri, bir de iş hayatına girme fırsatından mahrum kaldıkları için parçalanmaktadır. Buna ek olarak başkalarının merhametine muhtaç olarak hayata tutunmaya çalışmak böyle kadınlar için bir hayli zor olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında bağış yapanların iyi niyetinden her ne kadar şüphe duyulamazsa da, psikolojik açıdan üzücü durumlara mahal verilmesi mümkündür.

İşte bu aşamada mikro kredi devreye girmektedir. Bağışın yerini alan düşük faizli krediler, hem yoksulluktan hem de cinsiyetlerinden darbe yiyen çift taraflı ezilmiş kadınlara, yeni bir dünyanın kapılarını aralamaktadır.

3.2.2. Mikro Kredinin Özellikleri

Mikro kredinin özelliklerini sıralayacak olursak (TGMP; http://tgmp faaliyet_raporu_2007_tr (17.02.2010)) :

- Kendi işini kurarak gelir getirici faaliyette bulunan yoksullara destek vermeyi esas almıştır.
- Kefalet, teminat veya senet benzeri işlemler istenmediği gibi icra takibi de yapılmamaktadır. Mikro kredide esas olan insanların birbirlerine güvenmesi ve inanmasıdır. Özellikle grup kurmanın temelinde bu amaç yatmaktadır.
- Bütün verilen paralar kredi olup, borç olarak verilmekte ve haftalık taksitlerle hizmet maliyeti ile birlikte geri toplanmaktadır.
- Başlangıç kredi alan üye; aldığı krediyi zamanında öder, disiplinli olarak toplantılara katılır ise, ikinci yıl kredisini arttırarak alma şansına sahip olmaktadır.
- Mikro kredi almak isteyenler şubelere giderek başvurabilecekleri gibi, saha çalışmaları esnasında mikro kredi görevlileri de eve kadar giderler ve sistemi anlatırlar, almak isteyenlere mikro kredi verebilirler.

3.2.3. Mikro Kredinin Öncelik Sıralaması

Mikro kredide ana hedef, yoksul aileleri bulundukları durumdan çıkarıp, kendi çabalarını daha iyi koşullara erişmek için kullanmalarını sağlamaktır. Mikro kredinin hedef kitlesi özellikle kadınlardan oluşmaktadır. Grameen Bank'ın kurucusu Muhammed Yunus da, “Müşterilerinin % 97' sinin kadınlardan oluştuğunu” belirtmektedir ([http://www.dunyabulteni.net/news_detail.php?id=85041\(14/05/2010\)\)](http://www.dunyabulteni.net/news_detail.php?id=85041(14/05/2010)))).

Kadınların tercih edilmesinin nedenleri olarak; fazla sorumluluk sahibi olmaları, ödemelerini aksatmadan düzenli bir şekilde yapmaları, daha az riskli ve daha gerçekçi yatırımlara yönelmeleri olarak sayabiliriz. Kadınların hedeflenmesinde diğer bir neden hep arka plana itilmiş olan kadınların desteklenerek iş sahibi olmalarına, gelir elde etmelerine ve toplumda söz sahibi olmalarına yardım etmektir.

3.2.4. Mikro Kredi ile Ticari Bankalar Arasındaki Farklar

Mikro kredi sistemiyle ticari bankalar arasındaki farkları aşağıdaki gibi sıralayabiliriz (<http://www.israf.org/pdf/mikrofinansman-farki.pdf>. (12.07.2010)):

- Geleneksel bankacılık sisteminde bankalar, kredi verecekleri kişilerden ipotek, teminat ve kefalet isterler. Mikro kredi uygulamasında böyle teminatlar yoktur ve kefil istenmemektedir.
- Mikro kredi uygulamasında; mikro kredi çalışanları taksitlerin tahsil edilmesi için her hafta mahalle veya köye giderek oradan tahsilâtı yaparlar. Ticari bankalarda ise, müşteriler bankaya kadar gitmek zorundadırlar.
- Klasik bankaların amacı, kârın maksimum düzeye ulaşmasını sağlamaktır. Ancak mikro kredi kuruluşlarının ana amacı; kârlı ve mali açıdan sürdürülebilir bir duruma sahip olurken, özellikle yoksul kadınların finansal hizmetler sunarak fakirliğin azaltılmasıdır.
- Klasik bankalar kredilendirmede erkekler üzerinde yoğunlaşırken mikro kredi kuruluşları kadınlara öncelik vermektedirler.
- Mikro kredi kuruluşlarında borç alan ve veren arasında yasal araç olmamasından dolayı icra veya mahkeme süreci uygulanmamaktadır. Klasik bankacılık anlayışında ise vadesinde tahsil edilemeyen krediler için cezalandırma yöntemine başvurulmaktadır.

- Mikro kredi kuruluşları, kredisini ödemekte güçlük çekenlerin kredilerini yeniden yapılandırarak onların üretkenliğini teşvik etmekte ve hayatlarını daha iyi koşullarda devam ettirme olanağı sağlamaktadır.
- Klasik bankacılıkta borç alanlar ödeme gücüne girdiğinde, kredi üzerinde faiz yürütülmesine devam edilmektedir. Bunun sonucunda uygulanan faiz kimi zaman anaparanın birkaç katına çıkmaktadır. Mikro kredi kuruluşlarında ise ödenecek faiz önceden belirlenen maksimum miktarı aşmamaktadır.

3.3. DÜNYA’ DA MİKRO KREDİ SİSTEMİNİN İŞLEYİŞİ

Mikro kredi ve mikro finansman sisteminin dünya uygulamalarını görmeden önce, Bangladeş’te uygulanan mikro kredi sisteminin kurucusu Muhammed Yunus’un bir programın mikro kredi olarak adlandırılması için sahip olması gerektiğini düşündüğü iki temel prensibin bilinmesi önem taşımaktadır. Bunlar:

- Kredinin dönüş oranı yüzde yüz ise bu bir mikro kredi uygulamasıdır. Çünkü mikro kredinin başarısı kredi tahsilât oranlarından anlaşılmaktadır.
- Mikro kredinin amacı, krediden yararlanacak olanları doğru hedeflemektir. Özellikle hedef halkın en yoksul kesimi olmalı ve ayrıca önemli olan yoksul kadınlar üzerine yoğunlaşmalıdır (Döşeyen, 2000: 37).

3.3.1. Mikro Kredi Sisteminin Bangladeş’te Başlaması

Bangladeş yoksul bir ülkedir. Yoksulluğun yükü ise özellikle kadınların omuzlarına yüklenmiştir. Muhammed Yunus 1972 yılında eğitimini tamamlayıp Cittagong Üniversitesinde ekonomi profesörlüğü yapmaya başlamıştır. Yunus ülkesindeki yoksulluğun boyutlarını gördükçe ekonomi biliminin çaresizliğini hissetmiştir. 1974 yılında yoksulluğa çözüm bulabilmek için Bangladeş’te köylerde çalışmalar yapmıştır. Yunus var olan bankacılık sisteminin yoksulun ihtiyaçlarına cevap vermediğini tespit etmiştir. Bir bankadan kredi alabilmek için sayfalarca form doldurmak, dokümanları imzalamak ve bankaya gidip bizzat başvurmak gerekiyordu. Bu uzun süreç okuma yazma bilmeyenleri özellikle kadınları bankacılık hizmetlerinden dolayı olarak dışlıyordu. Okuma yazma bilmeyen bir kişinin başvuru formlarıyla başa çıkması mümkün değildir. Dini kuralların kadının evden çıkmasını dahi yasakladığı Bangladeş’te, kadınların ticari bankalarla iş yapmasını mümkün kılmamaktadır.

Bankalar, kadınları kredi vermeye değer görmemekte ve resmi anlaşmaların mutlaka bir erkek akraba tarafından imzalanmasını şart koşmaktadır. Bu durumda Bangladeş'teki banka müşterilerinin neden sadece yüzde birinin kadınlar olduğunu bize açıkça göstermektedir. Kredi almak için maddi teminat gösterme zorunluluğu, herhangi bir mal varlığı bulunmayan yoksulları da bankacılık sisteminin dışına itmiştir. Toplumdan ve ekonomiden dışlanan bu kesimler kendi ihtiyaçlarına göre şekillenmiş finansal hizmetlere ihtiyaç duymaktadırlar. Bütün bu tespitlerden sonra; inandığı ve güvendiği yoksullara yardım için Yunus kolları sıvadı. Mikro kredi projesi 1976 yılında Jobra köyünde başlamıştır (Yunus; 2003: 15-24).

Bangladeş'te Muhammed Yunus'un başlattığı mikro kredi hizmetleri günümüzde mikro işletmelerin oluşmasına yönelik kredi hizmetlerinden, para transferleri ve sigortacılık işlemlerini kapsayan geniş bir hizmet yelpazesi oluşturan mikro finans hizmetlerine dönüşmüştür.

3.3.1.1. Grameen Bankasının Kuruluşu

Yunus Bangladeş'te mikro kredi projesini başlattıktan sonra bir bankacılık sistemi oluşturulup oluşturulamayacağını araştırılmasına başlamıştır. Bir banka kurma projesinde ana hedefler olarak şunlar belirtilmiştir (<http://www.grameen.info.org> (01.12.2010)).

1. Bankacılık faaliyetlerinin yoksul insanların kullanılabilecekleri düzeyde genişletilmesi,
2. Yoksul kesimin tefeciler ve para simsarlarınca sömürülmesinin önüne geçilmesi,
3. Özellikle kadınlara, onların kolayca anlayabilecekleri ve kendileri tarafından yönetilen bir organizasyon çatısı altında kredi imkanları sunulması,
4. Yoksulluk kısır döngüsünün kırılarak projenin hem bireylere hem de ülke ekonomisine katkı sağlayacak bir mekanizmaya dönüştürülmesidir.

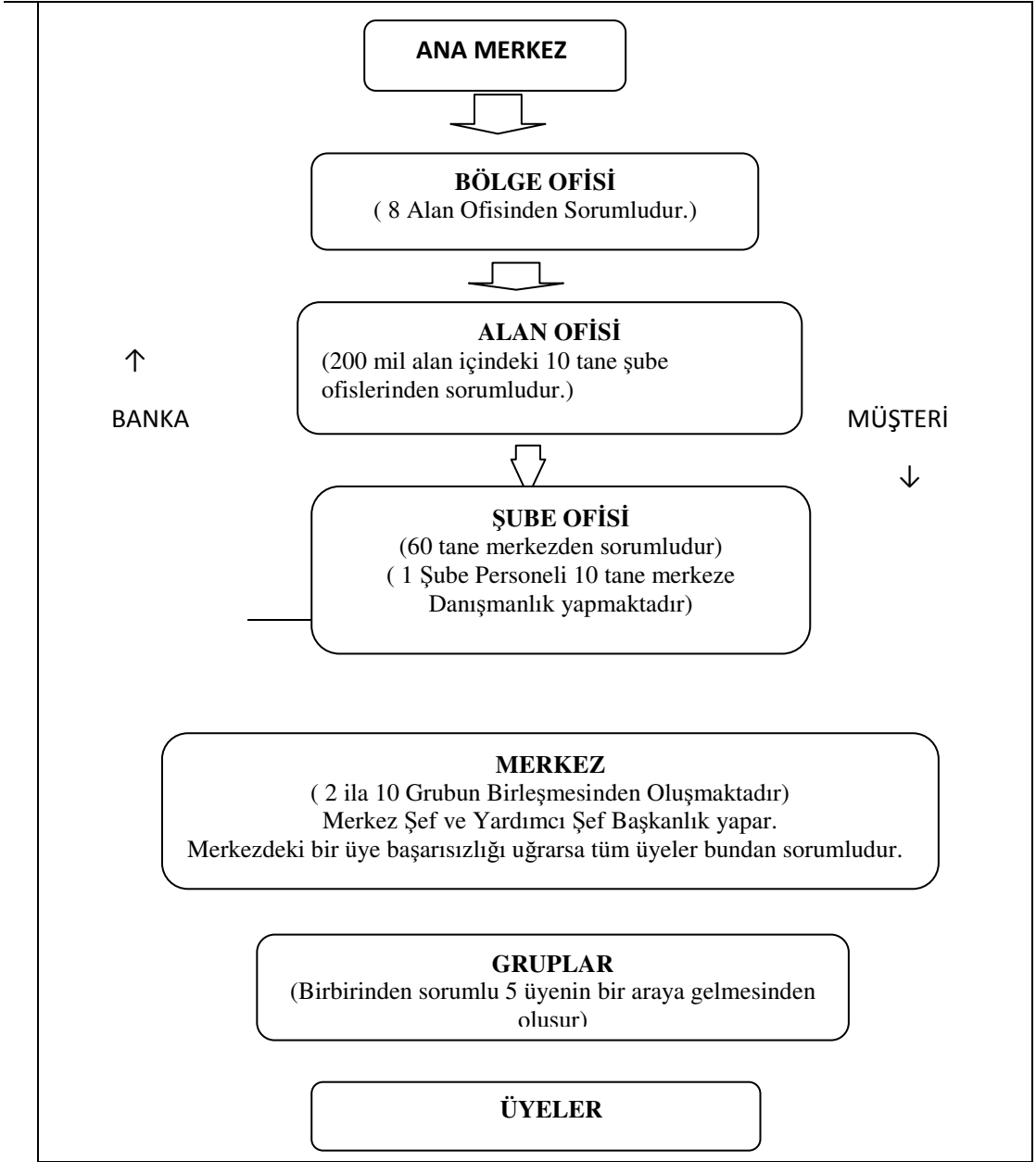
Bu amaçlarla yola çıkılan projeye yerel dilde “kırsal” ya da “köy” anlamına gelebilen “Grameen” adı verilmiştir. 1979'da ise projenin sınırları Bangladeş'teki bazı illeri de kapsayacak biçimde genişletilmiş ve Ekim 1983'te bir yasa ile bağımsız bir bankaya dönüştürülmüştür (Korkmaz vd. , 2004: 52).

3.3.1.1.1. Grameen Bank’ ın Yönetim Yapısı

Grameen Bankası, 1983 yılında çıkarılan tüzükle birlikte yasal bir görünüme kavuşmuştur. Tüzüğe göre; Grameen Bankası döviz işlemleri haricinde diğer bankacılık faaliyetlerini yapabilmektedir (<http://www.grameen.info.org> (01.12.2010)).

Grameen bankasının işlemlerini Merkez Ofisi denetlemektedir. Daha alt birimler ise Bölge Ofisleri, Şubeler, Merkezler ve Gruplardan ibarettir. Altı grubun birleşmesiyle “Merkez” oluşmaktadır. Şubelerde görev yapan kişiler banka personeli olarak adlandırılmaktadır. Her bir çalışan 6 merkezden yani yaklaşık 200 üyeden sorumlu olarak çalışmaktadır. Alan ofisleri ise 10 şubeyle ilgilenmektedir. Şubeler banka müşterisinin bütün işlemlerinden, denetiminden ve gelişiminden sorumlu olmaktadır. Şubeler 40 merkezden sorumludur. Kurulmuş olan şubelerin yakınlarındaki köylerde yeni şube açılırsa, bu şubeye bağlı merkezlerin ve üyelerin sayısı artış gösterdikçe şubede görevli personel sayısı da arttırılmaktadır. Şube sayısı artınca Alan Ofisi ve Alan Ofislerinin sayısı arttıkça da yeni Bölge Ofisleri kurulması yoluna gidilmektedir. Böylece sürekli büyümeye meyilli bir yapı oluşturulmuştur. Banka personelinin özellikle genç insanlar olmasına dikkat edilmektedir. Çalışanlar için teşvik sistemi benimsenmiştir. Personelin en göze çarpan özelliği yardım çabalarıdır (Korkmaz vd. , 2004: 53-54).

Grameen Bankası’ nın yönetim yapısı ve işleyişini Şekil 1’de görmekteyiz:

Şekil 1: Grameen Bankasının Yönetim Yapısı

Kaynak: USAID,Housing Microfinance Initiatives Synthesis and Regional Summary:Asia,Latin America and Sub-Saharan Africa Case Studies,2000, s.52.

3.3.1.1.2. Grameen Bankası' nın Kredi Türleri

Grameen Bankası' nda kredi çeşitleri şunlardır;

1. Temel Kredi,
2. İskân Kredisi,
3. Yüksek öğrenim Kredisi,

4. Teknoloji Kredisi,
5. Küçük İşletme Kredisi,
6. Kredi alan üyelerin okuldan mezun olmuş öğrencileri için İşletme Kredisi,
7. Dilenciler için verilen krediler (Lofça vd. , 2010: 98).

Grameen Bankası bünyesinde verilen kredilerden farklı olarak iki ayrı fon uygulaması daha bulunmaktadır. (Lofça vd., 2010:98). Bunlar;

- Merkez Acil Durum Fonu: Bir sigorta fonudur. Üyelerin ölümü, sakatlık, hastalık gibi risklere karşı oluşturulmuş bir fon çeşididir. Üyeler, aldıkları kredi borçlarına karşılık ödeyecekleri faiz tutarının %25'i oranındaki tutarı bu fona aktarırlar.
- Çocuk Refah Fonu: Üyeler bir haftalık tutarı, her merkezin ayrı ayrı yönettiği ilkokulun giderlerini karşılamak üzere bu fona yatırmaktadırlar

3.3.1.1.3. Grameen Bankasının Kredi Verme Süreci

Grameen Bankası topraksız ve varlıksız kimseleri hedef kitle olarak belirlemiştir. Bunun dışında öncelik tanınan kesimler:

- Evli ya da dul olup olmadığına bakılarak kadınlara,
- Arazisi olup olmadığına bakılan bireylere,
- Evi olup toprağı olmayan kişilere,
- Bakmakla yükümlü olunan çocuk sayısına,
- Başka yardım kurumlarından yardım alıp almadığı gibi kriterlere bakılarak kredi verilmektedir (Korkmaz vd. , 2004: 55-56).

Genelde aynı amaca sahip ya da aynı meslek grubuna mensup 5 kişiden oluşan gruplar oluşturulmaktadır. Gruplarda bir grup lideri vardır. Gruplar haftalık toplantı yaparak, kredilerin geri ödemelerini tespit etmekte, değişik konularda konuşmalar yaparak görüşlerini paylaşmaktadırlar. Grup oluşumundan yaklaşık üç ay sonra grubun en fakir iki üyesine ilk kredileri verilmektedir. Onlar geri ödemelerini düzgün bir şekilde yerine getirirlerse diğer iki üyeye ve son olarak da grup liderine kredileri verilir. Grup liderleri gruplarındaki diğer üyelerin kredi dağıtımı ve geri ödemelerin

toplanmasına yardımcı olmaktadır. Kredilerin geri ödemeleri 50 haftalık taksitlerle düzenlenmektedir (<http://www.grameeninfo.org/bank/bcycl.html>.(01.12.2010)).

Bu küçük grupların altısının bir araya gelmesiyle bir merkez grubu oluşturulmaktadır. Merkez gruplarının da kendi içlerinde bir merkez lideri ve yardımcısı vardır. Küçük grupların toplantıları yanında Merkez Grupları da düzenli olarak haftalık toplantılar yaparlar. Toplantılarda grup bilinci aşlamak için ve Merkez Grubundaki üyelerin güven duygularını geliştirmek adına bir çeşit yemin töreni yapılmaktadır. Bankanın görevli memuru da bu toplantılara katılarak kredilerin geri ödemelerini almaktadır. Toplantılar sayesinde bireylerin bankaya gitmeleri yerine bankanın ihtiyaç sahiplerine ulaşması amaçlanmaktadır (<http://www.grameeninfo.org/bank/bcycl.html>.(01.12.2010)).

Kredilerden ayrı olarak grup üyelerinin fonlar sayesinde tasarrufta bulunmaları amaçlanmaktadır. Acil durumlar karşısında fonda biriken paralar üyelerin de onayı alınarak kullanılmaktadır. Bu sayede süreç devamı sağlanmaktadır.

3.3.1.1.4. Grameen Bankasının Başarısı

Grameen Bankasının başarılı sonuçlarının en önemli sebebi Muhammed Yunus' un bu işe gönül vermesi olduğunu söylemek yanlış olmaz. Bunun yanı sıra yoksul insanlara önem vermek ve onlara destek olmak için yapılan insani çabalar karşısında, yoksul insanlarda borçlarına sadık kalarak bunun karşılığını vermek istemektedirler. Kredilerin geri ödemelerinde bir başka önemli konu ise kredilerin dağıtımında kullanılan grup oluşturma çalışmalarıdır. Grup sistemi sayesinde, grup içindeki üyelerin birbirlerine desteği ve yardımları yadsınmaz bir gerçektir. Yapılan toplantılar yoluyla da üyeler görüşlerini paylaşmakta, yaşadıkları zorlukları nasıl atlatabilecekleri konularında birbirlerinden yardım almaktadırlar.

Grameen uygulamasına baktığımızda konuya ekonomik olarak değil de, ihtiyaç sahiplerine gösterilen insani yaklaşımın oluşturduğu pozitif etkilerin bu başarıda etkili bir şekilde rol aldığı söylenebilir. Grameen Bankası'nın anayasası gibi olan 16 kural incelendiğinde toplum için önemli ekonomik ve sosyal amaçların belirlendiğini görmek mümkün olmaktadır. Grameen Bankasının 16 kararı aşağıdaki gibidir (<http://www.grameen.info.org> (01.12.2010)):

- *Grameen Bank' ın, disiplin-birlik-cesaret ve çok çalışma şeklindeki 4 temel ilkesini hayatımızın her alanında uygulayacak ve onları takip edip ilerleyeceğiz.*
- *Ailelerimize refah getireceğiz.*
- *Bakımsız evlerde yaşamayacağız. Evlerimizi onarıp en kısa zamanda yeni evler inşa etme üzere çalışacağız.*
- *Yıl boyunca sebze yetiştireceğiz. Onlardan bolca yiyip kalanları satacağz.*
- *Ekin dönemlerinde mümkün olduğunca çok tohum ekeceğiz.*
- *Ailelerimizi küçük tutmak için plan yapacağız. Harcamalarımızı minimize edeceğiz. Sağlığımıza dikkat edeceğiz.*
- *Çocuklarımızı eğiteceğiz ve onların eğitimi için gerekli parayı kazanacağız.*
- *Çocuklarımızı ve çevremizi her zaman temiz tutacağız.*
- *Foseptik çukurları olan tuvaletler inşa edeceğiz ve kullanacağız.*
- *Kuyu suyu içeceğiz, eğer bulamazsak suyu kaynatacağz ya da şap kullanarak içilebilir hale getireceğiz.*
- *Çocuklarımızın evlilikleri için başlık parası alıp vermeyeceğiz. Küçük çocukları evlendirmeyeceğiz.*
- *Kimseye karşı adaletsiz davranmayacağız ve haksızlık yapanlara karşı çıkacağız.*
- *Daha fazla gelir elde edebilmek için ortaklaşa daha büyük yatırımlara gireceğiz.*
- *Her zaman birbirimize yardım etmeye hazır olacağız. Eğer içimizden birisi zor duruma düşerse hep birlikte ona yardım edeceğiz.*
- *Herhangi bir merkezde disiplinsizlik olduğundan haberdar olursak hep birlikte oraya gidip disiplinin yeniden inşası için yardımcı olacağız.*
- *Bütün merkezlerden beden eğitimi yaptıracağız. Tüm sosyal aktivitelerde beraberce yer alacağız.*

Grameen Bankası, yoksul insanların kendi yeteneklerini kullanarak içinde bulundukları durumdan kurtulmalarına yardım etmektedir. Sadece ekonomik açıdan değil sosyal açıdan da insani yaklaşımlar sergiledikleri için başarıları kaçınılmaz olmuştur. Grameen Bankasının günümüzde 2517 şubesi ve 24.000 çalışanı bulunmaktadır. 82.000'den fazla köye hizmet verilmektedir (Lofça vd. ,2010: 98).

3.3.1.2. Grameen Vakfının Doğuşu

Grameen' in yoksullukla savaşındaki başarısı tüm dünyanın ilgisini çekmiştir. Bangladeş'te yoksullar için başarılı olan sistemin farklı coğrafyalarda da yoksulluğa çare olarak uygulanması düşünülmüştür. Diğer ülkelerde hayata geçirilen mikro kredi projelerine destek olmak amacıyla 1989 yılında Grameen Vakfı kurulmuştur. Vakfın görevlendirdiği eğitimli Grameen çalışanları dünyanın çeşitli bölgelerine giderek

Grameen Bankasının modellerini kurmaktadırlar (Adaman ve Bulut,2007: 29). 22 ülkede 52 ortağı bulunan vakıf, Asya, Afrika, Amerika ve Ortadoğu’da 11 milyon dolayında kişiye yardım etmektedir (<http://www.milliyet.com/2006/10/13/son/sondun18.asp> (13. 07. 2010)).

3.3.2. Dünya’ da Mikro Kredi Uygulayan Diğer Ülkeler

Mikro kredi, 2006 Nobel Barış Ödülünü alan mikro kredi fikrinin babası Prof. Dr. Muhammed Yunus tarafından 1976’da ilk defa Bangladeş’te uygulanmıştır. Dünyada yalnızca fakir ülkelerde değil, gelişmekte olan ve gelişmiş olan ülkelerde de uygulanmaktadır. Mikro kredinin en iyi uygulayıcıları arasında ABD ve Avrupa ülkeleri gelmekte olup, mikro kredi gelişmiş ve gelişmekte olan 175 ülkede uygulanmaktadır. Dünyada yaklaşık 100 milyon insan mikro kredi kullanmaktadır. Bunların ortalama 5 kişilik aile büyüklüğüne sahip olduğu varsayıldığında, dünyada yaklaşık 500 milyon kişi mikro krediden yararlanmaktadır(<http://israf.org> (12.07.2010)).

Bangladeş’te doğan mikro kredi, dünyanın dört bir köşesinde değişik ülkelerde başarıyla uygulandığı için, Time Dergisi 2008 yılında 24 Mart tarihli sayısında mikro krediyi “Dünya’yı Değiştiren 10 Fikirden Birisi ” olarak kapağına taşımıştır.

Grameen’ in mikro kredi uyguladığı bazı ülkeleri aşağıdaki tablodan görebiliriz.

Tablo11: Grameen Uygulayan Bazı Ülkeler

ASYA	AMERİKA	ORTA/DOĞU KUZEY AFRİKA	ORTA VE GÜNEY AFRİKA
BANGLADEŞ	BOLİVYA	MISIR	KAMERUN
HİNDİSTAN	BREZİLYA	ÜRDÜN	ETİYOPYA
ÇİN	DOMİNİK CUM.	LÜBNAN	GANA
KAMBOÇYA	EKVATOR	FAS	KENYA
NEPAL	HAİTİ	FİLİSTİN	MALİ
PAKİSTAN	HONDURAS	TUNUS	MALAVİ
ENDONEZYA	MEKSİKA	YEMEN	NİJERYA
VIETNAM	A.B.D		SENEGAL
MALEZYA			GÜNEY AFRİKA
FİLİPİNLER			TANZANYA
LÜBNAN			UGANDA

Kaynak:<http://www.grameenfoundation.org> (02.12.2010)

3.3.2.1 Asya Kıtası'nda Mikro Kredi Uygulayan Ülkeler

Asya'da; Bangladeş, Malezya, Hindistan, Afganistan, Bhutan, Çin, Endonezya, Filipinler, Kamboçya, Kırgızistan, Lübnan, Nepal, Pakistan, Sri Lanka ve Vietnam mikro kredi uygulayan ülkelerdir.

1986 yılında Asya Kalkınma Bankası'nın finansmanıya, Malezya' da mikro kredi, Bangladeş'ten sonra ikinci olarak başlamıştır (Yunus;2003). Çin'de Dışişleri Bakanlığı, iki eyalette yoksulluğu giderici yöntem olarak mikro krediyi benimsemiştir. Filipinler' de Grameen benzeri 32 program, iç savaş ve doğal afetler nedeniyle iyice fakirleşmiş ülkede çalışmaktadır (Yunus, 2003).

3.3.2.2.Amerika Kıtası' nda Mikro Kredi Uygulayan Ülkeler

Amerika kıtasında Latin Amerika ve Kuzey Amerika'da mikro kredi uygulayan ülkelere sırasıyla bakalım;

3.3.2.2.1.Latin Amerika' da Mikro Kredi

Önde gelen mikro finans kuruluşları arasında Bolivya'da faaliyet gösteren Bancosol, Peru' da faaliyet gösteren Mibanco, Meksika'da faaliyet gösteren Financiera Compartamos, Haiti'de Sogesol, Brezilya'da Banco Real ve Ekvador'da faaliyet gösteren Banco Solidario S.A' yı sayabiliriz (Dolun, 2005: 15).

Bolivya'da faaliyet gösteren Bancosol, sivil toplum örgütüyken 1992'de ticari bankaya dönüşmüş finansal bir kurumdur. Peru'da faaliyet gösteren Mibanco, mikro finans hizmeti vermek üzere kurulmuş ilk ticari bankadır. Haiti'deki ise Sogebank tarafından kurulmuş ticari bir mikro finans kuruluşudur. Latin Amerika'da grup kredisi yerine bireysel kredilere önem verilmiş, kırsal kesim yerine kentlerde yaşayanlara yönelik hizmet sunulmaktadır (http://www.microfinancegateway.org/files/30667_file_Book_AccessforAll.pdf,s.23 (12/07/ 2010)).

2005 yılında yapılan bir araştırmaya göre, Latin Amerika' da 6 milyon kişi mikro krediden yararlanmış ve yaklaşık \$5,4 milyar kredi dağıtılmıştır (Navajas, 2006).

3.3.2.2.2.Kuzey Amerika'da Mikro Kredi

Mikro kredinin en iyi uygulayıcıları arasında ABD gelmektedir. ABD'de mikro krediyi eski ABD Başkanı Bill Clinton ve eşi Hillary Clinton, valiyken Arkansas'ta ve

daha sonra Başkanlık döneminde ABD'nin büyük kentlerinin kenar mahallelerinde uygulamışlardır. Hillary Clinton, bunu yazdığı “Living History(Yaşayan Tarih)” isimli kitabında açıklamaktadır. ABD’ de fakirlere mikro kredi(başlangıç kredisi asgari ücret olan \$1,200’dır), biraz daha durumu iyi olanlara ise SBA(Small Business Administration—Küçük İşletmeler Başkanlığı) önderliğinde ve ticari bankacılık sistemini de devreye sokarak yeni istihdam oluşturmaya yönelik girişimcilik kredisi verilmektedir (<http://www.israf.org.tr>(12.07.2010)).

ABD’de kızıl derililere yönelik ortalama 5000\$ olarak verilen mikro krediler önemli başarılarla ulaşmıştır. Calmeadow Vakfı tarafından yürütülen mikro kredi çalışmaları başarı olmuştur (Yunus, 2003).

3.3.2.3.Afrika Kıtası’nda Mikro Kredi Uygulayan Ülkeler

Afrika’da mikro kredi; Burkina, Çad, Etyopya, Fas, Gana, Güney Afrika Cumhuriyeti Somali, Mısır, Moritanya, Orta Afrika Cumhuriyeti, Kenya, Tanzanya, Zimbabwe, Lesotho, Malavi ... gibi ülkelerde uygulanmaktadır (<http://www.grameenfoundation.org> (02.12.2010)) Benin’ de PADME, Mozambik’ te TCHUMA, Tanzanya’ da AKİBA COMMERCİAL BANK, Uganda’da UGANDA MICROFINANCE UNION gibi kuruluşlar mikro kredi konusunda çalışma yapan kuruluşlardır (Dolun, 2005: 15).

3.3.2.4.Avrupa Kıtası’nda Mikro Kredi Uygulayan Ülkeler

Avrupa kıtasındaki ülkeler de mikro kredi ile tanışmışlardır. Arnavutluk, Fransa, Hollanda ve Norveç gibi ülkelerde uygulanmaktadır. Genel olarak Avrupa şehirlerinde özellikle Paris’te mikro kredi başarısız olmuştur. Fransa’daki insanlar grup olacak biçimde birbirlerini destekleyememişlerdir. Yoksulluk deneyimi bu bölgede çok farklı yaşanmaktadır. Bu yüzden uygulamalar beklendiği gibi başarı göstermemiştir (Döşeyen, 2007: 38).

3.3.3. Kadınların Gelirini Arttıran Örnek Ülkeler

Grameen projesini başlatan Dr. Muhammed Yunus, kadınların hedef müşteri kitlesi olarak seçilmesinin önemini şöyle ifade etmektedir: “Kadınlar daha dürüst. Kadınlar tüm aileyi düşünüyor. Erkekler ise aileyi çok fazla düşünmüyor. Oysa kadın

kazandığı para ile çocuğunu üniversiteye gönderebiliyor.” Kadınların öncelikli olmasına çalışıyor. Dünya çapında kredi kullanan mevduat sahiplerinin %99’ının erkek olması Yunus’un dikkatini çekmiştir (<http://www.milliyet.com /2006/10/13/son/sondun18.asp> (17.02.2010)).

Köylerde gözlemledikleri fakir kadınların örgü örmeleri, mısır, pirinç yetiştirmeleri, hayvancılıkla uğraşmaları, çömlek yapmaları ve balık tutmaları dikkat çekici gelmiştir. Burada yine Prof. Dr. Muhammed Yunus’un ilginç bir saptaması var: “Mikro kredi alan yoksul kadınların, borcunu ödeme oranı yüzde 99-100’dür. Bunun sebebi; zenginler, çok güçlü olduğu için kendilerine farklı çıkış yolları bulabilmektedirler, fakat yoksullar zaten güçsüz olduğu için kendileri adına başka çıkış yolları bulamamaktadırlar. Bu sebeple; karşılarında teminat veya kefil isteyen, mahkeme icra tehdidi yapan bir banka olmamasına rağmen, borçlarını düzenli şekilde ödemektedirler” diyerek kadınların borçlarına ne kadar sadık olduklarına dikkat çekmiştir (<http://www.milliyet.com /2006/10/13 /son/ sondun18.asp>(17.02.2010)).

Günümüzde Grameen Bankasının müşterilerinin %97’sini kadınların oluşturduğu düşünüldüğünde, Yunus’un kadınları bankanın kredi müşterisi haline getirmesinde izlediği yolun oldukça başarılı olduğunu söyleyebiliriz (United Nations Development Project; 1991:4).

Bangladeş’te yapılan çalışmalar göstermiştir ki, kadın başına doğurganlık oranı mikro kredi uygulamalarından sonra hissedilir derecede gerilemiştir.1970 yılında Bangladeş’te bir kadın ortalama 7 çocuğa sahiptir. Kadınların mikro kredi sayesinde iş olanaklarına kavuşup gelirlerini arttırmaları sonucunda 2000’li yıllarda sahip olduğu çocuk sayısı 3’ e kadar düşmüştür. Yine aynı yıllarda Bangladeş’te kadınlar arasında okuma yazma bilmeyenlerin oranı %88 iken, bu oran mikro kredi programları ile birlikte sunulan eğitimler sayesinde %70’lere kadar gerilemiştir (Kabeer, 2000).

Bangladeş’te erkeklerin kredinin ne alanda kullanılacağına dair söz sahibi olmaları söz konudur. Bu durum ise erkeğin krediyi kadının elinden çekip almasına sebep olmamakta, aksine tüm ailenin ortak karar alıp krediyi daha verimli olarak kullanılmasına ve kadının güçlenmesine yol açmaktadır (Kabeer, 2000).

Dünya geneline baktığımızda tablo’da gördüğümüz ülkelerin mikro kredi yoluyla cinsiyetler arası gelir eşitsizliğini çözmek için başlattıkları çalışmalar yer almaktadır.

Tablo 12: Dünya’da Mikro Kredi Kaynaklı Önemli Başarı Örnekleri

ÜLKE	Örgüt/kişi Adı	Çalışmaları
Hindistan	SEWA(1970)	İlk mikro krediyi başlattılar.
Portekiz	Nakış İşçileri Sendikası (1970)	Sosyal haklar sağlamış bir işçi örgütüdür.
Şili	4 Yerel Ev Eksenli Çalışan Sendikası	Latin Amerika’yla koordinasyonlu çalışmaktadır.
Asya (Nepal, Tayland..)	Ev Eksenli Çalışan Kadın Örgütleri	Mikro kredi yoluyla yoksulluğun azaltılması çalışmaları yapmaktadır.
Orta ve Doğu Avrupa	Ev Eksenli Çalışan Kadın Örgütleri	Bazıları resmi olarak da örgüt kurmuşlardır.
Tunus	Enda Inter-Arabe (1990)	28.000 kişiye mikro kredi verilmiştir.
Lübnan	Kırsal Kapasiteyi Geliştirme Birliği (ADR)	Yönetim konusunda dersler vermektedir. Uluslar arası destek almaktadırlar.
İran	Hamyaran Sivil Toplum Şemsiye Örgütü	Kent ve ulusal seviyelerde üç aşamalı örgütler kurmuştur.

Kaynak: Aşçı ve Demiryürek; 2008: “Kırsal Yoksullukla Mücadelede Yeni adım: Mikro kredi” Hr.Ü.Ziraat Fakültesi Dergisi; 12.(4),s 77

Kadınlar için özellik arz eden birkaç ülkeyi incelemek konumuz açısından yararlı olacaktır.

3.3.3.1. Hindistan’ da Mikro Kredi

Hindistan’da mikro kredi uygulayan iki önemli kuruluş vardır. Bunların çalışmalarını aşağıda göreceğiz.

➤ SEWA (Kendi Hesabına Çalışan Kadınlar Kooperatifi)

SEWA, 1972 yılında tekstil sektöründe kumaş taşıma işinde çalışan kadınların kurdukları kooperatiftir. Zamanla yoksul, çalışan kadınların kredi kullanabilecekleri kuramsal bir yapı oluşturulmuştur. Yönetim kurulu 15 kişiden oluşmaktadır. Üyeler 3’er yıllık dönemlerde genel kurul toplantılarında seçilmektedirler (<http://www.sewa.org.tr> (03.12.2010)). SEWA, banka müşterilerine Maddi Teminat Gerektiren ve Maddi Teminat Gerektirmeyen krediler olarak iki genel kredi sağlamaktadır. Konut kredileri ise ayrı bir kategori olarak değerlendirilmektedir ([http://www.sewa.org.tr/\(03.12.2010\)](http://www.sewa.org.tr/(03.12.2010))).

➤ WWF(Çalışan Kadınlar Federasyonu)

İlk yıllarda ticari bankalarla kendi üyeleri arasında aracılık yapmak için kurulmuş olan WWF (Working Women’s Federation) 1994 yılından sonra kredileri

kendisi dağıtmaya başlamıştır. Dağıttığı kredilerin geri ödemeleri aylık olarak düzenlenmiş olup gelir getirici faaliyetlere kredi vermeyi amaç edinmişlerdir. Geri ödemeler, 10 ay ile 36 ay arasında tahsilat yapılmaktadır. Başlangıçta faiz %18 iken birkaç ödeme yapıldıktan sonra faizler düşürülmektedir (Çak, 2007: 64).

3.3.3.2. Norveç'te Mikro Kredi

Norveç'te kırsal kesimden şehre göçü önlemek için balıkçılık yapan köylerde uygulanan mikro kredi sistemi ise başarılı olmuştur. Köyden kente göçü engellemeyi bu sistem sayesinde başarmışlardır. (Yunus,2003)Norveç'in kuzey kıyılarındaki Narvik kenti açıklarında yer alan Loftenn Ada' larında önemli nüfus kayıpları yaşanmıştır. Bunun nedeni üniversite okuyup bitiren erkekler, kendi adalarına dönüp balıkçılık yapmaya devam etmektedirler. Ancak yerli kızlar, adalarda yapacak iş bulamadıkları için buralarda yaşamaya devam etmek istememektedirler. Norveç Hükümeti Balıkçılık Bakanlığı girişimiyle Grameen Projesi başlatmaya karar vermiştir. Buradaki amaç, kadınları adada tutmak için onların uğraşabilecekleri etkinlikler geliştirebilmektir (http://www.bulentbalkan.com/index_files/Page1597.htm (14.07.2010)).

Grameen programı bir kutup bölgesinde ilk defa oluşturulmuştur. Bu etkinlikler kadınlara yapacak işler yaratmanın yanında, kadınların gelirlerini arttırmalarında ve ailelerine destek olmalarında da katkıda bulunmuştur. Norveç'te mikro krediler yoksulluğu ortadan kaldırmak için değil, aksi halde adalarını terk edecek insanların sosyal hayatlarının devamını sağlamak için kullanılmıştır. Bu programın başarısı sayesinde Finliler ve Ruslar da kuzey bölgelerinde aynı programı başlatmışlardır (http://www.bulentbalkan.com/index_files/ Page1597.htm (14.07.2010)).

3.3.3.3. Endonezya' da Mikro Kredi

Endonezya mikro kredi sektöründe, Bank Rakyat Indonesiac (BRI) hizmet vermektedir. Özellikle kırsal kesime mikro finans hizmetleri bankadan bağımsız bir birim olarak çalışan Unit Desas(UD) aracılığıyla hizmet verilmektedir(Dündar,2007:10)

1984 yılında BRI-UD sistemi yeniden yapılandırıldı ve kırsal alana yönelik tek bir kredi ürünü olarak geliştirilen (KUPEDES) devreye girdi. Bu ürün başarılı olunca,

BRI_UD'un da mali açıdan başarılı olabileceği anlaşılmış ve piyasaya SIMPEDES (kırsal tasarruflar) olarak yeni bir ürün daha çıkarılmıştır (Dündar, 2007: 10).

Endonezya' da yapılan ve kadınlara kredi vermenin sonuçlarını araştıran çalışmanın sonuçlarına göre; kadınlara verilen kredinin kadınların aile içinde alınan kararlara katılımı arttırdığı, doğum oranını düşürdüğü ve hane halkının beslenme şartlarını iyileştirip çocukların eğitime olan ilgilerini arttırdığı görülmüştür (Panjaitan-Drioadisuryo; 1999).

3.4.TÜRKİYE' DE MİKRO KREDİ SİSTEMİ

Türkiye'de mikro kredi sistemi uygulamalarına geçmeden Türkiye' de mikro kredi talebiyle ilgili yapılan çalışmalara değinmekte yarar var.

3.4.1. Türkiye' de Mikro Kredi Talebi

Mikro kredi sistemine olan talep ölçülürken, o ülkedeki gelir dağılımının %20'lik diliminde bulunan alt kesim esas alınmaktadır (Robinson, 2001: 10-11). Fakat uygulamalara baktığımızda görülen bir başka eğilim ise bir ülkede yoksulluk sınırının altında kalan kesimin kendi içinde de yoksul ve aşırı yoksul gibi bir sınıflandırmaya tabi tutulduğudur. Ancak aşırı yoksul gruba giren bireylerin mikro kredi sisteminin potansiyel müşterileri arasında değerlendirilmesi oldukça güçtür.

Türkiye'deki mikro kredinin muhtemel talep yapısının belirlenmesine yönelik daha önceki yıllarda iki çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalardan birincisinde hayat standardı yöntemi ve özel sektör yaklaşımı olmak üzere iki farklı yöntem uygulanmak suretiyle mikro kredi talep edenlerin sayısı tahmin edilmeye çalışılmıştır.

Hayat standardı yönteminde; korunmasız ev halkının sayısına bakarak, kredileri geri ödeyebilecek durumda olanların %20 ile %30'u arasında kalanların mikro kredi talep edebileceği varsayılmaktadır (Burritt, 2003: 25).

Tablo 13: Hayat Standardına Göre Türkiye’de Potansiyel Mikro Kredi Talebi

Toplam Nüfus*	Yoksul ve Korunmasız Nüfus	Yoksul Hane halkı	Potansiyel Talebi(%30)	Potansiyel Mikro kredi Talebi (%20)
67.800.000	24.408.000	5.424.000	1.627.200	1.084.000

Kaynak:(Burritt K., 2003: p 25) * 31 Aralık 2010 tarihi itibarıyla Türkiye nüfusu 73.722.988 kişidir.
(<http://www.tuik.gov.tr>(02.07.2011))

Özel sektör yönteminde ise, resmi ya da gayri resmi faaliyetlerde bulunan küçük ölçekli işletmelerle, tarım kesimindeki küçük işletme sayıları dikkate alınmak suretiyle talep hesaplanmaya çalışılmaktadır (Burritt, 2003: 25).

Tablo 14: Özel Sektör Yaklaşımına Göre Türkiye’de Potansiyel Mikrokredi Talebi

	İşletme sayısı	%20 Talep	%30 Talep
Formel Alanlarda Faaliyet Gösteren Küçük İşletmeler	3.000.000	600.000	900.000
Formel Alanlar Dışında Faaliyet Gösteren Küçük İşletmeler	2.250.000	450.000	675.000
Küçük Tarım İşletmeleri	1.125.000	225.000	337.500
TOPLAM	6.375.000	1.275.000	1.912.500

Kaynak:(Burritt K. , 2003: p 25)

Hayat standardı yöntemiyle yapılan tahminlerde mikro kredi kullanıcısı hane halkı sayısı 1.627.200 ile 1.084.800 arasında değişirken, özel sektör yaklaşımı göz önüne alındığında olası talebin 1.275.000 ile 1.912.500 arasında olacağı tahminleri yapılmaktadır (Burritt, 2003: 25).

Muhtemel mikro kredi talebine yönelik ikinci bir araştırma ise 2006’da 4 farklı ilçede: Ankara’ nın Mamak ilçesi, Erzurum’ un Uzundere ilçesi, İzmir’ in Şerefihisar ilçesi, Gaziantep’ in Şahinbey ilçesinde yapılan saha çalışmalarına dayanmaktadır. Bu ilçelerde yapılan ve örnekleme 384 denekli araştırmaya göre Türkiye’de potansiyel mikro kredi kullanıcısı 2.57 milyon hane halkıdır (Grossman, 2006: 28).Yapılan bu çalışmalara göre ortalama hane halkı büyüklüğü 4.5 kişi olarak belirlenerek Türkiye’de

yaklaşık 2 milyon hane halkının muhtemel bir mikro kredi sisteminin kullanıcısı olabileceği belirtilmektedir. Günümüzde böyle bir çalışma yapılırsa muhtemel mikro kredi talebinin daha fazla çıkacağı gayet açıktır.

3.4.2.Türkiye’ de Mikro Kredi Uygulamaları

Türkiye’de mikro kredi uygulayan iki farklı kurumu çalışmamız için inceledik. Bunlar sırasıyla Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı’nın uyguladığı Maya ve Türkiye Grameen Mikro Kredi Projesi’nin uyguladığı mikro kredidir.

3.4.2.1.Kadın Emeğini Destekleme Vakfı’ nın Mikro Kredi Uygulamaları

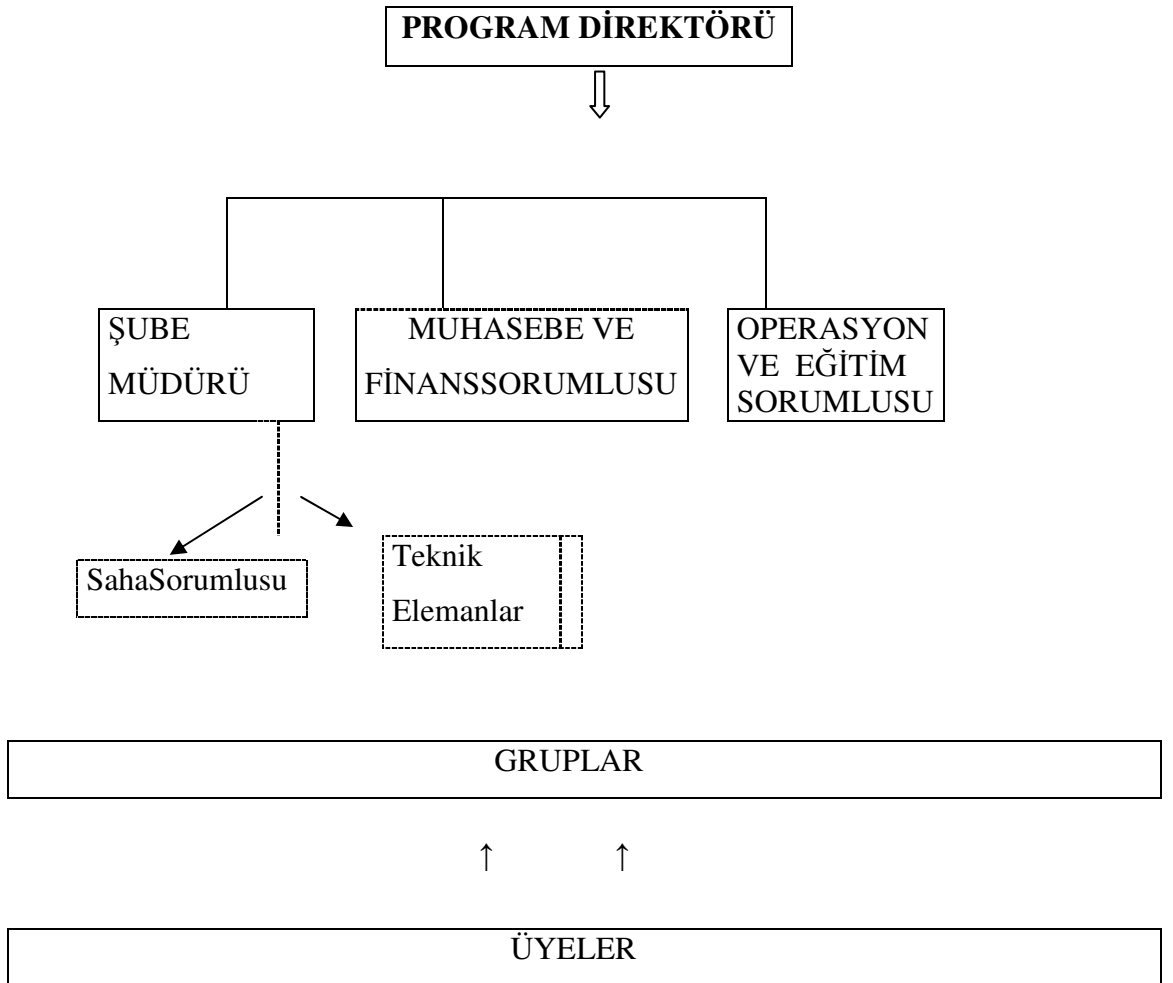
Türkiye’nin ilk mikro kredi kuruluşu olan Maya Mikro Ekonomik Destek İşletmesi, Kadın Emeğini Destekleme Vakfı (KEDV) bünyesinde faaliyet göstermektedir. Kadın Emeğini Destekleme Vakfı, 1986 yılında kurulmuştur. Amacı, kadınların yaşam standardını ve ekonomik koşullarını iyileştirmektir. Vakıf, çocuk bakım ve eğitim hizmetlerinin yoksul kesimlere ulaştırılması, kadınların bireysel ve kolektif girişimcilik kapasitelerinin desteklenmesi, kadınların ekonomik güçlerinin artırılması, afet bölgelerinin kalkındırılması gibi amaçlara yönelik olarak programlar düzenlemektedir (KEDV,<http://www.kedv.org.tr> (21.07.2010)). KEDV, kadınların girişimciliklerinin geliştirilmesi ve ekonomik olarak güçlendirilmesi amacı çerçevesinde 1995 yılında başlayıp 1997 yılına kadar sürdürülen İstanbul’un dar gelirli bölgelerinde küçük krediler vererek mikro kredi faaliyetlerine başlamıştır. Bu yıllar arasında 91 kadına altı ila on iki aylık vade imkânlarıyla 200’er dolarlık krediler verilmiştir. Pilot proje niteliğindeki bu kredilerin geri dönüş oranı %98 olmuştur. Bu kredilerle pek çok kadın ekonomik hayata aktif olarak katılmıştır. Mikro kredi denemesi başarılı sonuçlar vermesine rağmen, 1999 yılında yaşanan depremin ardından vakfın öncelikleri değişmiş ve mikro kredi projesi ertelenmiştir. 2002 yılından sonra proje için gerekli fonun bulunmasıyla faaliyet alanı olarak depremden etkilenen bölgeler seçilerek yeniden mikro kredi uygulamalarına başlanmış ve Maya Mikro Ekonomik Destek İşletmesi kurulmuştur. Maya⁵ Mikro Ekonomik Destek İşletmesi’nin başlangıç fonu 1 milyon dolar olup, bu miktarın yarısı bağış diğer yarısı ise koşullu kredi şeklinde yerli ve yabancı bağış ve fon kuruluşlarından sağlanmıştır. Kredinin koşulları Maya tarafından

⁵ Projenin “Maya” ismi alması ekmek mayasından esinlenerek olmuştur.

yerine getirildiği için 2005 yılında koşullu kredi de bağışa dönüşmüştür (KEDV, <http://www.kedv.org.tr> (21.07.2010)).

3.4.2.1.1.Maya’ nın Kurumsal Yapısı

Maya merkezi bir organizasyon yapısına sahiptir. Programın başında program direktörü bulunmaktadır. Doğrudan program direktörüne bağlı üç alt birim ile bu birimlerin, kendilerine bağlı olarak faaliyetlerini yürüten kendi alt birimlerinden meydana gelmiştir. Program bünyesinde, şube müdürü, muhasebe ve finans sorumlusu ile operasyon ve eğitim sorumlusu, doğrudan direktöre bağlı olarak işlemler yapmaktadır. Şube müdürüne bağlı olarak çalışan alt birimler de ise teknik elemanlar ve saha sorumluları vardır. Mikro kredi uygulamalarında görev alan görevliler, faaliyetlerini masa başı çalışmasından ziyade aktif olarak sahalarda yürütmektedir (Korkmaz vd. ,2004:91). Maya’ nın organizasyon yapısı Şekil 2 ‘de gösterilmiştir:

Şekil 2: Maya Mikro Ekonomik Destek İşletmesi Organizasyon Yapısı

Kaynak: Öner E; 2007”Mikrofinansman Sistemi ve Türkiye için Bir Model Önerisi”;82.

Maya Türkiye’de faaliyet gösteren ilk mikro kredi kurumudur. Faaliyet konusuyla ilgili yeterli bilgiye sahip, danışmanlık yapabilecek, kamu ve özel sektörden seçilmiş temsilcilerin yer aldığı bir Danışma ve Denetleme Kurulu oluşturulmuştur. Bu kurulun görev ve yetkilerini şöyle sıralayabiliriz (KEDV, <http://www.kedv.org.tr> (21.07.2010)):

- İşletmenin vizyon ve misyonunu sürdürmek,
- İşletme yönetimini denetlemek,
- Stratejik kararlar ve karar alma mekanizmaları ile ilgili görüş bildirmek,
- Türkiye’de yoksullara yönelik programların yaygınlaşması ve işletmeye kaynak sağlaması konusunda ulusal ve uluslar arası iletişim kanalları oluşturmak,
- Programın devamı için kaynak sağlamak.

Maya pek çok uluslar arası kuruluşla da işbirliği içinde faaliyet yapmaktadır. Bu kuruluşlar; “Microcredit Summit Campaign Council of practitioners”(Mikrokredi Zirvesi Kampanyası Uygulayıcılar Konseyi), Güney Akdeniz Ülkeleri’ndeki mikro kredi Kurumlarının gelişimini destekleme için kurulmuş olan “Şifra”; Mikro finans kuruluşları ve bağışçıların profillerinin yayınlandığı “MIX Market” olarak sayabiliriz (KEDV, <http://www.kedv.org.tr> (21.07.2010)).

3.4.2.1.2.Maya’ nın Hedef Kitlesi

Maya’nın amacı, evinde, tezgâhında ya da dükkânında kendi işini yapan ya da bir iş kurmak isteyen dar gelirli kadınlara maddi destek vermektir (KEDV <http://www.kedv.org.tr> (21.07.2010)) .

Maya, önceleri sadece hazır kurulu bir işi olan kadınlara yönelik kredi vermeyi tercih etmiş, daha sonra kapsamını genişleterek kadınların ekonomik hayata aktif olarak katılmalarını desteklemek amacıyla iş kurma kredileri de vermiştir (Adaman ve Bulut, 2007: 136) .

3.4.2.1.3.Kredilerin Verilme Süreçleri

Maya, geleneksel bankacılık sistemine ulaşamayan yoksul kimselere yönelik faaliyet göstermektedir. Hedef kitlesini sadece kadınların oluşturduğu Maya, yalnızca mikro kredi hizmeti vermektedir. Kredi verme sürecinin temelinde, Grameen Bank ve diğer uygulama örneklerinde olduğu gibi grup kredileri oluşturmaktadır. Kredi verme

sürecinde, grup kredilerinde geleneksel bankacılık sisteminde istenen teminatlar aranmamaktadır. Ancak, diğer kredilerde grup oluşturmada kaynaklanan sosyal teminat söz konusu olmadığı için geleneksel türde teminatlar gerekli olmaktadır.

Maya'nın kredi verme süreci, dünya uygulamalarında da olduğu gibi saha sorumlularının araştırmaları ile başlamaktadır. Çok nadir olarak kadınlar gelip Maya'dan kredi talep etmektedir. Saha sorumlularının yaptıkları alan araştırmaları sonucunda, kredi almak isteyen kadınlara kredi sistemini ayrıntılı şekilde anlatılmaktadır. Kredi almak isteyen kadınlar, kendilerine ait kişisel bilgilerin, aylık gelir ve gider durumlarının, geçimlerini sağladıkları ekonomik faaliyetlere ilişkin bilgilerin yer aldığı bir başvuru formu doldurmaktadırlar. Bundan sonraki süreçte üyelerin nakit akışları, geri ödeme kapasitesi hesaplanmakta ve bu hususlar doğrultusunda uygun kredi miktarı belirlenmektedir. Yaklaşık 3 ila 7 gün süresi içinde krediler verilmektedir (KEDV, <http://www.kedv.org.tr> (17.07.2010)).

En az üç kişiden oluşan dayanışma gruplarında ilk üye Maya tarafından belirlenmektedir. Bu kişi grubun diğer üyelerini, uyumlu olarak çalışabileceği kişiler olması açısından kendisi seçmektedir. Grameen Bank örneğinde olduğu gibi üyeler kredi verme süreci içinde grup üyelerinden birini grup başkanı olarak seçerler. Grup üyeleri, aldıkları krediyi bireysel olarak kullanmakta ancak birbirlerine müteselsil kefil olmaktadır (KEDV, <http://www.kedv.org.tr> (17.07.2010)).

Kredi verildikten sonra grup üyeleri ile aylık olarak toplantılar yapılmaktadır. Ayrıca kredi dönemi boyunca yapılan ziyaretlerle kadınların krediyi nasıl kullandıkları, kredinin işlerine yarayıp yaramadığı, sonradan alacakları kredinin miktarının ne kadar olacağı konularında değerlendirme yapılmaktadır. Kredi geri ödemeleri sona erdiği gün üyeler, yeni kredi için tekrar başvuru yapabilmektedirler. İkinci kez alınan kredinin miktarı, ilkine göre %25 daha fazla olabilir. Ödemeler gerçekleşmediğinde grup üyeleri bir daha kredi alamamaktadırlar (KEDV, <http://www.kedv.org.tr> (21.07.2010)).

3.4.2.1.4.Kredi Türleri

Maya bir mikro kredi kuruluşu olarak çeşitli şekillerde kredi vermektedir. Bunları şu şekilde sayabiliriz (<http://www.kedv.org.tr> (21.07.2010)):

3.4.2.1.4.1.Dayanışma Grubu Kredileri(Maya Biz)

Grup kredisi, gelir getirici bir ekonomik faaliyeti olan ve bu faaliyetini geliştirmek için krediye ihtiyaç duyan bütün kadınlara verilmektedir. Maya'nın sunduğu kredilerin amacı, iş kurmayı veya iş geliştirmeyi desteklemektir. Bu krediye talepte bulunan kadınların belirli bir iş tecrübelerinin olup olmadığına göre değerlendirme yapılmaktadır. Grup kredisi miktarı 100 ile 900 YTL arasında değişmektedir. Üç ile sekiz ay arasında vadeli olarak verilmektedir. Üyelerin durumu dikkate alınarak grup üyelerinden her biri için ayrı ayrı geri ödeme planı yapılmaktadır. Grup kredisi için geleneksel bankacılık sisteminde kullanılan teminatlar istenmemekte ve grup üyeleri birbirine teminat olmaktadır.

Geri ödemeler aylık olarak tahsil edilmektedir.Üyelerin geri ödemeleri yaptığı gün % 25 fazlasıyla yeniden kredi almaları mümkün olmaktadır (<http://www.kedv.org.tr/index.php?page=borc-verme-metodolojisi> (21.7.2010)).

3.4.2.1.4.2.Bireysel Kredi (Maya Ben)

Maya, grup dayanışmasına dayanan bir kredi sistemine sahip olmasına rağmen üyelerinden gelen taleple Kasım 2003 tarihinden sonra bireysel kredi de vermeye başlamıştır.

Bireysel kredi de, aynı grup kredisinde olduğu gibi iş kurma ya da geliştirmeyi desteklemeye yöneliktir. Bireysel kredi miktarı 100 ile 2.000 TL arasında değişebilmekte ve vade 3 ile 12 ay arasında belirlenebilmektedir. Grup teminatı içermediği için geleneksel bankacılık sisteminde gerekli olan teminatlar bireysel kredi için talep edilmektedir. Teminat olarak, kefil, makine rehini, kıymetli madenler vb. gösterilmektedir. Aynı anda grup kredisi de kullanmakta olan üyeler isterlerse dayanışma gruplarının garantörlüğü altında bireysel kredilerini kullanmışlardır.

İki milyara kadar verilen Maya Ben kredilerinin geri ödemesi en fazla 1yıla kadar vadeler halinde yapılmaktadır.

3.4.2.1.4.3.İhtiyaç Kredisi (Maya Aile)

Beklenmeyen masrafların çıkması daha çok yoksul ailelerin ekonomik olarak sarsılmasına neden olmaktadır. Çünkü gelir ve giderlerini uç ucuna denk getirmeye çalışan aileler, ilave harcama kalemleri gündeme geldiğinde hazırlıksız

yakalanmaktadırlar. Kadınların bu derdine çare bulmak için Maya mevcut mikro kredi kullanıcılarına yönelik olarak Maya Aile adında yeni bir ürün çıkarmıştır. Bu krediye, Bireysel ya da Grup Kredisi ödemelerini düzenli ödeyen kadınlar başvurabilmektedir. Kredi miktarı 100 ile 500 TL arasında değişmektedir. Vade iki ay ile altı ay arasında belirlenebilmektedir.

Bireysel kredide olduğu gibi teminat karşılığında kredi verilmektedir. Diğer kredilerde olduğu gibi geri ödemeler aylık olmaktadır

Maya'nın sunduğu bu kredilerin bir maliyeti vardır. Maliyetleri karşılamak ve devamını sağlamak için verilen krediler belli bir düzeyde faiz uygulanmaktadır. Kredinin miktarı, vadesi gibi özelliklerine bağlı olarak uygulanan faiz oranı aylık %3.9 veya aylık %4.5 olabilmektedir. Ancak kredi verilirken herhangi bir işlem maliyeti alınmamaktadır (Öner,2007:87).

3.4.2.1.5.Kredi Geri Ödeme Planları

Maya, kredi miktarlarının ve geri ödeme şekillerinin, girişimci kadınların kazanç durumuna göre belirlendiği esnek kredi programları tasarlamıştır.

Mikro kredi alan kadınlara, iş geliştirmeye yönelik olarak, imkânları ölçüsünde çeşitli destekler vermektedirler. Teknik eğitim ya da iş geliştirmek konusunda yardıma ihtiyaç duyanlar Maya tarafından Halk Eğitim Merkezlerine ya da Avrupa Birliği İş Geliştirme Merkezi' ne (ABİGEM) yönlendirilmektedir. Mayadan kredi alanlar aldıkları kredileri aylık olarak ödemektedirler. Geri ödemeler aylık düzenlenen toplantılarda yapılmaktadır. Kadınların aldıkları mikro kredi için ne kadar faiz ödemeleri gerektiği, Maya'nın üç ayda bir finansal piyasalarla güncellediği faiz oranına göre belirlenmektedir. Maya borç verirken aynı zamanda masraf payı kesmektedir. Kadınların krediyi kaç ayda ve toplamda kaç para olarak ödeyecekleri tüm bu maliyetler göz önünde bulundurularak hesaplanmaktadır (Adaman ve Bulut, 2007: 142-143).

Tablo 15: Maya Biz, Maya Ben ve Maya Aile Mikro Kredileri

	MAYA BİZ	MAYA BEN	MAYA AİLE
AMAÇ	-İş geliştirme -İş çeşitlendirme -Mal/Malzeme alımı	-İş geliştirme -İş çeşitlendirme -Mal/Malzeme alımı	-Fatura ödemesi -Sağlık gideri ve benzeri acil ihtiyaçlar
Kredi Tutarı(TL)	100-900	100-2.000	100-500
Kredi vadesi	3-4-5-6veya 8 ay	4-6-8veya 12 ay	1-3-4-5 veya 6 ay
Ödeme şekli	Aylık Taksitler	Aylık Taksitler	Aylık Taksitler
Teminat Türü	-Dayanışma grubu	-Dayanışma grubu -Kefil(bordrolu) -Altın /Döviz /Araç / Emtia rehni	-Dayanışma grubu -Kefil(bordrolu) -Altın/ Döviz/ Araç /Emtia rehni

Kaynak: Okumuş Ş. ,(2010): “Dünya’da ve Türkiye’de Mikro finansman ve Yoksulluğun Azaltılması-Teori ve Uygulamalar-“ , İstanbul Ticaret Odası, İstanbul, s.337

Tablo 15’ e baktığımızda Maya’nın verdiği kredilerin özellikleri, tutarları, kredilerin vadesi, ödeme şekilleri ve teminat türleri karşılaştırması yapılmıştır. Tablodan da görüldüğü gibi Maya’nın kredilerinden yararlanan bir kişi 300 ile 3.400.TL’lik bir fon kaynağına sadece sosyal bir varlığını teminat göstermesi sayesinde ulaşabilmektedir. Bütün kredilerde dayanışma grupları oluşturulmaktadır. Hepsinin ödemeleri aylık taksitler halinde olmaktadır.

3.4.2.2.Türkiye Grameen Mikro Kredi Projesi (TGMP)

Türkiye, Grameen türü mikro kredi ile tam olarak 2003 yılında tanışmıştır. Dünya Bankası’nın 500 milyon dolar kredi vermesi ve Başbakanlığında ek olarak 130 milyon dolar bütçe ayırmasıyla Türkiye İsrافی Önleme Vakfı, Diyarbakır Valiliği ve Grameen Trust işbirliğiyle Diyarbakır’da 11 Haziran 2003 tarihinde proje uygulanmaya başlanmıştır. 18 Temmuz 2003 tarihinde ilk mikro kredi çekleri verilmiştir (<http://www.tgmp.gov.tr>(18.07.2010)).

9-10 Haziran 2003 tarihlerinde İstanbul’da “Uluslar Arası Mikro Kredi ile Yoksulluğun Azaltılması Konferansı” düzenlenmiştir. Konferans hükümetin desteğiyle Türkiye İsrافی Önleme Vakfı ve Grameen Trust işbirliği ile gerçekleşmiştir.

2003 yılında Diyarbakır’da pilot proje olarak uygulanmaya başlanan TGMP, 1 şube, 2 grup ve 10 üye ile faaliyetlerine başlamıştır. Yapılan değerlendirmeler sonucu 6 kişi kredi verilebilir bulunmuş ve toplam 3000YTL kredi kullanılmıştır. TGMP’ nin 2008 yılı faaliyet raporlarına göre; 2009 yılı itibariyle Şube sayısı 56 olmuştur. 2010 yılında bütün illerde şube açılması hedeflenmektedir.

Mikro kredi kuruluşu olan TGMP, bu iş için gerekli alt yapı ve dar gelirli insanların karşılaştığı sosyal ve ekonomik sorunları anlayabilecek personelle çalışma hassasiyeti içindedir. Programın hizmet içi metodu ile 194 personel halen görev yapmaktadır. TGMP personelinin daha verimli çalışması için detaylı el kitabı ve eğitim kılavuzu hazırlamıştır. Türkiye’de TGMP’ nin açıldığı tarihten itibaren açılan şube sayıları, Personel Sayıları ve Üye Sayıları Tablo 16’da ayrıntılı olarak gösterilmiştir.

Tablo 16: TGMP İstatistiksel Verileri

SIRA	BİLGİLER	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
1	Şube Sayısı	2	2	3	3	9	16	56
2	Personel Sayısı	8	15	25	39	60	124	194
3	Üye Sayısı	304	1328	2882	4050	7397	16556	29077

Kaynak:<http://tgmp.gov.tr> (20.07.2010)

3.4.2.2.1 TGMP’ nin Hedef Kitlesi

Türkiye’de TGMP’ nin hedef kitlesi fakir olan insanlar özellikle fakir olan kadınlardır. Kırsal kesimde yaşayan ve 50 dönümden az arazisi olanlar ile kentlerde yaşayıp eşidi mal varlığına sahip olan veya hiç mal varlığı olmayan fakir kadınlara kredi vermeye yönelik çalışmalar yapılmaktadır (<http://www.tgmp.gov.tr>(18.07.2010)).

Ancak erkekler de mikro krediden yararlanabilirler. Erkek; annesi, eşi, kız kardeşi, halası veya teyzesi gibi bir kadınla birlikte mikro kredi alabilmektedir. Bütün şartlarda krediyi alan kadın olacaktır. Erkek, kadın tarafından alınan mikro krediden faydalanabilmektedir. Burada amaç erkeklerin kadınların fikirlerine saygı duymaları, onların da söz sahibi olmalarına izin vermeleri ve en önemlisi cinsiyetler arasında var olan ayrımcılığı kadınlar lehine çevirebilmektir (<http://www.tgmp.gov.tr>(18.07.2010)).

Özellikle evli kadınların kredi kullanması amaçlanmakla birlikte bekâr kadınlara da kredi imkânı sunulmaktadır (<http://www.tgmp.gov.tr>(18.07.2010)).

3.4.2.2.2.TGMP’ nin Prensipleri

Yoksullar için düzenlenen projenin amacı, insanlara hibe vermektense özellikle kadınları üretkenliğe sevk ederek hayata yeni bir başlangıç yapmalarına imkân sağlamaktır.

Grameen Vakfıyla ortak yürütülen bu projenin Türkiye’de devamlılığını sağlamak açısından bazı prensipler belirlenmiştir. TGMP’ nin prensiplerini aşağıdaki gibi sıralayabiliriz (TGMP Faaliyet Raporu, 2008:7 (<http://www.tgmp.net>.(20.07.2010)) :

- 1.TGMP, bir finansal organizasyondur, öncelikle çok yoksul insanlara, özellikle kadınlara destek vermektedir. Temel amacı; yardım ettiği yoksul insanların, hayatlarındaki ekonomik zorluklarla mücadele etmelerine yardımcı olmaktır.
2. Kredi kullanabilmek için beş kadından oluşan grup oluşturulması zorunludur.
3. Yoksul insanlara verilen kredinin tahsilâtı, görevli personelce evlerine kadar gidilerek yapılmaktadır.
4. Teminatsız ve kefaletsiz bir şekilde yıllık olarak verilen kredinin geri ödemeleri haftalık taksitler halinde yapılmaktadır.
5. Mikro kredinin limiti, yapılacak olan faaliyete ve gösterdikleri performansa göre belirlenmektedir. Genel olarak, üyenin kendi performansı ve grup performansına dayalı olarak kredi limiti arttırılabilmektedir.

4.2.2.3. TGMP’ nin Fon Kaynakları

Türkiye Grameen Mikro Kredi Projesi, 919 bin \$ ile faaliyete geçmiştir. Başlıca fon kaynaklarını Tablo 17’ de yer alan ulusal ve uluslar arası kişi ve kuruluşlardan oluşmuştur.

Projenin 919 bin \$ bütçesi ve üyelere verdikleri kredilerden elde ettikler faiz gelirleri fon kaynaklarını oluşturmaktadır. Bu fon, kredilerin kullanılması, faaliyet giderlerinin, personel giderleri ve diğer giderlerin karşılanması amacıyla kullanılmaktadır (TİSVA, 2006:5-6 ,<http://israf.org.tr>(12/07/2010)).

Tablo 17: TGMP’ nin Faaliyete Geçtiğindeki Fon Kaynakları

Başlangıç Fonu.....	144.000 \$
Vakıfbank.....	50.000\$
Finansbank.....	25.000\$
Aziz AKGÜL.....	15.000\$
Bahrain.....	15.000\$
Türkiye Devleti.....	370.000\$
Açık Toplum Vakfı.....	100.000\$
Diğerleri.....	200.000\$
TOPLAM.....	919.000\$

Kaynak: ACAR, Şensoy, Commercial Banks and Microfinance in Turkey, Banking the Unbankable, Mart 2006, s 31.

Tablo 18’ e baktığımızda, 06.05.2009 tarihi itibarıyla TGMP’ ye finansal destek veren bazı kurum ve kuruluşlardan örnekler verilmiştir. Çeşitli vakıflardan, özel şirketlerden aynı zamanda şahsi olarak kişilerden bağışlar yapılmaktadır. Kamusal olarak da başta Maliye Bakanlığı olmak üzere bazı illerin Valilikleri, Belediyeler ve İl Özel İdareleri Projeye destek olmaktadır. Kredi sağlayanlara baktığımızda, HSBC Bankası A.Ş.ve Planet Finance gibi kuruluşları görmekteyiz.

Tablo 18: TGMP (06 Mayıs 2009 tarihi itibarıyla) Finansal Destek Veren Kişi ve Kurumlardan Bazıları⁶

BAĞIŞLAR	KAMU FON DESTEĞİ	KREDİ SAĞLAYANLAR
Açık Toplum Vakfı	Adıyaman Mahalli İdareler	HSBC Bank A.Ş.
Aziz AKGÜL	Bilecik İl Özel İdaresi	Planet Finance
CEYTECH Ltd.Şti.	Çorum Belediyesi	
K.Maraş Ticaret ve Sanayi Odası	Diyarbakır Valiliği	Uluslararası Bağımsız Denetim Kuruluşu PRICEWATERHOUSECOOPERS (Bir Sosyal sorumluluk Olarak bağımsız denetim yapmaktadır)
Vakıflar Bankası Genel Müdürlüğü	Maliye Bakanlığı	
Zeki BOZALAN	Zonguldak İl Özel İdaresi	

Kaynak: (<http://www.tgmp.net/dowland/FONLAR.pdf> (08/12/2010))

⁶ TGMP Finansal Destek Veren Kişi ve Kurumlardan Bazılarını örnek vermek amacıyla kendim hazırladım. Kişi ve Kurumların tamamına (<http://www.tgmp.net/dowland/FONLAR.pdf> (08/12/2010)) internet adresinden ulaşılabilir.

3.4.2.2.4.TGMP Uygulamasında Kredi Türleri

TGMP' nin Türkiye' de uyguladığı kredi türlerini aşağıdaki gibi sıralayabiliriz (TGMP faaliyet raporu 2007;13-17, http://www.israf.org/pdf/faaliyet_raporu_2007_tr.pdf(12/07/2010)) :

3.4.2.2.4.1. Temel Kredi

TGMP' de ana olan kredi türüdür. Yoksullar, ilk kredilerin bu kredi ile almaktadırlar. Mikro kredi almak isteyen dar gelirli kadınlara verilen ve 100 TL – 700 TL arasında değişen miktarlardaki kredidir. Temel kredi, bir yıllık olarak verilmektedir. Bütün üyeler, aynı sistemde kalmak ve başarılı girişimci olmak şartıyla, kredi limitlerini arttırabilmektedirler. Bu sistemde üyeler, aldıkları kredi tarihinden itibaren 6 ay sonra ödediği miktarı tekrar kredi olarak alabilmektedirler. Üyelerin gönüllü tasarruf hesaplarına para yatırmalarına da imkân verilmektedir.

3.4.2.2.4.2. Girişimci Kredisi

Temel krediyi alanlar arasından, ticari olarak iş yapmak isteyen ve iş kadını olma yolunda önemli adımlar atmış ve bunu kanıtlamış olan mikro kredi kullanıcısı kadınlara birinci yıldan sonra, her yıl en fazla 1000 TL artırılarak verilen kredi türüdür.

3.4.2.2.4.3.Mücadeleci Vatandaş Kredisi

Halen dilencilik yapmakta olan kadın ve erkek ayrımı yapılmaksızın bütün dilencilere verilen kredi çeşididir. 50 TL'den başlayarak ve hizmet maliyeti alınmadan verilen kredide; geri ödeme yapılması, geri ödemenin taksit zamanı ve miktarını mücadeleci vatandaş belirlemektedir. Krediyi alan kişi, verilen krediyi geri ödemediği takdirde kendisine yeni kredi verilmemektedir. Verilen krediyi dilenci parası kullanılmadan tamamen yaptığı çalışmadan elde ettiği gelirle iade eden kişiye, %100 artırılan miktarda yeni kredi verilir. Bu krediden amaç, hiç kimseyi dilenci olarak bırakmamaktır.

3.4.2.2.4.4. Mikro Sera İçin Verilen Kredi

2008 yılının Mayıs ayında Mikro sera Programı adıyla yeni bir program başlatılmıştır. Üyelere meyve ve sebze yetiştirmelerinde kullanılabilecek küçük bir sera

sistemi tanıtmaktadır. Bazı üyeler evlerinin çatısına sera kurmuştur. Seraların tabanına toprak yerine perlit döşenmektedir. Mikroserada toprak yerine aynı zamanda talaş, kum ya da başka bir madde de kullanılabilir. Topraksız tarım olduğu için bu sistemde çok az su gerekmektedir. Aynı zamanda üretimde diğer üretimlere nazaran çok daha fazladır. Meyve, sebze, çiçek yetiştiriciliği yapılabilir. ⁷

3.4.2.2.4.5. Hayvancılık Kredisi

Bu kredide, mikrosera kredisinde olduğu gibi 2008 yılının Mayıs ayında başlatılmıştır. Mevcut üyelere yönelik olarak uygulanan ek bir kredidir. Daha önce sığır yetiştiriciliği konusunda deneyimi olan üyelere verilmektedir. TGMP 129 üyeye toplam 129.000TL hayvancılık kredisi dağıtılmıştır.

3.4.2.2.4.6. Sözleşmeli Kredi

Sözleşmeli kredi aslında bir kredi çeşidi değildir. Kredi alan yoksul üyelere haftalık olarak tahsil edilen kredi geri dönüşlerinde meydana gelebilecek muhtemel zorluklara karşı düşünülen bir alternatif yöntemdir. Bu sistem sayesinde kredi ödemekte zorluk yaşayan yoksulların borçlarının tahsil edilmesinde zamanın genişletilmesi öngörülmektedir. Böylece yoksul kişiler borcu öderken daha rahat olacak ve daha çok çalışma şevki edinebileceklerdir.

3.4.2.2.4.7. Gönüllü Tasarruflar

Gönüllü tasarruflar bir kredi şekli değildir. Kredi alan kişilerin gönüllü olarak yaptıkları tasarruflardır. Temel amacı yoksul insanlarda tasarruf bilincinin oluşturulmasıdır. Kendi hesaplarında biriken gönüllü tasarruflarla hayatlarında beklenmedik şekilde çıkan acil ihtiyaçlarını karşılamak için kullanabilmektedirler.

3.4.2.2.5. Kredilerin Verilme Süreçleri

Grameen Mikro Kredi Projesi, Grameen Bank'ın yöntemlerini uygulayarak yoksul kesimi hedeflediği için kredi verme süreci de benzerlik göstermektedir.

⁷ Ayrıntılı bilgi için bakınız. "TGMP,(2008) "10000'inci üyeye mikrokredi "el kitapçığı",Ankara

Proje kapsamında grup kredileri kullanılmaktadır. Üyelerin aynı aileden olmaması, aynı mahalle ya da köyde yaşaması ve benzer ekonomik şartlara sahip olması kredi kullanma sürecinde başlıca aranan şartlardır. Grameen Bank modelinde olduğu gibi grup üyeleri kendi aralarından birini grup başkanı seçerler. Krediler verilmeden ilk aşamada grup üyelerine kredi ile ilgili bilgi yedi günlük bir eğitim süresi içinde öğretilmektedir. Krediyi kullanma ve geri ödeme sürecinde yapmaları gerekenler anlatılmaktadır. Eğitim sonucunda TGMP'nin on önerisinin grup üyelerince öğrenilmesi istenmektedir. Bu on öneri şunlardır (<http://www.tgmp.gov.tr> (18.07.2010)):

- 1.Türkiye Grameen Mikrokredi Projesi'nin dört prensibini takip edecek ve ilerleteceğiz. Bunlar: "Disiplin, Birlik, Cesaret ve Çok Çalışmak"
- 2.Başarılı ailelerimize getireceğiz.
- 3.Aile nüfusunu mümkün olduğunca az tutacağız ve harcamalarımızı en aza indireceğiz. Kendi sağlığınıza dikkat edeceğiz.
- 4.Ekilebilir arazimiz olduğu takdirde sebze yetiştirip yiyeceğiz ve ihtiyaç fazlasını satacağız.
- 5.Çocuklarımızı eğiteceğiz ve onların eğitimi için gereken parayı kazanacağız.
- 6.Her zaman birbirimizin yardımına hazırlıklı olacağız. Eğer herhangi birimizin başı darda ise hepimiz ona yardım edeceğiz.
- 7.Eğer herhangi bir merkezde olumsuzluk ve disiplinsizlik varsa, oraya gidip onu düzelteceğiz.
- 8.Yardımlaşmayı sürdüreceğiz. Birbirimize destek olacağız.
- 9.Çocuklarımızı ve çevremizi her zaman temiz tutacağız.
- 10.Sürekli işlerimizi ilerletmenin yollarını arayacağız. Korku ve endişelerimizi yok edeceğiz.

Bu süreç içinde proje yetkilileri üyeleri gözleme fırsatı bulmaktadır. Eğitim sürecinin ardından krediler verilmektedir.

Türkiye'de başlangıç mikro kredi miktarı bir yıl için 100-700 TL arasında değişmektedir. Uygulanan "sermaye birikimi merdiveni" modeli sayesinde ilk yıl kredi almış ve taksitlerini tamamlamış kredi alan kadınların kredi miktarı her yıl en fazla 1000TL'ye kadar arttırılabilmektedir.

3.4.2.2.6.Mikro Kredi Alanların Yaptığı İşler

Tablo 19'a baktığımızda Türkiye Grameen Mikro Kredi Programı çerçevesinde verilen mikro kredi sayesinde yoksulların yaptığı işleri sektörler açısından inceleyebiliriz. Kredilerin sektörel dağılımına baktığımız zaman alınan kredilerin çoğunlukla emek-yoğun ve düşük sermaye gerektiren ve kısa vadede para getirebilecek iş alanlarında kullanıldığı görülmektedir.

Tablo 19: Mikro Kredinin Sektörlere Göre Dağılımı

Sektör	2007			2008		
	Kredi(TL)	Üye	Oran	Kredi(TL)	Üye	Oran
Üretim	2.011.870.56	2.888	%21	4.001.711	3.711	%21
Tarım	479.016.80	687	%5	1.200.513	993	%6
Hayvancılık	1.532.853.76	2.200	%16	3.601.540	3.180	%18
Hizmetler	766.426.88	1.101	%8	1.800.770	1.490	%8
İş&Ticaret	1.724.460.48	2.475	%18	3.401.454	3.080	%17
Seyyar Satıcılık	1.245.443.68	1.788	%13	2.401.027	1.987	%11
Dükkanlar	1.820.263.84	2.615	%19	3.601.540.5	3.580	%19
TOPLAM	9.580.336.00	13.754	%100	20.008.555.5	18.021	%100

Kaynak: TGMP Faaliyet Raporu 2008 .<http://www.tgmp.net>.(20.07.2010)

2007 ve 2008 yıllarını karşılaştırdığımızda üretim sektöründe, hizmetler sektöründe ve dükkânlar bazında bir değişiklik olmamıştır. Tarım ve Hayvancılık sektörlerinde bir artış söz konusudur. Seyyar satıcılık ve İş –Ticaret sektörlerine baktığımızda bir gerileme söz konusudur.

3.4.2.2.7.Kredilerin Geri Ödenme Süreci

TGMP’ nin uyguladığı mikro kredi yaklaşımı, Grameen modeline göre olmaktadır. Mikro kredinin geri dönüş sistemi olarak Genel Grameen Sistemi (GGS) uygulanmaktadır. Mikro kredi programları için yeni imkânlar sağlamak için oluşturulmuş basit bir sistemdir. Kredinin limiti bireysel olarak üyenin gösterdiği kapasite ve kredinin kullanım amacına göre belirlenmektedir. Genel olarak üyeler temel kredi sistemiyle gelir getirici faaliyete aldıkları andan itibaren başlarlar. Bir hafta sonra, alınan kredi hizmet maliyeti ile birlikte 46 haftada ve haftalık olarak geri ödenmektedir. Mikro kredi alan kişilerden yıllık olarak %15 oranında hizmet maliyeti alınmaktadır. Mikro kredi kullanıcılarından alınan hizmet maliyeti, mikro kredi faaliyetlerinin sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla alınmaktadır (TGMP faaliyet raporu 2008, <http://www.tgmp.net>.(20.07.2010)).

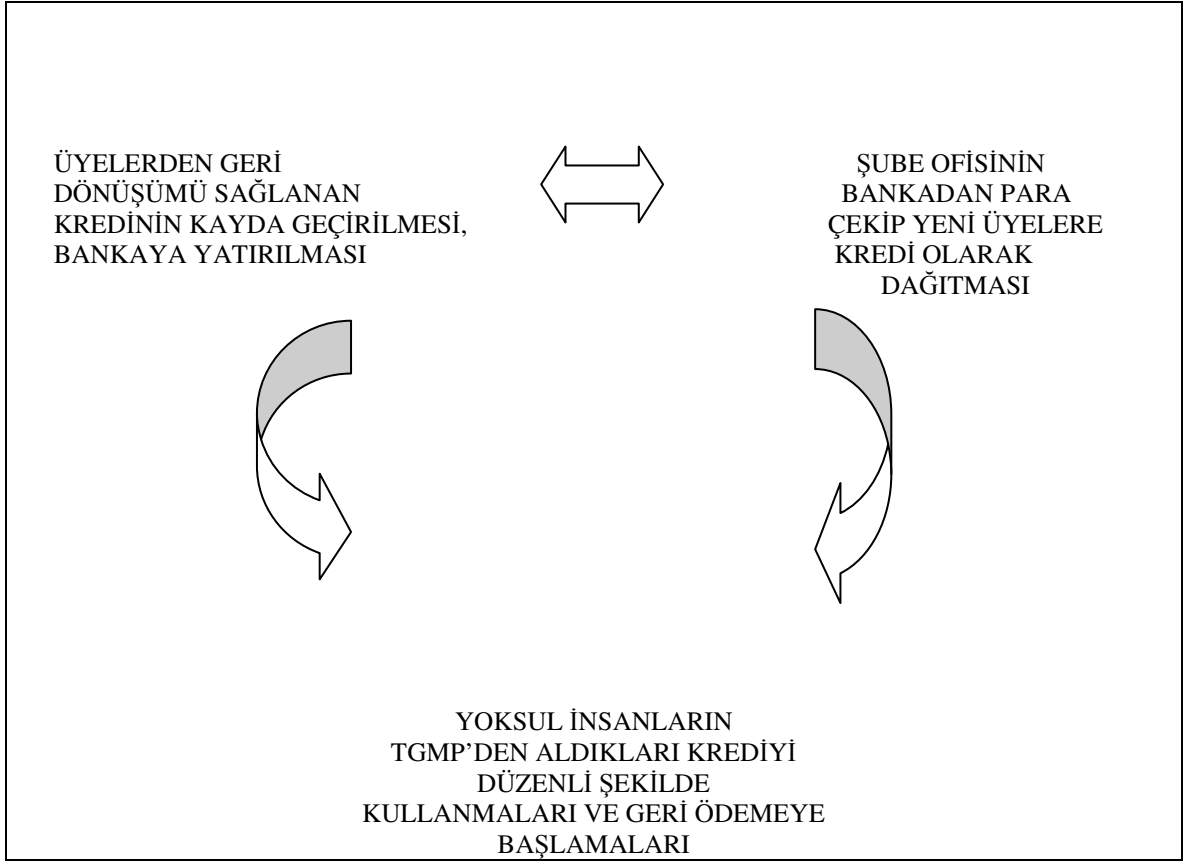
Kredi ödeme sürecinde üyelerle haftalık toplantılar yapılmaktadır. Bu toplantılarda üyeler birbirleriyle deneyimlerini ve karşılaştıkları sorunları paylaşmakta, proje

yetkilileri de kredilerin nasıl kullanıldığını ve yürütülen faaliyetlerin ne durumda olduğunu takip etmektedirler (Acar, 2006: 33).

Projede üyelere tasarruf alışkanlığı öğretilmeye çalışılmaktadır. Üyelerden başlangıçta 7 TL alınmakta ve geri ödeme süreci boyunca her hafta belirli miktarlarda tasarruf yapmaları istenmektedir. Bu tasarrufları üyeler ihtiyaçları olduğu zamanlarda kullanabilmektedir.

Türkiye Grameen Mikrokredi Projesi, geleneksel bankacılıktan farklı bir anlayışa sahiptir. İşleyiş olarak ne kadar farklı olsa da TGMP sisteminde de para ile işlem yapılmaktadır. Yoksullara verilen kredilerin geri dönüşünün sağlanmasıyla paranın dolaşımı sağlanmaktadır. Bunun için ise Proje Ofisleri ve Şube Ofisleri için ayrı ayrı banka hesapları açılmaktadır. Açılan banka hesapları için ve aradaki para dönüşümünü sağlamak için atılan her adım kurallara bağlanmıştır. Şube Ofisleri üyelere dağıtılan kredilerin geri dönüşünü sağlamaktan sorumludurlar.

Şekil 3' e baktığımızda Türkiye Grameen Mikro Kredi Projesinde bankalarla olan bu parasal ilişkisini görebilmekteyiz:

Şekil 3:Türkiye Grameen Mikrokredi Projesi'nde Paranın Dönüşümü

Kaynak:(<http://www.israf.org/pdf/TGMPninBankalarlailiskisi.pdf> (06.12.2010)) s.6

3.4.2.2.8.Gıda Bankacılığı

Gıda Bankacılığı; üretici, satıcı veya hizmet sunanların elinde bulunan ancak bazı nedenlerle değerini kaybeden veya atılması muhtemel malların ihtiyaç sahiplerine ulaştırmayı amaçlayan bir sistemdir. 1967 yılında A.B.D.'de başlamış olan sistem şu anda bütün dünyada uygulama imkânı bulmuştur (Kar, 2007: 48).

Türkiye İsrافی Önleme Vakfı(TİSVA), 24 Ocak 2004 tarihinde başka bir ilke imza atarak Diyarbakır Gıda Bankası'nı kurdu. Aynı Grameen Bankası gibi yoksullara yönelik olan bu banka, açlık sınırındaki vatandaşlara gıda, giyecek ve temizlik malzemeleri dağıtarak onların temel ihtiyaçlarını karşılamayı hedeflemektedir.

TİSVA ve TGMP' nin ortak hareketleri sayesinde mikro kredi alan ihtiyaç sahiplerine yardım yapılmaya başlanmıştır. Mikro kredi kullanıcılarına hizmet vermek Gıda Bankası'nın işini kolaylaştırmıştır. TGMP üye listelerine bakarak yardım faaliyetine hız kazandırmıştır (Adaman ve Bulut, 2007: 35).

Gıda maddeleri veren kurumların verdikleri malzemelerin maliyetlerini gider olarak gösterebilmeleri imkânı sunulduğu için gıda bankasına çok yardım toplanabilmiştir (Kar, 2007: 49).

3.4.2.2.9.TGMP Mikro Kredi Programı İle Açılan Mikro Kredi Çarşıları

TGMP’ ye bağlı olarak kadınların yaptıkları el işlerini göstermeleri ve satış yapmalarına yardımcı olmak için Diyarbakır ve Hatay illerinde mikro kredi çarşıları açılmıştır.

3.4.2.2.9.1.Diyarbakır İli Mikro Kredi Çarşısı

Türkiye’de yoksulluğun önüne geçmek amacıyla pilot bölge seçilen Diyarbakır’da uygulamaya konulan Mikro kredi Sisteminden kredi alan yoksul kadınlar için oluşturulan Mikro kredi Çarşısı törenle 18 Temmuz 2007 tarihinde açılmıştır. Çarşı orta büyüklükte, yaklaşık 50m² kullanılabilir alana sahiptir. İçindeki stantlarda üyeler el işi ürünlerini satmaktadır.

Diyarbakır Valisi Efkan Ala, Dağkapı Semtindeki Tek Beden Burcu’nda oluşturulan Mikro kredi Çarşısı’nın açılış töreninde yaptığı konuşmada;” Diyarbakır’da 5.700 kadının Mikro kredi Sistemi’nin içerisinde yer aldığını ve söz konusu kadınların çok çeşitli sektörlerde üretim yaptığını” ifade etmiştir. Türkiye İsrافی Önleme Vakfı Mütevelli Heyeti Başkanı Aziz Akgül de ; “Mikro Kredi sisteminin Diyarbakır’da 2003 yılında ilk defa 6 kişiye kredi verilerek başlatıldığını ve ilde şimdiye kadar 7,5 milyon TL kredi verdiklerini” belirtmiştir (<http://ozdiyarbakirgazete.com/>(19.07.2010)).

Çalışmamız için Diyarbakır mikro kredi çarşısına yaptığımız ziyaret ve orda bulunan kadınlarla yapılan söyleşi ve çekilen resimler EK 1’ de ayrıntılarıyla gösterilmiştir.

3.4.2.2.9.2. Hatay İli Mikro Kredi Çarşısı

Hatay’da faaliyet gösteren Mikro kredi Hatay Şubesi’nden kredi alarak iş hayatına atılan 30 kadın bir araya gelerek mikro kredi çarşısı oluşturmuşlardır. Kadınlar ürünlerini bu çarşıda satmaya başlamışlardır.

Odabaşı beldesindeki düğün salonunda oluşturulan Mikro kredi Çarşısında bayanların hazırladığı gıda, hediyelik eşya, süs eşyaları, giyim, el işleri ve kozmetik çeşitleri gibi ürünler yer almıştır.

Çarşının açılışında konuşan Mikro kredi Hatay Şubesi Müdürü Serap VAROĞLU; “Bu güne kadar 170 bayana 89bin 500 TL kredi verdiklerini “ belirterek devamında:

“Mikro kredi kullanan ve Odabaşı beldesinde ikamet eden 30 bayanın bir araya gelerek Mikro kredi Çarşısı'nı oluşturmalarının sevindirici olduğunu, verilen kredilerin bayanların işlerine yaradığını görmenin mutluluğunu yaşadıklarını “ söylemiştir. ⁸

3.4.2.2.10. TGMP’ nin Başarısı

TGMP, ilk uygulama alanı olarak Diyarbakır ilini seçmiştir. Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bulunan ve kadınların çalışmasının olumlu karşılanmadığı bu ilimizde uygulamanın başarısı, Adaman ve Bulut’a göre:

Birçok kadın çalışmaları uzmanı, TGMP’ nin kuruluş aşamasında, bu programın Diyarbakır’da başarıya ulaşamadığını söylemişti. Çünkü kadının çalışmasına sıcak bakılmayan bir bölgede, erkeklerin eşlerinin mikro kredi alıp iş hayatına atılmasına müsaade etmezlerdi. Ancak uzmanların bu kehanetleri gerçekleşmedi. Yoksulluğun acımasızlığı toplumsal kuralların gücüne baskın gelmişti. İçinde bulundukları çaresizlik Diyarbakır’ ı, mikro kredi seçeneğini bir kez denemeye itmişti. Birçok erkek karısının mikro kredi almasını büyük bir şevkle desteklemişti. İş kurarken eşinin ya da çevresinin engellemesiyle karşılaşan kadınların oranı yalnızca yüzde üçtü....(Adaman ve Bulut,2007:217).

Ayrıca, TGMP’ nin 2008 yılında yayınladığı faaliyet raporuna göre; 2004 yılında üye sayısı 720 iken, 2008 yılında üye sayısının 16,556 kişiye, 2009 yılında 28.314 kişiye yükseldiğini görmekteyiz. Yıllara göre dağıtılan mikro kredi miktarı ise 2009 yılında 40.000.TL’ ye yükselmiştir. Kadınların borçlarını ödeme oranı ise bütün senelerde %100 olmuştur. Bu bize kadınların borçlarına ne kadar sadık olduklarını

⁸Haberin tamamı için internet adresine bkz: <http://www1.haberler.com/mikro-kredi-ile-carsi-mucizesi-haberi/> (18.07.2010)

göstermektedir. Bu veriler bize; istendiğinde sadece kadınların ekonomik gelişimine yönelik programın nasıl başarıya ulaştığını göstermektedir.

Tablo 20: TGMP’ nin Prodüktivitesi

	2004	2005	2006	2007	2008
Mahalle/Köy Sayısı	44	56	85	170	599
Yerel İdare Sayısı	5	8	20	28	53
Grup Sayısı	146	410	882	1.734	3.525
Üye Sayısı	720	2.022	4.050	7.397	16.556
Borcu Devem Eden Üye Sayısı	672	1.967	3.885	6.925	15.369
Kadın Üye Sayısının Yüzdelik Oranı	%100	%100	%100	%100	%100

Kaynak: TGMP faaliyet raporu 2008 ,(http://www.tgmp.net.(20.07.2010)).

9-10 Haziran 2003 tarihinde İstanbul’da Türkiye İsrafi Önleme Vakfı (TİSVA) tarafından “I. Uluslararası Mikro Kredi Vasıtasıyla Yoksulluğun Azaltılması Konferansı” düzenlemiştir. Bu konferansın olumlu sonuçlar vermesi sebebiyle “II. Uluslararası Mikro Kredi Vasıtasıyla Yoksulluğun Azaltılması Konferansı” Kahramanmaraş Valiliği ve TİSVA tarafından, Kahramanmaraş Belediye Başkanlığı ve Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İşbirliği ile Kahramanmaraş’ta 28 Kasım 2008 tarihinde düzenlenmiştir (Lofça vd. , 2010: 34).

2 Aralık 2008 tarihinde 47 aday ülke ve 600 proje arasından seçilerek Avrupa Birliği Ödülü’ nü Grameen Mikrokredi Projesini yürüten Kahramanmaraş Valiliği kazanmıştır (TGMP,2008 yılı faaliyet raporu: 20 (http://www.tgmp.net.(20.07.2010))). Bu da bize göstermektedir ki TGMP Türkiye’de başarıyla uygulanmaktadır.

4.2.3. MAYA VE TGMP’ nin Farkları

Maya ve Tgmp kredilerini karşılaştırdığımızda aralarındaki farklılıklar şunlardır:

- Maya’nın hitap ettiği kitleyi, TGMP üyeleriyle karşılaştırdığımızda iki grubu da aynı pota içerisinde değerlendirmek oldukça zor gözükmektedir. Kadınların ekonomik ihtiyaçları yaşadıkları koşullara göre şekillenmektedir. Türkiye’nin bölgelerine göre gerekli sermaye miktarı da değişmektedir.

- Maya, üyelerinin özelliklerini incelediğimizde bir yoksullukla savaşım aracından daha ziyade kadın girişimciliğini geliştirme programı olarak gözükmemektedir.
- TGMP’ nin verdiği mikro kredi programında kadınlara yalnızca sermaye verilip kadınların bunu nerede kullanacağıyla ilgili bir sınırlama getirilmemekte, onlara bu konularda yardımda bulunulmamaktadır. Buna karşılık Maya, mikro kredi alan kadınlara iş geliştirmeye yönelik çeşitli destekler vermektedir.
- TGMP’ nin verdiği mikro kredi geri ödemeleri haftalık olarak düzenlenmiştir. Maya kredileri ise aylık geri ödemeleri halinde olmaktadır.
- TGMP yoksullukla savaşım ile ilgili olarak yola çıkmıştır. Sonuçlarına baktığımızda kadınların hayatlarında ciddi değişimler yarattığını söyleyebiliriz. Maya’da kadın girişimciliğinin desteklenmesi, yoksullukla savaşımdan daha öncelikli bir hedeftir.
- Kadını bir araç değil amaç olarak gören TGMP, toplumdaki cinsiyetler arası gelir eşitsizliğine müdahale edebilecek potansiyele sahiptir.

3.4.2.4. Mikro Kredi’ nin Türk Kadınının Yaşamına Etkileri

Mikro kredinin kadınların yaşamlarına olumlu ve olumsuz etkileri olmuştur. Bunlara kısaca değinecek olursak;

3.4.2.4.1. Olumlu Etkileri

Mikro kredi sistemi kadınların hayatına yansıyan olumlu etkileri,

- Mikro finans sisteminin sosyoekonomik etkilerini inceleyen birçok araştırmacı, bu sisteme dâhil olan ailelerin gelir ve harcama seviyelerinin yükseldiğini gözlemlemiştir.⁹ Aldıkları kredi onların yoksulluğun kısır döngüsünden kurtulmalarına yardım etmiştir. Bir seferlik hibeler insanların hayatında hiçbir şey değiştirmezken, tekrar tekrar mikro kredi alıp bu parayı yatırıma dönüştürmeleri, uzun vadede gelir seviyelerini yükseltmektedir (Adaman ve Bulut, 2007: 210).

⁹ Mikro kredinin yoksul insanlara sağladığı ekonomik faydaları inceleyen çalışmalar için bakınız: Huq ve Sultan, 1991; Pitt ve Khandker, 1998

- Mikro kredi yoksul kadınların hayatla başa çıkma kapasitelerini genişletmektedir. Para kazanıp tasarrufta bulunmaya başlayan kadınların birçoğu, acil durumlara hazırlıklı hale gelmektedir. Yoksul insanların gelir düzeyleri yükselince birikimleri artmakta ve böylece yatırım olanağı bulmaktadırlar.
- Mikro kredi alan yoksul insanlar sadece ekonomik açıdan değil, siyasi açıdan da güçlenme şansına sahiptirler. Devletten yardım beklemek yerine kendilerini yoksullaştıran sisteme karşı koymayı, kolektif hareketi, toplumsal tepkiyi öğrenmişlerdir.
- Mikro kredi sosyal politikalar alanında da kadınlar açısından önemli gelişmeler sağlamıştır. Girişimleri sayesinde sosyal açıdan daha aktif olan kadınlar çekingenliklerinden kurtulup toplumda kendilerine daha saygın yerler kazanmışlardır. Kadınların özgüvenleri arttıkça kendi yeteneklerine olan inançları tazelenmektedir. Bir gelir kaynaklarının olması sayesinde eşleriyle ilişkilerinde daha güçlü pozisyona gelmektedirler.
- Kadınların mikro krediyle yaptıkları işleri evin erkeği dikkate alsın ya da almasın, çalışan kadınların aile dengelerinde bazı şeyler otomatik olarak değişmektedir. Girişimci kadınların çoğu işini sadece geçim kaynağı olarak görmemektedir. Onlara göre meslekleri kimlikleridir. Başarılarının ölçütü ise işlerinin hacmidir (Adaman ve Bulut, 2007: 178).

4.2.4.2. Olumsuz Etkileri

Mikro kredinin olumsuz etkilerine değinecek olursak,

- Bazı araştırmacılara göre yoksul insanların tek sıkıntısı krediye erişim değildir. Bir iş kurmaları için ellerine verilen krediler, dar gelirli kadınların bütün sorunlarını çözmeye yetmemektedir. Yapılan işleri kârlı hale getirmek ve düzenli bir gelir elde etmek başlı başına bir sorundur¹⁰
- Çalışma hayatına atılan kadınların çoğu yeni teknoloji, ucuz hammadde ve piyasa hakkında bilgiye ve ürünlerini satabilecek müşterilere ulaşmakta zorluk çekmektedirler. Kredi veren mikro kredi kuruluşlarının hizmetleri sadece kredi

¹⁰ Mikro kredi alan kadınların kurdukları işlerin kazançlı hale getirilmesinin zorluğuna dikkat çeken bir çalışma: Loscosso ve Robinson; 1991

vermekle sınırlı olduğu için kadınlar bu tür sorunlarla tek başlarına mücadele etmek zorunda kalmaktadırlar.

➤ Adaman ve Bulut ‘un şu saptaması olumsuz etkileri adına çok yerindedir:

Kadınların aile içinde, mikro kredi projesi ile ilgili neler yaşadığını bilmemiz neredeyse imkânsız. Bir iki fiziksel şiddet hikâyesi dışında bir duyum alınmış değil. Ama kadınların şiddeti, kadınlık rolünün içinde doğal bir şeymiş gibi yaşadığını, bunu yadsımadıklarını biliyoruz. Ayrıca şiddeti kendi ayıpları gibi algılayıp utandıklarını, anlatmadıklarını biliyoruz. Yine şiddetin fiziksel şiddetten ibaret olmadığını da biliyoruz. Alırken ve kullanırken tek başlarına karar veremedikleri kredinin, geri ödemelerle ilgili sıkıntılarını yaşamak bile kadınları çok yıpratın bir şiddettir. Zaten kredinin kadınlara verilmesinin sebebi de budur (Adaman ve Bulut, 2007: 12).

- Birçok feminist araştırmacı, mikro kredi projelerinin kadını bir yoksullukla savaşım aracı olarak kullandıklarını iddia etmektedirler.¹¹ Feminist eleştirilere göre, mikro kredinin verilmesi kadınlar üzerindeki baskı ve stresi arttırmaktadır. Parayı genelde erkekler kullanırken, borcu ödeme yükümlülüğünün kadınların üzerinde olması aile içi ilişkilere de zarar verebilmektedir.
- Mikro kredi, bir yandan yoksulluk içinde yaşayan insanların sayısını azaltmaya çalışırken, diğer yandan kayıt dışı sektörün büyümesine hız verdiği gözlenmiştir (Adaman ve Bulut, 2007: 158). Mikro kredi kurumları kredi verdikleri insanları çok iyi tanımadığı için yanlış tercih ve ahlaki zafiyet gibi sorunlarla karşı karşıya kalabilmektedirler (Işık ve Işık, 2007: 856).
- Maya üyesi olan bazı kadın girişimciler mikro krediyi alıp işlerini yürütürken yanlarında çalıştırdıkları bayanlara zamanında maaş yatırmamaları, sigortalarını yatırmamaları veya iş garantisi vermemeleri gibi bir sürü sakıncaları doğmuştur (Adaman ve Bulut, 2007: 159).
- Kayıt dışı çalışan girişimcilerin çoğu devlet desteğinden ve ticari bankaların kredilerinden mahrum kalmaktadırlar. Bazı zamanlarda iş ilişkilerinde sorunlar yaşadıklarında, yasal yollarla haklarını aramaları da imkânsız hale gelmektedir (Adaman ve Bulut, 2007: 160).

Mikro kredinin olumlu ve olumsuz etkilerinin olduğu muhakkaktır. Önemli olan bu olumsuz etkileri azaltacak stratejiler geliştirerek bu projenin kadınlar açısından daha yararlı bir hale getirilebilmesidir.

¹¹ Mikro finans konusunu feminist açıdan inceleyen çalışmalar: Kabeer,1994 ve Mayoux,2001 ‘dir

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GELİR EŞİTSİZLİĞİNİ GİDERMEDE BİR ARAÇ OLARAK

MİKRO KREDİ: BİLECİK İLİ ÖRNEĞİ

Bilecik İl Özel İdaresi ile Türkiye İsrarı Önleme Vakfı (TİSVA) arasında mikro kredi projesi protokolü 02.04.2009 tarihinde imzalanmıştır. Bilecik İli Mikro Kredi Şubesi Türkiye’de 40. şube olarak açılmıştır. Amacımız Bilecik ilinde mikro kredi kullanımının cinsiyetler arası gelir eşitsizliğini giderip gidermediğini bulmaktır.

4.1. MİKROKREDİ İLE İLGİLİ LİTERATÜR TARAMASI

Dünyada ve Türkiye’de mikro kredi kullanımı konusunda yapılmış araştırmalar ve uygulanmış projelere kısaca değinelim.

4.1.1. Dünya’ da Yapılan Araştırmalar

Berger ve Buvinic yaptıkları çalışmayla; mikro kredi programlarının kadınların toplumsal kimliği üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Çalışmadaki veriler hem eski mikrokredi programlarına hem de çalışmanın yapıldığı 1989 döneminde yapılan mikro kredi programlarına dayanmaktadır. Özellikle ele alınan konuların başlıcaları; eğitim, kredi, üretici grupları ve işbirlikçileri olarak sıralanabilir. Berger ve Buvinic’in bu çalışma sonunda elde ettiği sonuçlar şu şekildedir:

- Bu programların çoğu kadınların gelirleri üzerinde gözle görülür etkiler yaratmaktan oldukça uzaktır,
- Mikro kredi cinsiyetler arası eşitsizliği gidermek konusunda faydalı sonuçlar doğurmamıştır,
- Mikro girişim programları ekonomik gelişim sorununa yüzde yüz bir çözüm üretememiştir,

Araştırmamızın aksi yönünde bulgular elde eden Berger ve Buvinic’in bu araştırmayı 1989 yılında tamamladığı göz önüne alındığında, bu olumsuzluk normal

olarak değerlendirilmelidir. Ancak bu çalışmadan bu yana çok şeyin değiştiği unutulmamalıdır (Berger ve Buvinic, 1989).

Berger ve Buvinic' e nispeten daha yeni olan bir çalışma Gbezo tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada; Grameen Bank tarafından Bangladeş'te gerçekleştirilen uygulamaların Batı Afrika'daki benzerleri ele alınmıştır. Gbezo' nun ulaştığı sonuçlar, ufak kredilerin yoksullar üzerinde yarattığı önemli etkileri gözler önüne sermiştir. Gbezo' nun bulguları şu şekilde özetlenebilir: Batı Afrika'daki bu küçük finansal girişimler hem şehirlerde, hem de kırsal alanda yeni fırsatlar sağlamaya yardımcı olmuştur (Gbezo E.B. ,1999).

Rankin de Nepal' de bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmada; sosyal dönüşümle alakalı feminist hedeflerdeki yeni gelişmeleri incelemiş ve sosyal sermaye kavramını Nepal için değerlendirmiştir. Rankin' in vardığı sonuç; ekonomik gelişim ve mikro finans programları hazırlanırken, baskın cinsiyet ideolojilerine tepki olarak ortaya çıkan kadın dayanışmasının önemli bir sosyal sermaye faktörü biçiminde ele alınması gerektiğidir. Önceki mikro finans çalışmalarının uygulama sahasındaki kadın-erkek oranına bakıldığında, kadının önemli bir dinamik olduğu ve Rankin' in vardığı sonuca hak verilmesi gerektiği apaçık ortadadır (Rankin, 2002).

Mayoux çalışmasında; mikro-fans programını kullanan fakir kimselerin, özellikle de uygulamada daha fazla sorunla karşı karşıya kalan kadınların, mikro-sigortalamadan nasıl faydalanabileceğini incelemiştir. Mayoux aynı zamanda mikro-sigortalamanın yararlı olup olmadığını da sorgulamıştır. Bu tür sigortalama Türkiye'de henüz uygulanan bir sistem değildir (Mayoux, 2002).

Cull R,Kunt Demirgüç A. Ve Morduch K.C. 2006 yılında yaptıkları çalışmada, mikro kredi projesinin işleyişini mali açıdan incelemişlerdir. Çalışma sonunda iki önemli sonuç ortaya konmuştur. Bunlardan birincisi; geri ödenme oranının yüksek olduğu durumlarda bile, sistemin kefalet ve teminat olmaksızın sadece oluşturulan gruplardaki kadınların birbirlerine duydukları güveni esas almasından dolayı, programın sürdürülebilirliğinin son derece zor olduğudur. İkincisi ise; birinci sonuca karşın kullandırılan bu düşük miktardaki kredilerin yoksul insanların hayatında önemli değişiklikler yapmaya mukabil olduğudur (Cull, Kunt Demirgüç ve Morduch ,2006).

Hoque ve Yoshihito' nun Bangladeş'in Gaibandha bölgesinde yer alan Rampur köyündeki 92 çiftçi kadın üzerinde yaptığı çalışmaya göre; STÖ' lerden kredi alan kadınların, kredi almayan kadınlara göre, ekonomik faaliyetler içinde daha çok yer aldıkları ve aile içindeki karar alma sürecine dâhil olmak konusunda daha başarılı oldukları gözlemlenmiştir. Gözlemlere dayanılarak ulaşılan sonuç; kişisel geliri artan kadının karar alma etkinliğinin de arttığıdır (Hoque ve Yoshihito, 2008,234-235). Kısacası Hoque ve Yoshihito' nun 2008 tarihli çalışmasının Berger ve Buvinic' in 1989 tarihli çalışmasına bir antitez oluşturduğu görülmektedir. Yılların ilerlemesiyle birlikte mikro kredinin kadınlar açısından daha olumlu sonuçlar vermeye başladığı gözlenmektedir.

Haque ve Yamao' nun çalışması; 2008 yılının Mayıs ve Haziran aylarında Dhaka, Mymensingh, Sherpur ve Bangladeş'in Habiganj Bölgesindeki 35 köyde, Grameen Bank başta olmak üzere diğer mikro kredi kuruluşlarının üyesi olan ve 6 yıldan fazla sürede kredi alan 500 kadın ile yapılan bir çalışmadır.

Bu çalışmanın sonuçlarına göre; kadınların 200 kadarının mikro kredi almadan önceki durumlarına göre daha zengin bireyler oldukları görülmüş; hatta ticari bankalar ve diğer kredi kaynaklarından kredi alabilecek konuma geldikleri saptanmıştır. Geri kalan 300 kişilik grup ise üç kategoride ele alınmıştır (Haque ve Yamao, 2008, 664).

Dünyada yapılan çalışmaları gördükten sonra şimdide Türkiye'de neler yapılmış ona bakalım;

Türkiye'de mikro kredi ile ilgili yapılan çalışmalar arasından önemli üç tanesi çalışmamız için incelenmiştir.

Ülkemizde mikro kredi ile ilgili yapılmış en sistematik ve önemli çalışmalardan biri olarak sayabileceğimiz ilk çalışma; Boğaziçi ve Cambridge Üniversitesi'nde görev yapan araştırmacılarca yürütülmüştür. "Türkiye' de Mikro Finans Programlarının Yoksulluğun Azaltılmasındaki Etkisi" adlı projenin sonuçları bu çalışmada değerlendirilmiştir. %95 güven aralığı ve 0,5 hata payı ile örnekleme belirlenmiş anket çalışmasının yanında 89 kişi ile yapılan derinlemesine mülakata dayanmaktadır. Çalışmanın sonucuna göre; mikro kredinin uygulandığı toplumlardaki sosyo-kültürel alt yapının ekonomi karşısındaki mücadelesi her toplumda farklı sonuçlara ulaşmaktadır (Adaman ve Bulut, 2007: 192-231).

Esfender Korkmaz ve arkadaşları tarafından yapılan bir başka çalışmada, Türkiye’de mikro kredi sisteminin uygulanabilirliği araştırılmış ve çözüm önerileri getirilmiştir. Anket, test, görüşme ve gözlem gibi tekniklerin bir arada kullanıldığı ‘survey’ yöntemiyle gerçekleştirilen araştırma; İstanbul’da yaşayan yoksul ve özellikle işsiz kesimler açısından mikro kredi uygulamasının değişik boyutlarda incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın evreni, Türkiye’deki onbeş milyon işsiz ve yoksul kimseler arasında İstanbul’a göç etme ihtimali yüksek olanlardır. Araştırmanın örneklemini ise İstanbul’un on ilçesinde yaşayan insanlar arasından, bu ilçelere ait kotalardan tesadüfî yöntem kullanılarak seçilmiş bin kişiden oluşmaktadır. Seçilen bu bin kişi; işsiz olup iş arayanlar veya mevcut işinden memnun olmayanlar ile mikro kredi verilebilecek küçük girişimcilerdir. Anketin sonucuna göre; Türkiye ile dünyadaki mikro kredi uygulamaları karşılaştırıldığında belirgin farklılıklar görülmektedir. Türkiye’de uygulamaya dâhil olan kişiler Uzak Doğulu benzerlerine göre daha farklı yapılanmalar içine girmektedirler. Mikro kredi almak isteyenler arasında cinsiyet bakımından karşılaştırmalar yapıldığında ise; kadınların da erkekler gibi, mikro krediyi bireysel olarak kullanmak istedikleri görülmektedir (Korkmaz E. vd. , 2004).

II. Uluslararası Mikrokredi Vasıtasıyla Yoksulluğun Azaltılması Konferansı, Kahramanmaraş Valiliği ve Türkiye İsrافی Önleme Vakfı (TİSVA) tarafından Kahramanmaraş’ta 28 Kasım 2008 yılında düzenlenmiştir. Bu konferansta Mikro kredi ve yoksulluk kavramları arasındaki ilişki vurgulanmıştır. Konferansta sunulan 21 bildiri arasından seçilen 14 çalışma ve editörler tarafından yazılan 2 çalışmayla birlikte toplam 16 çalışmadan oluşan bir kitap oluşturulmuştur. Kitapta; İsmail Bakan, Yücel Ayrıçay ve A.Melih Eyitmiş’ in ortak çalışmaları olan ve Türkiye’de mikro kredi projesinin uygulandığı 22 ilde yapılan bir alan araştırmasının sonuçları tartışılmıştır. Araştırmanın amacı, mikro kredinin kullanımının ekonomik ve sosyal sonuçlarını tanımlayabilmek ve beklentiler ile memnuniyet derecesini ortaya koyabilmektir.

Yapılan anketin sonucuna göre:

- Mikro kredi kullananların çoğu 25–50 yaş ortalamasındaki, evli ve ortalama 4 çocuk sahibi, eğitim düzeyleri düşük seviyede, çalışmamış ya da kendi işinde çalışan kişilerdir.

- Aldıkları krediyle daha çok el emeğine dayalı işler yapmakta; böylece ya kendi işini kurmaya ya da mevcut durumdaki işlerini büyütmeğe çalışmaktadırlar.
- Krediden en çok malzeme alımında yararlanmaktadırlar.
- Kredi kullanmalarının en önemli nedenleri olarak; daha fazla para kazanma, daha rahat geçinme ve ekonomik özgürlüğe kavuşma idealleri sayılabilir.
- Krediyi kullanan bayanlar, krediyi kullandıktan sonra; medeni cesaretlerinin arttığını, ailelerinden ve toplumdan daha çok destek gördüklerini, toplumda saygınlıklarının arttığını ve eşit haklara kavuştuklarını belirtmişlerdir.

Krediyi kullananlar; mikro krediden memnun olduklarını, krediyi almayı sürdürmek istediklerini ve başkalarına tavsiye ettiklerini belirtmişlerdir (Lofça İ. vd. , 2010).

Türkiye’de mikro kredi üzerine yazılan akademik tezlerden de birkaç tane sıralamak yerinde olacaktır. Bunlar; Çak’ ın yaptığı doktora tezi, Döşeyen ve Uluoğlakçı’ nın yaptığı yüksek lisans tezleridir.

Çak 2007 yılında hazırladığı çalışmasında; Türkiye’de farklı illerdeki Sivil Toplum Kuruluşları aracılığıyla gerçekleşen mikro kredi uygulamalarının etkinliklerini ve bu etkinliklerin kredi kullanıcıları açısından nasıl görüldüğünü değerlendirmek amacıyla, Diyarbakır, Kocaeli ve Sakarya illerinde mikro kredi alan 750 kişiye anket uygulamıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre; ekonomi bakımından mikro kredinin aile geliri ve kişisel geliri arttırarak yaşam kalitesini olumlu yönde etkilediği, ancak buna rağmen sosyal bakımdan daha az olumlu sonuçlar doğurduğu gözlenmiştir (Çak, 2007:115-138).

Döşeyen’ in yaptığı çalışmada; pilot proje olarak Diyarbakır Şehir Merkezinde uygulanmakta olan, yoksulluk ile mücadele araçlarından mikro kredinin, yoksullar üzerindeki etkilerini değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu değerlendirme daha açık ifadeyle; Türkiye’de TGMP’ nin uyguladığı Grameen tipi mikro kredinin, uygulamaya dâhil kadınlar ve aileleri açısından sosyal ve ekonomik olanaklara ulaşabilmeleri üzerindeki etkisinin nicel ve nitel boyutlarda ölçülmesidir.

Yapılan anketin ulaştığı en önemli yargı; Türkiye’de uygulanan projelerin başarısını değerlendirirken, daha yoksul durumdaki ülkelerde uygulanan mikro kredi uygulamalarının başarısıyla mukayese etmemek gerektiğidir. TGMP ana kütle olarak, dünya ortalamasına göre daha iyi şartlarda yaşayan bir kitleye hitap etmektedir. Oysa

üçüncü dünya ülkelerine bakıldığında barınma sorunundan içme suyu sorununa kadar birçok temel ihtiyaç sıkıntısıyla karşı karşıya kalan insanların sayısı göz ardı edilemeyecek kadar çoktur. Anketin temel olarak üç sonuca ulaştığı söylenebilir. Bunlardan ilki mikro kredi alan kadınların aldıkları krediyi; yeni iş imkânları yaratmaktansa mevcut işlerini finanse etmek amacıyla, yani yatırıma aktarmak yerine önemli ihtiyaçlarını karşılamak için kullandıklarıdır. Ayrıca hâlihazırda çok da kötü olmayan beslenme biçimlerinde çok değişiklik olmadığı ve sosyal çevreden görülen saygı gibi sosyal yaşamı ilgilendiren konularda gözlenen değişimin yok denecek kadar az olduğudur. İkinci olarak; eğitim seviyesinin nicel ekonomik göstergelerdeki değişimlerle doğru orantılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yani eğitim seviyesi yükseldikçe göstergelerdeki olumlu değişimlerde de artış olmuştur; dolayısıyla eski katılımcılarla yeni katılımcılar karşılaştırıldığında, yeni katılımcıların daha başarılı oldukları gözlenmiştir. Özellikle gelir bilgisi sorularına yeni katılımcıların verdiği cevapların daha kapsamlı ve eksiksiz olması bu durumun en önemli göstergesidir. Üçüncü ve son olarak anketin vardığı sonuç; yöre halkının mikro kredi uygulamasından sosyal açıdan, özgüven ve motivasyon artışı elde ederek faydalandığıdır (Döşeyen, 2007: 102-151).

Alaniçi Köyü' nde gerçekleştirilen bir araştırmada Zambak; kırsal kesimde yaşayan kadınların yoksulluğunun giderilmesinde mikro kredi kullanımının ne derece etkili olduğunu ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmanın sonuçları özetlenecek olursa; üyeler özgüven kazanmış, günlerini planlı olarak sürdürmeyi öğrenmiş, birlikte çalışarak ortak kararlar almaya başlamış ve maddi açıdan birbirlerine destek vermeyi başarmışlardır. Ayrıca bu mikro kredi uygulaması sürecinde aile reislerinden tam destek alan kadınlar, elde ettikleri kazançları ev ihtiyaçları ve sağlık harcamaları için kullanmışlardır. Bu olumlu değişimlerin yanında ise, ürün satışı sırasında pazarlamayla ilgili sorunlar gündeme gelmiştir (Zambak, 2008:147-149).

Uluoğlu yaptığı tez çalışmasında, kadınların ekonomik koşulları tutumlarındaki farklılıkları incelemek için Türkiye Grameen Mikro Kredi Projesi(TGMP) Ankara Şubesinden kredi alan, Mamak ve Altındağ ilçelerinde oturan 321 kişiye anket uygulamıştır. Anketin sonucunda elde edilen bulgulara göre mikro kredi kullanımıyla gelir artmaktadır. Ancak hane halkı seviyesinde ya da bireysel seviyede gelişimle veya ataerkil baskıya ilişkin tutumla mikro kredi arasında bir ilişki

kurulamamıştır. Anket henüz kredi almaya başlamayan üyelere de uygulanmıştır. Mikro kredinin bireyin kendisine ilişkin algısı, bilgi ve beceri ya da kaynaklar üzerinde hiçbir olumlu etkisine rastlanılmamıştır. Ataerkil baskıya ilişkin tutumu ölçen altı unsurdan sadece birinde mikro kredinin olumlu etkisi olduğu saptanmıştır ki bu oran devede kulak niteliğindedir (Uluoğlakçı, 2009, 5-183).

4.2. BİLECİK’TE MİKRO KREDİ

4.2.1. Bilecik İlinin Genel Özellikleri

Bilecik ili, Marmara Bölgesi'nin güney doğusunda; Marmara, Karadeniz, İç Anadolu ve Ege Bölgelerinin kesim noktaları üzerinde yer alır. İlin bilinen en eski isimleri Agrilion ve Belekoma' dır. Bilecik, Osmanlı İmparatorluğu'nun doğduğu topraklardadır. Sakarya ırmağının etrafında kurulmuş; göletleri ve derelerinin zenginliği ile tanınmaktadır. Antik çağlardan günümüze kadar tarihin izlerini taşımaktadır.

Bilecik ilinin ilçeleri; Bozüyük, Osmaneli, Gölpazarı, İnhisar, Pazaryeri, Söğüt ve Yenipazar' dır.

İlin tarihçesi çok eskilere dayanmaktadır. Bilecik ili; Osmanlı İmparatorluğu'nun kurulduğu yer olması ayrıcalığını taşımaktadır. Kurtuluş Savaşı'nda verdiği çetin mücadeleler ve kazanılan zaferlerle Cumhuriyetin kuruluşunda da önemli bir role sahip olmuştur ([http://www.bilecikkulturturizm.gov.tr/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF445139E278E0BCE22B1498BB4C85A33A\(04.09.2010\)\)](http://www.bilecikkulturturizm.gov.tr/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF445139E278E0BCE22B1498BB4C85A33A(04.09.2010)))).

4.2.1.1. Bilecik İlinin Nüfusu

Nüfus verilerine baktığımızda Bilecik ili, Türkiye'nin en az nüfuslu illerinden birisidir. 2009 yılında yapılan nüfus sayımına göre Bilecik Merkez'indeki toplam nüfus 202.061 kişidir. İl/ ilçe ile belde/köydeki kadın ve erkek nüfusu ise aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 21: Bilecik İlinin Nüfusu

Bilecik	İl/İlçe merkezleri			Belde/köyler			Toplam		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
	173389	103094	70295	51992	25468	26524	225381	128562	96819

Kaynak: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?tb_id=39&ust_id=11 (08.02.2011)

Not:2009 yılı nüfus sayımına göre düzenlenmiştir

4.2.1.2. Bilecik İlinin Ekonomisi

Bilecik ilinin ekonomik yapısına baktığımızda, savaştan önce Bilecik ili bölgenin en önemli ipek endüstrisi merkezi durumundadır. Şehirde çok sayıda ipekçilik tesisi ve ipek kadife üreten fabrika bulunmaktadır. Ancak Yunanlıların çıkardığı intikam yangınlarında bu fabrika ve tesislerin tümü yanmıştır. Bu arada diğer fabrika ve işyerlerinin de yanmış olması il ekonomisini çökertmiştir

([http://www.bilecikkulturturizm.gov.tr/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF445139E278E0BCE22B1498BB4C85A33A\(04.09.2010\)\)](http://www.bilecikkulturturizm.gov.tr/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF445139E278E0BCE22B1498BB4C85A33A(04.09.2010)))).

Bilecik ilinin 1990'lı yıllara kadar geçen sürede tarımsal faaliyetlerin ön planda olan bir ekonomiye sahip olduğunu görmekteyiz. Ancak, 1990 yılından itibaren sanayi kesimi ekonomide önemli rol almaya başlamıştır. Hayvancılık da ekonomide yer alan başka bir alandır. Arıcılık ve ipek böcekçiliği ilin geleneksel tarımsal faaliyetleri içinde sayılabilir (İncekara ve Gül, 2003: 64).

Cumhuriyet döneminde; 1973–1981 yılları arasında kalkınmada öncelikli yöreler kapsamına alınması sanayileşme açısından bölgeye ivme kazandırmıştır. Ancak 1981 yılında kalkınmada öncelikli iller kapsamından çıkarılmıştır. 1986 yılında organize sanayi bölgeleri projesi sayesinde kalkınmada ikinci derecede öncelikli bölgeler arasında yer alması sayesinde yaşanan olumsuzluklar bir nebze olsun hafifletilmiştir. 1990- 2000 yıllarını kapsayan dönemde kişi başına gelir açısından Bilecik, komşu iller olan Bursa ve Eskişehir illerinden bile yüksek gelir düzeyine sahip olmuştur. Ancak 2001 yılında yaşanan ekonomik kriz ve devalüasyon ile birlikte yaşanan küçülme sonrası il ekonomisi etkilenmiş 2000 yılında 3521 Dolar olan kişi başına gelir, 2001 yılında 2584 Dolara düşmüştür. Böylece, Bilecik ilini kişi başına düşen gelir açısından diğer illerle kıyasladığımızda il 11. sıraya gerilemiştir (İncekara ve Gül, 2003: 66-68).

Bilecik'te; mermer, seramik, porselen, tekstil gibi imalat sanayinde değişik ülkelere ihracat yapılmaktadır (İncekara ve Gül, 2003: 73).

4.2.2. Bilecik İlinde Mikro Kredi Uygulaması

Bilecik İl Özel İdaresi ile Türkiye İsrarı Önleme Vakfı (TİSVA) arasında mikro kredi projesi protokolü 02.04.2009 tarihinde imzalanmıştır. Bilecik İli Mikro kredi

Şubesi Türkiye’de 40. şube olarak açılmıştır. Açılış töreninde Bilecik Valisi Musa Çolak; “yoksulluğun giderilmesi ve kadınların üretime daha fazla katılımını sağlamak amacıyla bu girişimde bulundukları” yönünde açıklama yapmıştır ([http: // www. turk medya.com/V1/Pg/NewsCityDetail/NewID/259099/CatID/6/CityCode/11/CityName /Bilecik/CountryID//Header/mikro_kredi_uygulamaları.html\(17.01.2011\)\)](http://www.turkmedya.com/V1/Pg/NewsCityDetail/NewID/259099/CatID/6/CityCode/11/CityName/Bilecik/CountryID//Header/mikro_kredi_uygulamaları.html(17.01.2011)))).

Bilecik ilinde Nisan 2009’da başlayan mikro kredi kısa sürede dikkat çekmiştir.

TGMP’ nin 2011 yılının Ocak ayı raporuna göre Bilecik ilinde kredi alanların bilgileri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 22: Bilecik İli Mikro Kredi Dağıtım ve Tahsilat Durum Tablosu

Merkez Sayısı	Grup Sayısı	Üye Sayısı	Kredi Alan Üye Sayısı	Dağıtılan Toplam Para(TL)	Geri Alınan Mikro kredi Tutarı (TL)
28	168	719	691	834.887.50	510.130.00

Kaynak: <http://www.tgmp.net/finansal.html> (04.01.2011) Not: 01.01.2011 tarihli verilerdir.

TGMP’ nin yayınladığı aylık rapora göre Bilecik ilinde 2011 yılı Ocak ayının ilk haftasında grup sayısı 4, üye sayısı 12, dağıtılan kredi miktarı 15.500.00TL’dir. Geri dönüşüm oranı % 100 olmuştur ([http://www.tgmp.net\(04/01/2011\)](http://www.tgmp.net(04/01/2011))). Bilecik ilinde mikro kredi projesi çok yeni olmasına rağmen başvuran kişilerin çokluğu dikkat çekicidir. Dikkat çekecek biçimde artmaya da devam etmektedir.

Bilecik ilinde, Bozüyük ilçesinde ve merkeze bağlı Küplü ve Aşağı Köy’de mikro kredi projesi uygulanmaktadır. Kredi dağıtılan 691 kadından; 340 tanesi Bilecik merkez, 341 tanesi de Bozüyük ilçesindedir.

Bilecik ili mikro kredi şubesinde, Merkez Müdürü ve bir personel çalışmaktadır. (Ek:3’de resimleri verilmiştir) Mikro kredi başvurusu yapan bayanlardan 5 kişilik gruplar oluşturulmaktadır. Gruplar oluşturulurken en çok dikkat edilen konu bu 5 kişinin akrabalık bağının olmamasıdır. Daha sonra gruplara, merkez müdürü ve personel tarafından 7 gün süren mikro kredi eğitimi verilmektedir. Bu eğitimlerde kadınlara kredi çeşitleri, kredi alabilmelerinin şartları, hizmet maliyeti, kredinin geri ödenmesi ve kredinin denetlenmesi, grup üyelerinin görev ve sorumlulukları, grup üyelerinin merkez toplantılarına katılma zorunlulukları gibi konular ayrıntılı olarak anlatılmaktadır. Kredi almaya hak kazananlara “Grup Üyelik Başvuru Formu ve Kişisel

Bilgiler” adında üyelik formu doldurulmaktadır. Yapılan eğitimin ardından Merkez Müdürü’ nün kararıyla kredi almaya hak kazanan kadınlara temel kredi olarak, 100 – 700 TL arasında, kendi istedikleri miktarlarda krediler verilmektedir. Kadınlar aldıkları bu kredileri istedikleri gibi kullanmaktadırlar. Yapacakları iş konusunda herhangi bir sınırlama getirilmemektedir. Kredisini alan kadınlar, el işi yaparak bu krediyi kullanabilecekleri gibi yeni bir iş kurmakta ya da mevcut işlerini büyütebilmektedirler. Para alan kadınlara ayrıca proje hesap cüzdanı verilmektedir. Bir sonraki hafta kredilerin geri ödemesi başlamaktadır. Şube görevlileri belirlenen merkezlerde kadınların ödemelerini haftalık olarak toplamaktadırlar. Grup üyelerinin üçünün parası ilk hafta ödemesinden sonra grubun diğer iki üyesine de verilmektedir. Şube çalışanları, post cihazlarından kadınlara ait hesap kartlarını geçirmektedirler. Bunlardan çıkan belgelerde kadınlara ait hesap detayları vardır. Bu belgeler kadınların kendi hesap cüzdanında biriktirilmektedir. Bu sayede kadınlar ne kadar ödemeleri kaldığını, ne kadar tasarruf yaptıklarını belgede görmektedirler. Ödemelerinin tamamını bitiren kadınlara istedikleri takdirde tasarrufları toplu olarak geri verilmektedir. Tekrar kredi başvurusu yapan kadınlar isterlerse gönüllü tasarruflarını biriktirmeye devam edebilmektedirler.

4.3. ARAŞTIRMANIN AMACI

Yoksul ailelerde; kaynaklar üzerindeki kontrol genelde erkeğe aitken, kadının parayla ilişkisi onu idareli kullanmak ile sınırlıdır. Yapılan araştırmalar göstermektedir ki mikro kredi, yoksulluğu ortadan kaldırmanın yanı sıra, yeni yatırımları cesaretlendirmekte ve kadınların kendi işlerini kurmalarına imkân vererek onları tüketici olmaktan çıkarıp üretici haline dönüştürmektedir. İşte bu noktada konu araştırılabilir olarak dikkat çekicidir. Mikro kredi kadınlarla erkekler arasındaki gelir eşitsizliğini gidermede etkili olabilir mi? sorusunu sormamıza neden olmuştur.

Amacımız Bilecik ilinde mikro kredi kullanımının cinsiyetler arası gelir eşitsizliğini giderip gidermediğini bulmaktır. Bilecik ilinde mikro kredi 2009 yılında nisan ayında uygulanmaya başlamış olmasına rağmen, 2010 yılı sonunda üye sayısı 719 kişi olup, 691 kişi mikro kredi kullanmıştır. Kullananların tamamının kadın olması ve ödemelerin düzenli olarak yapılması konumuz açısından önemlidir.

Çalışmamızda incelediğimiz temel konular; mikro kredinin cinsiyetler arası gelir eşitsizliğine çözüm olup olmadığı, kadınların mikro kredi kullanımı sayesinde ekonomik özgürlüklerine kavuşup kavuşmadıkları, mikro kredi almaya başladıktan sonra ekonomik olarak kendi kararlarını vermeyi başarıp başarmadıklarıdır.

4.4. ANKET TASARIMI

Araştırmamız için Bilecik ili seçilmiş ve anket tekniği benimsenmiştir.

Araştırmanın ayrıntılarını aşağıda göreceğiz;

4.4.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Erkekler ve kadınlar arasında gelir eşitsizliği sorunu, kadınlar açısından baktığımızda önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadınlar, ister çalışsınlar isterse ev hanımı olsunlar gelir konusunda hep erkeklerin gerisinde kalmaktadırlar. Bunun için çalışmamızda; Bilecik ilinde mikro kredi kullanan kadınların kullandıkları kredilerin cinsiyetler arası gelir eşitsizliğine çözüm olup olmadığı araştırılmıştır.

Yapılan araştırmaların sonuçlarına göre mikro kredi yoksulluğu gidermede etkili bir araç olarak görülmektedir. 2003 yılında Türkiye’de uygulamaya başlayan TGMP 2010 yılı sonunda Türkiye çapında 65 şubeye ulaşmıştır. Toplam üye sayısı 42.306 kişi olmuştur. Tüm Türkiye’yi kapsayan bir araştırma belki daha anlamlı olurdu. Ancak bu kısıtlı sürede daha kesin sonuçlar elde edebilmek için ve maddi olarak daha rahat bir çalışma sağlanması adına örneklem için Bilecik ili seçilmiştir. Bilecik ilinde mikro kredinin, krediyi kullanan kadınlara yaşadıkları ayrımcılıklar konusunda çözüm olup olmadığı araştırılmıştır. Bilecik küçük bir şehirdir ve mikro kredi projesinin başlamasının üzerinden çok kısa bir süre geçmesine rağmen, mikro kredi alan kadınlar hızla çoğalmaktadır. Bilecik ili küçük bir sanayi şehri olarak 2008 yılında dünyada yaşanan ekonomik krizlerden çok fazla etkilenen şehirlerden biridir. Yaşanan ekonomik krizler sonucunda fabrikalarda çalışan çok sayıda işçi, özellikle kadın işçiler işten çıkarmalardan ilk etapta nasibini almaktadırlar. İşsizlik aile içerisinde tamiri imkânsız yaralar açmaktadır. 2009 yılı itibariyle kadınlar mikro krediye son bir umutla sınıksız sarılmışlardır. Bu çalışmada “Kadınlar mikro kredi kullanarak gelir eşitsizliğini lehlerine çevirmeyi başarmışlar mı?” sorusuna cevap aranmıştır.

2010 yılı sonu itibariyle Bilecik ilinde kredi alan 691 kişi çalışmanın evrenini oluşturmuştur. Hedef kitlesindeki birey sayısı bilindiği için örneklem büyüklüğünü belirlemekte aşağıdaki formül kullanılmıştır (Baş, 2003: 43-44):

$$n = \frac{N \cdot t^2 \cdot p \cdot q}{d^2 \cdot (N-1) + t^2 \cdot p \cdot q} \quad (1)$$

N: Hedef kitledeki birey sayısı,

n: Örneklem alınacak birey sayısı,

p: Mikro kredi kullanan kadınların gelirlerinin artması olasılığı,

q: Mikro kredi kullanan kadınların gelirlerinin artmaması olasılığı,

t: Belirli bir anlamlılık düzeyinde, t tablosuna göre bulunan teorik değer,

d: Mikro kredi alan bayanların gelirlerinin artmasındaki görülüş sıklığına göre kabul edilen $\pm$ örneklem hatasıdır.

Bilecik ilinde Mikro kredi kullanan N= 691 kadın hedef kitlesindeki birey sayısıdır.

p= 0.80 (tahminlerimize göre mikro kredi alan kadınlardan gelirlerinde artış olan kadınları %80 olsa)

q=0.20 (1-0.80)(tahminlerimize göre mikro kredi alan kadınlardan gelirlerinde artış olmayan kadınlar da %20 olacaktır)

t= 1,96 (α = 0.05'te serbestlik derecesinde teorik t değeri tablodan bu değer olarak bulunmuştur)

d= 0.05 (Sonuçları %95 güvenilirlik aralığında kabul ettiğimiz için; 0.05 örneklem hatası içerebileceği kabul edildi)

Bu verilere göre;

$$n = \frac{691 \cdot (1.96)^2 \cdot (0.80 \times 0.20)}{(0.05)^2 \cdot (691-1) + (1.96)^2 \cdot (0.80 \times 0.20)}$$

$$n = 424.274 / 1.725 + 0.614$$

$$n = 424.274 / 2.339$$

$$n = 181$$

Denklem(1)'e göre; hedef kitlemizdeki 691 kadından 181 tanesine anket yapmamız gerekmektedir. Yapılan anketlerin geçerliliğini yükseltebilmek için 250 kadına anket yapılmıştır.

Bilecik ilinde mikro kredi kullanan 691 kadından tesadüfî yöntemle seçilen 250 kadınla, mikro kredi grup toplantıları sırasında yüz yüze görüşme yöntemiyle bir anket çalışması yapılmıştır.

4.4.2. Veri Toplama Teknikleri

Veri toplamak amacıyla anket tekniği benimsenmiştir. Anket sorularını test etmek için 20 kişilik bir gruba örnek anket uygulaması yapılmıştır. 2011 yılının Ocak ayı içerisinde tesadüfî yöntemlerle bulduğumuz 20 kişiyle yüz yüze görüşmeler yapılarak anket uygulanmıştır. Bu gruba yöneltilen sorularla ankette düzeltmeler yapılarak 34 soruluk yeni bir anket formu oluşturulmuştur. Anketin ilk bölümünde demografik bulgulara ulaşmak için sorular sorulmuştur.

Anketin ikinci bölümünde çok modellenli ölçeklerden en çok kullanılanlardan biri olan Likert ölçeğinden yararlanılmıştır. Ölçek “ Kesinlikle Katılmıyorum (1)” dan “Kesinlikle Katılıyorum (5)” a kadar uzanan 5’li likert kullanılarak yapılmıştır. (Ek 2)

Anketler Bilecik ilinin Şubat ayında yapılan TGMP haftalık grup toplantıları sırasında uygulanmıştır.

Yapılan ankette yer alan sorularla aşağıda belirtilen iki problemin araştırılması hedeflenmiştir:

- 1) Toplumumuzda yaşanan cinsiyet ayrımcılığı mikro kredi alan kadınlar açısından lehlerine çevirdikleri bir durum yaratmış mıdır yoksa yaratmamış mıdır?
- 2) Mikro kredi sisteminden yararlanan kişilerin krediyi almadan önceki ekonomik durumlarıyla, krediyi aldıktan sonraki ekonomik durumları arasında iyileşme yönlü bir değişim olmuş mudur olmamış mıdır?

Araştırmanın hipotezleri 4 ana başlık ile bunlara bağlı bazı alt başlıklarda toplanmıştır. Böylece ana hipotezlerin alt hipotezler sayesinde desteklenmesi amaçlanmıştır.

H1. “Mikro kredi; cinsiyetler arası gelir eşitsizliğinin çözümünde etkili bir araçtır”

H1a. “Mikro kredi kullanımı sonucunda kadınların gelir seviyeleri artmıştır”

H1b. “Mikro kredi kullanımı ile kadınlar gelirleri üzerinde söz hakkı elde etmişlerdir.”

H2. “ Mikro kredi kullanımı ile hanenin gelir seviyesindeki artış doğru orantılıdır”

H3. “Mikro kredi alan kadınların sosyal hayatlarında olumlu yönde değişim olmuştur”

H3a. “ Mikro kredi alan kadınlara çevredeki insanların davranışları düzelmiştir”

H3b. “Mikro kredi alan kadınların aile içi ilişkileri düzelmiştir”

H3c. “Mikro kredi alan kadınların arkadaş çevreleri gelişmiştir”

H3d. “Mikro kredi alan kadınlar daha girişken ve atak olmuşlardır”

H4. “Mikro kredi kullanan kadınlar girişimcilik özelliği kazanmışlardır”

4.5. ANKETİN SONUÇLARI

Anket formu ile toplanmış verilerin analizinde “SPSS 16.0 for Windows” bilgisayar programı kullanılmıştır. Anket bulgularını elde etmek için, anketteki bazı sorular için frekans tabloları oluşturulmuş, bazı soruların analizinde ise aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır.

4.5.1. Mikro Kredi Kullanan Kadınların Demografik Yapısı

Araştırmaya katılan kadınların yaş, eğitim durumu, medeni durum, eş seçimi, eşin çalışma durumu, eşin işi, evde yaşayan kişi sayısı, evde kararları kimin aldığı ve oturdukları evin kime ait olduğu soruları sorulmuştur. Bu sorularla mikro kredi kullanan kadınların demografik durumları hakkında bilgi edinilmiştir.

Demografik yapılarına ait frekans dağılımları aşağıdaki tablolarda incelenmiştir:

Tablo 23: Mikro Kredi Kullanan Kadınların Yaş Dağılımı

Yaş Aralığı	f	Yüzde(%)
17-25 yaş arası	22	8,8
26-35 yaş arası	96	38,4
36-45 yaş arası	89	35,6
46-55 yaş arası	29	11,6
56-65 yaş arası	11	4,4
66 ve üstü yaş	3	1,2
Toplam	250	100,0

Örneklemin %22'si 17–25 yaş aralığında , %38'i 26–35 yaş aralığında, %36'sı 36-45 yaş aralığında, % 36'sı 46-55 yaş aralığında, % 5'i 56-65 yaş aralığında % 1'i de 66 ve üstü yaş aralığındadır. Mikro kredi kullanıcılarının yaş aralığını incelediğimizde, %74(185 kişinin)' ünün 26- 45 yaş aralığında yoğunlaştığını görmekteyiz. Buradan genç nüfusun daha çok mikro kredi talebinde bulunduğu sonucuna ulaşıyoruz.

Tablo 24:Mikro Kredi Kullanan Kadınların Eğitim Durumu

	f	Yüzde (%)
Yok	19	7,6
İlköğretim	135	54
Ortaöğretim	84	33,6
Yükseköğretim	12	4,8
Toplam	250	100

Ankete katılan 250 kişiden %7'si (19 kişi) hiç okuma-yazma bilmediğini söylemiştir. İlköğretim mezunları % 54 (135 kişi)dür. (Bu orana, okula gidip tam olarak ilkokulu bitirmeyenler de dâhil edilmiştir.)%34 (84 kişi) Ortaöğretim mezunu, % 5'i (12 kişi) Yükseköğretim mezunudur. Bilecik ilinde mikro kredi kullanan bayanların %54'lük kısmı ilköğretim mezunu olup bu da bize mikro kredi kullanan kadınların eğitimlerinin oldukça düşük olduğunu göstermektedir. Yükseköğretim mezunu olanların oranı %5 olup, doğu illerinde mikro kredi alan kadınlara yapılan anketlerde hiç yükseköğretim mezunu çıkmaması (Döşeyen, 2007: 84) düşünüldüğünde bu oran oldukça yüksek bir orandır.

Tablo 25: Mikro Kredi Alan Kadınların Medeni Durumları

	f	Yüzde(%)
Bekâr	14	5,6
Evli	219	87,6
Dul/boşanmış	17	6,8
Toplam	250	100,0

Mikro kredi kullanan kadınların %6'sı (14 kişi) bekâr, %85'i (220 kişi) evli,%7' si (17 kişi) dul/boşanmıştır. Büyük çoğunluk evli olan kadınlardan oluşmaktadır.

Tablo 26: Eş Seçim Kararı

	f	Yüzde(%)
Görücü usulü	79	35,9
Kendi kararım	141	64,1
Toplam	220	100

Kadınların kendi kararlarını verip vermediklerini öğrenmek için yapılandırılan bu soruya, evli olan 220 kadından % 64 (141 kişi)' ü kendi kararını verdiğini, %36 (79 kişi)'sı görücü usulü ile evlendiğini beyan etmiştir. Görücü usulü ile evliliğin yaygın olduğu ülkemizde; Bilecik ilindeki bayanların evlilik kararlarını kendilerinin verdiği görülmektedir.

Tablo 27: Eşin Çalışma Durumu

	f	Yüzde(%)
Evet	209	83,6
Hayır	9	3,6
Cevap yok	32	12,8
Toplam	250	100

Kadınlara eşlerinin çalışma durumu sorulmuş %84'ü (209 kişi) Evet cevabını vererek eşinin çalıştığını, yaklaşık % 3' ü (9 kişi) Hayır cevabını vererek eşinin çalışmadığını belirtmiştir.

Evli olmayanlarla birlikte bu soruyu cevaplamayan 1 evli kadın vardır. Bunlar % 13' lük(32 kişi) grubu oluşturmuşlardır.

Tablo 28: Eşin Yaptığı İş

	f	Yüzde(%)
Esnaf	42	16,8
Memur	10	4
İşçi	114	45,6
Çiftçi	1	0,4
Emekli	25	10,0
Serbest	17	6,8
Cevapsız	41	16,4
Toplam	250	100

Eşi çalışan kadınlara eşlerinin ne iş yaptığı sorulduğunda ; %45 ‘i (114 kişi) işçi, %17’si (42 kişi) esnaf, %10’u (25 kişi)emekli, yaklaşık %7’si (17 kişi) serbest meslek sahibi, %4 ‘ü (10 kişi) memur, %0,4’ü (1 kişi) çiftçi olduğu cevabını vermiştir. Bu soruyu %16 (41 kişi) cevaplamamıştır. Bunlar; evli olmayan ve evli olup eşinin çalışmadığını ya da düzenli bir işinin olmadığını söyleyen kadınlardır.

Tablo 29: Evde Yaşayan Kişi Sayısı

	f	Yüzde(%)
2 kişi	34	13,6
3 kişi	61	24,4
4 kişi	87	34,8
5 kişi	39	15,6
6 ve daha fazla kişi	29	11,6
Toplam	250	100

Mikro kredi kullanan kadınların aile yapısına baktığımızda çekirdek aile yapısı göze çarpmaktadır. 4 kişilik aileler %35 oranıyla en büyük grubu oluşturmaktadır. Bunu %25 ile 3 kişilik aileler,%16 ile 5 kişilik aileler, %13 ile 2 kişilik aileler ve %11 ile 6 ve daha fazla kişiden oluşan aileler izlemektedir. 3 ve 4 kişilik aileler çoğunluktadır.

Tablo 30: Evde Kararları Kim Verir?

	f	Yüzde (%)
Eşim	54	21,6
Ben	31	12,4
Ortak karar alırsız	150	60
Aile büyükleri karar verir	15	6
Toplam	250	100

Mikro kredi alan kadınların kararlarının aile içerisindeki önemini anlamak açısından düzenlenen bu sorunun cevaplarına göre; ortak karar alırsız diyenler %60 oranındadır. Eşinin karar verdiğini söyleyenler yaklaşık %22, ben karar veririm diyenler %12, aile büyükleri karar verir diyenler %6 düzeyindedir. Bu cevaplara göre, kadınların evle ilgili konularda özellikle ekonomiyle ilgili kararlarda ortak söz sahibi olduklarını, yani aile içinde kendi sözlerinin de önemli olduğunu dile getirmişlerdir.

Tablo 31: Mikro Kredi Kullanan Kadınların Oturdıkları Evin Kime Ait Olduğu

	f	Yüzde (%)
Kendi evi	107	42,8
Kira	120	48
Kendi evi değil ama ücretsiz oturuyor	17	6,8
Lojman	6	2,4
Toplam	250	100

Mikro kredi kullanan kadınlara oturdıkları evin kime ait olduğu sorulduğunda verilen cevaplar; %48'i kiracı, yaklaşık %43'ü kendi evleri olduğunu, %6 'sı kendi evi olmadığı halde bir yakınlarına ait olduğu için ücretsiz oturduklarını, %2'si ise lojmanda oturduklarını söylemiştir. Kiracı olanların oranı oldukça yüksektir. Bu da bize mikro kredi kullanan kadınların gelirlerinin önemli bir kısmını kira gideri olarak harcadıklarını göstermektedir.

4.5.2. Mikro Kredi Alımına Yönelik Bulgular

Mikro kredi kullanan kadınlara; kredi almadan önce çalışıp çalışmadıkları, çalışıyorlarsa ne iş yaptıkları, hangi tarihte mikro kredi almaya başladıkları, aldıkları kredi miktarları, krediyle yaptıkları işler, krediyle yapılan işte kimin ya da kimlerin çalıştığı, mikro krediden elde edilen kârla yapılan harcamalara ait sorular sorulmuştur. Bulgular aşağıdaki tablolarda ayrıntılarıyla gösterilmiştir:

Tablo 32: Mikro Kredi Almadan Önce Kadınların Çalışma Durumu

	f	Yüzde (%)
Evet	124	49,6
Hayır	126	50,4
Toplam	250	100

Mikro kredi almadan önce kadınlara çalışıp çalışmadıkları sorusu sorulmuş, %49,6 (124 kişi)'sı evet, %50 (126 kişi)'si hayır cevabı vermiştir. Ankete katılan kadınların yarısına yakını daha önce bir işte çalıştıklarını, yarısı ise hiçbir iş yapmadıklarını söylemişlerdir. Kadınlar mikro kredi sayesinde çeşitli işler yapmaya başlamışlardır. Buradan çıkardığımız sonuca göre; mikro kredi hiç çalışmayan insanlarda girişimcilik ruhu aşılamaktadır. Böylece kadınlar yeni işler kurarak geçimlerini temin etmeye başlamışlardır.

Tablo 33: Mikro Kredi Almadan Önce Yapılan İşler

	f	Yüzde(%)
İşçi	15	6,0
Serbest meslek	87	34,8
Kendi işyeri var	22	8,8
Cevap yok	125	50,4
Toplam	249	100

Mikro kredi almadan önce çalışan kadınların; % 35'i serbest meslek , %6'sı işçi, %9'unun da kendine ait işyerleri vardır. Bu işleri sıralayacak olursak, terzi dükkânı, gelinlikçi, kuaför, ayakkabı dükkânıdır. Çok çeşitli alanlarda iş yapan kadınlar vardır. Aynı zamanda evde oturup el işi yaparak geçimini temin eden, bohçacılık yaparak geçimini temin ettiğini söyleyen kadınlar da olmuştur.

4.5.2.1.Mikro Kredi Alma Nedeni

Mikro Kredi alan kadınlara borç alma nedenleri olarak; borç ödemek, geçimlerini temin etmek, çocuklarının eğitimi, eşlerinin isteği, mevcut işlerini büyütmek ya da yeni bir iş kurmak için mi olduğu sorusu 5'li likert(1= Kesinlikle

Katılmıyorum’ dan... 5= Kesinlikle Katılıyorum’ a doğru) yöntemiyle sorular sorulmuştur. Alınan cevaplara ait bulgular aşağıdaki tablolarda düzenlenmiştir;

Tablo 34: Mikro Kredi Alma Nedenlerine Ait Bulgular

	BORÇ ÖDEMEK	GEÇİMİN TEMİNİ	ÇOCUKLARIN EĞİTİMİ	EŞİN İSTEĞİ	MEVCUT İŞİ BÜYÜTMEK	YENİ İŞ KURMAK
ORTALAMA	2,6480	3,5600	2,4880	1,8720	3,3760	2,8000
STANDART SAPMA	1,63425	1,63250	1,54252	1,12279	1,72701	1,65740

Tablo 34’ de yer alan mikro kredi alan kadınların kredi alma nedenlerinin ortalama değerleri incelendiğinde, eşin isteği cevabını verenlerin cevapları incelendiğinde “Kesinlikle Katılmıyorum” dan “ Katılmıyorum” seçeneğine doğru yoğunlaşmaktadır. Yeni İş Kurmak seçeneğine cevap verenlerin cevapları incelendiğinde “Katılmıyorum” seçeneğinde yoğunlaşmaktadır. Borç ödemek ve Yeni iş kurmak seçeneklerini işaretleyenlerin “Katılmıyorum” ifadesinden “Kararsızım” ifadesine yakın oldukları gözlenmektedir. Geçimin Temini ve Mevcut İşini Büyütmek isteyenlerin, “Kararsızım” ifadesinin üzerine çıkarak “Katılıyorum” a yakın oldukları anlaşılmaktadır. Bu da bize göstermektedir ki, mikro kredi alan kadınların kredi alma nedeni geçimin temini ve mevcut işlerini büyütmektir.

Tablo 35: Mikro Kredi Alma Tarihi

	f	Yüzde(%)
2009	77	30,8
2010	159	63,6
2011	14	5,6
Toplam	250	100

Ay olarak hatırlanamayacağı düşünüldüğü için yalnızca yıl olarak ne zaman kredi aldıkları sorusu sorulmuştur. Bilecik ilinde mikro kredi 4 Nisan 2009 tarihinde başlamıştır. Kadınların % 31’ i 2009 yılında, %60’ ı 2010 yılında , %5’ i 2011 yılında kredi almaya başlamıştır. Yaptığımız çalışma Ocak ve Şubat aylarında yapıldığı için 2011 yılı kredi alan kadınların oranı %6 gibi küçük bir orandır. İlk başladığı yıl projeden haberi olmayan kadınlar çok tedirgin olarak bakmışlardır. Krediyi hibe

şeklinde düşünen kadınlar olmuştur. Zamanla yapılan eğitimlerin sonucunda bu proje daha sağlıklı şekilde işlemeye başlamıştır. Yapılan toplantılarda gördüğümüz kadarıyla yeni kredi almak için sırada bekleyen çok sayıda kadın vardır. Özellikle Bozüyük ilçesinde kredi almayı isteyen bayanlar il merkezine göre daha fazladır.

Tablo 36: Alınan Mikro Kredi Miktarı

	f	Yüzde(%)
500	9	3,6
700	152	60,8
700-1000	82	32,8
700-1000 - 1000**	6	2,4
200-1000	1	0,4
Toplam	250	100

**** Girişimci Kredisi**

TGMP' nin vermiş olduğu çeşitli krediler vardır. Bunlardan ilk olarak verilen kredi temel kredidir. 100TL -700TL arasında temel mikro kredi verilmektedir. Ödemeler düzenli yapıldığı takdirde yeniden kredi almak isteyen kadınlara ikinci defa temel kredi verilmektedir. Aynı zamanda girişimci kredisi vardır. Girişimci kredisinin miktarı 1000 TL ve üzeridir. Hem temel kredi, hem de girişimci kredisi aynı anda kullanılabilir.

İlk olarak 500 TL alarak başlayan %3,6 (9 kişi)'dir. 700 TL temel kredi alan % 61 (152 kişi)' dir. Önce 700TL ve bunu ödedikten sonra ikinci kez 1000 TL temel kredi alanlar % 33 (82 kişi)' tür. Temel kredi alan kadınlardan aynı zamanda 1000TL girişimci kredisi alan kadınlar % 3 (6 kişi) 'lük dilimi oluşturmaktadırlar. Çünkü girişimci kredi, belirli şartları taşıyan kişilere verildiği için bu oran oldukça düşüktür. İlk olarak 200 TL alıp [özellikle ödeme konusunda çekinen bir kadın] daha sonra bunu ödediğini görmüş ve kendine güvenmeye başlayarak ikinci defa 1000 TL' lik temel kredi kullanmıştır.

Tablo 37: Mikro Kredi ile Yapılan İşlere Ait Bulgular

	f	Yüzde(%)
İş ve ticaret	68	27,2
Seyyar satıcılık	38	15,2
Üretim ve işlem	93	37,2
Hayvancılık	3	1,2
Dükkân	39	15,6
Herhangi bir iş yapmayanlar	9	3,6
Toplam	250	99,6

Mikro kredi kullanan kadınlar çok çeşitli işler yapmaktadırlar. Bunları kategorilere ayırdığımızda; %37 (93 kişi) ' si üretim ve işlem , %27 (68 kişi) 'si iş ve ticaret, % 16 (39 kişi) 'sı dükkân sahibi, % 15 (38 kişi) 'i seyyar satıcılık, %1 (3 kişi) 'i hayvancılık, yaklaşık %4 (9 kişi) 'ü ise herhangi bir iş yapmamıştır. Hiçbir iş yapmadığını söyleyen grubu; borç ödemek için kredi aldığını söyleyen, ayrıca yaptığı işin niteliğini açıklamak istemeyen kadınlar oluşturmaktadır.

Türkiye' nin diğer illerinde uygulamaya başlayan mikro sera uygulaması için verilen krediyi Bilecik ilinde yaşayan bazı kadınlar da almak istemektedirler. Henüz Bilecik' te bu uygulama yapılamamıştır.

Tablo 38: Krediyle Yapılan İşte Çalışan Kişilere Ait Bilgiler

	f	Yüzde (%)
Tek başıma çalışıyorum	206	82,4
Eşim çalışıyor	3	1,2
Yanımda işçi çalıştırıyorum	10	4,0
Eşimle beraber çalışıyoruz	19	7,6
Cevap yok	12	4,8
Toplam	250	100

Krediyle yapılan işte kimlerin çalıştığı konusuna bakıldığında; kadınların %82' si (206 kişi) tek başına çalışmaktadır, % 8'i eşiyle beraber çalışmaktadır, % 4'ü (10 kişi) yanında işçi çalıştırmaktadır. % 5' i (12 kişi) bu soruya cevap vermemiştir. Krediyi herhangi bir işin kullanmadığını söyleyen 9 kadın vardır ve ayrıca ne iş yaptığını söylemeyen 3 kadın vardır. Daha çok borç ödemek için kredi alan kadınlar hiç bir iş yapmadıklarını söylemişlerdir.

Mikro kredi alan kadınlar çoğunlukla el emeği gerektiren işler yaptıkları için çoğunluğu temsil eden grup tek başına çalıştığını ifade etmiştir. Yanında işçi çalıştıran kadın sayısı 10 tanedir. Özellikle girişimci ruhu bulunan kadınlar kendi işyerlerini açmışlar kredi sayesinde yanlarında işçi çalıştırmaya bile başlamışlardır. Bunun yanında eşiyle beraber çalışan kadınlar da vardır.

Mikro krediye yapılan eleştirilerden biri krediyi kadınların aldığı ama kullanımını eşlerin yaptığı yönündedir. Ancak yapılan gözlemlerde Bilecik'te kredi kullanan kadınların krediyi kendilerinin kullandığı gözlenmiştir.

Tablo 39: Krediden Elde Edilen Kârla Yapılan Harcamalara Ait Bilgiler

	f	Yüzde(%)
Temel ihtiyaç	124	49,6
Genel ihtiyaç	56	22,4
Eğitim ve sağlık	13	5,2
Tasarruf	3	1,2
Yatırım	40	16
Diğer	14	5,6
Toplam	250	100

Kadınların krediden elde ettikleri kârla hangi tür harcama yaptıkları sorulduğunda; çoğunluğu temsil eden % 49,6 (124 kişi)' sı temel ihtiyaçlara olduğunu söylemiştir. %22 (56 kişi)'si genel ihtiyaçlara harcadığını, %16 (40 kişi)'sı yatırım yaptığını, % 5 (13 kişi)' i ise çocuklarının eğitime ve sağlık işlerine harcadıklarını belirtmişlerdir. Kadınların % 6 (14 kişi)'sı ise diğer şikkını işaretlemiştir.

Kadınlar, mikro krediden elde ettikleri parayı evlerine, ailelerine, çocuklarının eğitime harcamaktadırlar. Kendilerinden önce ailelerini düşünmektedirler.

4.5.3.Çapraz Tablolar

4.5.3.1.Yaş Grubu ve Mikro Kredinin Alınma Sebeplerine Ait Çapraz Tablolar

Tablo 40: Yaş ve Borç Ödemek İle İlgili Çapraz Tablo

	BORÇ					Toplam
YAŞ	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
17-25 yaş arası	3	10	1	0	8	22
26-35 yaş arası	36	32	0	5	23	96
36-45 yaş arası	23	35	0	4	27	89
46-55 yaş arası	10	11	0	1	7	29
56-65 yaş arası	2	1	0	1	7	11
66 ve üstü yaş	3	0	0	0	0	3
Toplam	77	89	1	11	72	250

17-25 yaş aralığındaki 22 kadından mikro kredi alma nedenleri sorusuna,3 tanesi “Kesinlikle Katılmıyorum” diyerek mikro kredi alma sebeplerinin borç ödemek olmadığını ifade etmiştir. 10 tanesi “Katılmıyorum” diyerek kesin olmasa da borç ödemek fikriyle mikro kredi almadığını beyan etmiştir. 8 tanesi “Katılıyorum” diyerek borç ödemek düşüncesiyle mikro kredi aldığını ifade etmiştir.

26-35 yaş arasındaki 96 kadının; 36 tanesi “Kesinlikle Katılmıyorum” demiş, 32 tanesi “Katılmıyorum” demiştir. Buna göre 68 kadın borç ödemek için mikro kredi almadıklarını beyan etmişlerdir. Yalnızca 31 tane kadın borçlarını ödeyebilmek için mikro kredi aldığını ifade etmiştir.

36-45 yaş arasındaki 89 kadından; 58’ i borç ödemek için kredi tercih etmediğini, 31’ i ise borç ödemek için tercih ettiğini söylemiştir.

46-55 yaş arasındaki 29 kadının; 21 tanesi borç ödemek niyetiyle kredi aldığını, 8 tanesi bu düşünceyle kredi almadığını söylemiştir.

56-65 yaş arasındaki 11 kadından, 3 tanesi borç ödemek için kredi almadığını, 8 tanesi borç ödemek için mikro kredi aldığını ifade etmiştir.

66 ve üzeri yaş grubundaki kadınların 3’ ü de “Kesinlikle Katılmıyorum” cevabını vererek krediyi borçlarını ödemek için almadıklarını beyan etmişlerdir.

26-45 yaş grubu arasındaki kadınların toplam olarak 50 tanesinin “Kesinlikle Katılıyorum” cevabında yoğunlaştığını görmekteyiz.

Buradan çıkardığımız sonuca göre; yaş dağılımı küçüldükçe borç ödemek için kredi aldığını söyleyen kadınların sayısı çoğalmıştır.

Tablo 41: Yaş ve Geçimin Temini İle İlgili Çapraz Tablo

YAŞ	GEÇİMİN TEMİNİ					Toplam
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsız	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
17-25 yaş arası	2	8	2	1	9	22
26-35 yaş arası	14	28	1	8	45	96
36-45 yaş arası	12	17	0	6	54	89
46-55 yaş arası	7	8	0	3	11	29
56-65 yaş arası	0	1	0	2	8	11
66 ve üstü yaş	2	0	0	0	1	3
Toplam	37	62	3	20	128	250

Tablo 41’ e baktığımızda; 17-25 yaş grubundakiler 22 kişi olup, 10 kişi geçimini temin için mikro kredi aldığını, 10 kişi ise geçimini temin için almadığını söylemiştir. Kararsız kalan 2 kişi vardır. 26-35 yaş grubundaki kişiler 96 kişi olup, bunlardan 53 tanesi mikro krediyi geçimlerini temin etmek için aldıklarını ifade etmişlerdir. 56-65 yaş arasındaki grup 11 kişi olup, bunlardan 10 kişi mikro krediyi geçimlerinin temini için aldıklarını söylemiştir. 66 ve üzeri yaş grubundaki 3 kişiden yalnızca 1’ i mikro krediyi geçimini temin için aldığını ifade etmiştir.

Bu durumda çıkan sonuç 17-25 yaş grubuyla 66 ve üstü yaş grubundakiler mikro kredi alırken geçimlerini temin etmeyi düşünerek almamışlardır.

26-55 yaş aralığındaki grubun mikro kredi almaktaki en önemli nedeni geçimlerini temin etmek istemeleridir.

Tablo 42: Yaş ve Çocukların Eğitimi İle İlgili Çapraz Tablo

YAŞ	ÇOCUKLARIN EĞİTİMİ				Toplam
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
17-25yaş arası	8	14	0	0	22
26-35 yaş arası	24	40	4	28	96
36-45 yaş arası	24	33	4	28	89
46-55 yaş arası	11	13	1	4	29
56-65 yaş arası	6	5	0	0	11
66 ve üstü yaş	3	0	0	0	3
Toplam	76	105	9	60	250

Tablo 42' ye göre mikro krediyi çocuklarının eğitimi için alıp almadıkları sorusuna 17-25 yaş aralığındaki kadınların tamamı katılmadıkları cevabını vermiştir.

26-35 yaş aralığındaki kadınlardan 24 tanesi kesinlikle katılmadığını, 40 tanesi de kesin olmamakla birlikte katılmadığını ifade etmiştir. 32 kadın çocuklarının eğitimini düşünerek kredi aldıklarını beyan etmiştir.

36-45 yaş aralığındaki kadınlardan 57 tanesi bu düşünceyle kredi almadığını, 32 tanesi ise bu düşünceyle kredi aldığını ifade etmiştir.

46-55 yaş aralığındaki kadınlardan 24 tanesi çocuklarının eğitimini düşünerek kredi almadığını, yalnızca 5 tanesi çocuklarının eğitimini düşünerek kredi aldığını söylemiştir.

56 ve üstü yaş aralığındakilerden hiç birisi çocuklarının eğitimi için kredi almadığını beyan etmişlerdir.

Bu sonuca göre; 26-55 yaş aralığındaki kadınlar çoğunluk olarak çocuklarının eğitimini düşünmüşlerdir. 17-25 yaş aralığındaki genç grupla, 56-66 üstü yaş aralığındaki yaşlı diyebileceğimiz grup çocukların eğitimini düşünerek mikro kredi almamışlardır.

Tablo 43: Yaş ve Eşin İsteğiyle İlgili Çapraz Tablo

YAŞ	EŞİN İSTEĞİ					Toplam
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
17-25 yaş arası	8	13	0	0	1	22
26-35 yaş arası	41	43	0	4	8	96
36-45 yaş arası	39	40	0	2	8	89
46-55 yaş arası	11	13	1	1	3	29
56-65 yaş arası	6	4	1	0	0	11
66 ve üstü yaş	3	0	0	0	0	3
Toplam	108	113	2	7	20	250

Tablo 43' e göre; 17-25 yaş aralığındaki kadınların 21'i katılmadıklarını söylemişlerdir. 26-35 yaş aralığındaki kadınların 84' ü katılmadıklarını, 36-45 yaş aralığındaki kadınların 79' u katılmadıklarını söylemişlerdir. 46-55 yaş aralığındaki kadınların 24' ü, 56-65 yaş aralığındaki kadınların 10' u, 66 ve üstü yaş aralığındaki kadınların tamamı katılmadıklarını beyan etmiştir. Yaş gruplarına baktığımızda 26-55 yaş arasındaki grup, ağırlıklı olarak mikro kredi alma nedeni olarak eşinin isteğinin olmadığını söyleseler de, aralarında bu istek için kredi aldığını söyleyen 25 kadın vardır.

Tablo 44: Yaş ve Mevcut İş Büyütmek İle İlgili Çapraz Tablo

YAŞ	MEVCUT İŞİ BÜYÜTMEK				Toplam
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
17-25 yaş arası	6	7	1	8	22
26-35 yaş arası	22	26	7	41	96
36-45 yaş arası	17	20	4	48	89
46-55 yaş arası	4	4	2	19	29
56-65 yaş arası	2	3	0	6	11
66 ve üstü yaş	2	0	0	1	3
Toplam	53	60	14	123	250

Tablo 44’ de 26-55 yaş aralığındaki kişiler çoğunluk olarak mevcut işlerini büyütmek için mikro kredi aldıklarını ifade etmişlerdir. 17-25 yaş aralığındaki genç grupla 55 ve daha üzeri yaş aralığındaki gruptaki kişiler mevcut işlerini büyütmek istemediklerini daha çok ifade etmişlerdir.

Sonuç olarak; 26-55 yaş aralığındaki grup yoğun olarak halen var olan işlerinin devamını sağlamak istemektedir.

4.5.3.2. Mikro Kredi İle Yapılan İşlere Ait Çapraz Tablolar

Tablo 45: Yaş ve Kredi İle Yaptığı İşle İlgili Çapraz Tablo

YAŞ	KREDİ İLE YAPTIĞI İŞ						Toplam
	İş ve Ticaret	Seyyar Satıcılık	Üretim ve İşlem	Hayvancılık	Dükkan	Hiç bir iş yapmayanlar	
17-25 yaş	5	5	8	0	3	1	22
26-35 yaş	31	7	37	0	14	7	96
36-45 yaş	25	16	37	0	11	0	89
46-55 yaş	6	6	8	2	7	0	29
56-65 yaş	1	3	3	0	3	1	11
66ve üstü	0	1	0	1	1	0	3
Toplam	68	38	93	3	39	9	250

Mikro kredi alan kadınların yaş grupları ile yaptıkları işleri karşılaştırdığımız Tablo 45’ e bakacak olursak; 17-25 Yaş aralığındaki kişiler aldıkları mikro kredi ile daha çok üretim ve işlem yapmışlardır.

26-35 yaş aralığındaki kişiler, 96 kişi olup 37 tanesi üretim ve işlem, 31 tanesi iş ve ticaret, 14 tanesi ise dükkân sahibi ve 7 tanesi seyyar satıcılık yapmaktadır.

36-45 yaş aralığındaki kadınlar, 89 kişi olup, 37 tanesi üretim ve işlem, 25 tanesi iş ve ticaret, 16 tanesi seyyar satıcılık, 11 tane dükkân sahibi olan kadınlardır.

46-55 yaş grubundaki kişi sayısı 29’dur. Bunlardan 8 tanesi üretim ve işlem, 7 tanesi dükkân sahibi, 6 tanesi iş ve ticaret, 6 tane seyyar satıcılık, 2 tanesi hayvancılık işiyle uğraşmaktadır.

56-65 yaş grubundaki 11 kadından, 3' er tanesi üretim ve işlem, seyyar satıcılık, dükkân sahibidir. 1 kişi ise iş ve ticaretle uğraşmaktadır.

66 ve üstü yaş aralığındaki kadın sayısı 3 tane olup bunlar da sırasıyla, seyyar satıcılık, hayvancılık ve dükkân sahibi olan kadınlardır.

Yaş aralığı ne olursa olsun kadınların çoğunluk olarak üretim ve işlem yaptığını görmekteyiz. Bunu sırayla iş ve ticaret, dükkân sahipliği, seyyar satıcılık ve hayvancılık takip etmektedir.

Tablo 46: Medeni Durum ve Kredi ile Yaptığı İşle İlgili Çapraz Tablo

		KREDİ İLE YAPTIĞI İŞ						Toplam
		iş ve ticaret	Seyyar satıcılık	üretim ve işlem	Hayvancılık	Dükkan	Hiç bir iş yapmayanlar	
MEDENİ DURUM	Bekâr	6	5	12	0	7	1	31
	Evli	62	33	81	3	32	8	219
Toplam		68	38	93	3	39	9	250

Tablo 46' ya baktığımızda medeni durum ile kadınların kredi ile yaptığı işler karşılaştırılmıştır. Bekâr kadınların çoğunluğu üretim ve işlemle uğraşmaktadır. 7 tanesinin kendine ait dükkânı vardır. 6 tanesi iş ve ticaretle uğraşmaktadır. 5 tanesi seyyar satıcılık yapmaktadır. Bekâr olanlar arasından hayvancılık işiyle uğraşan yoktur. Hiçbir iş yapmadım diyen 1 kişi olmuştur.

Evli kadınlara baktığımızda, çoğunluk olarak 81 tanesinin üretim ve işlem yaptığını görmekteyiz. 62 tanesi iş ve ticaretle uğraşmaktadır. 33 tanesi seyyar satıcılık yapmakta, 32 tanesi dükkân sahibi, 3 tanesi hayvancılıkla uğraşmaktadır. Hiçbir iş yapmadığını söyleyen 8 tane kadın vardır.

4.5.4. Gelir İle İlgili Bulgular

Mikro kredinin cinsiyetler arası gelir eşitsizliğini gidermede etkili olup olmadığını ölçebilmek için; gelir bilgisi ve gelirdeki değişim çalışmanın en önemli bölümünü teşkil

etmektedir. Eşlerinin düzenli bir gelire sahip olup olmadığını anlamak adına yaklaşık olarak eşlerinin geliri sorusu sorulmuştur. Aynı zamanda, mikro kredi almadan önceki ve mikro kredi aldıktan sonraki ailenin gelir durumlarının bilinmesi gerekmektedir. Bunun için katılımcılara eşlerinin gelirleri, mikro kredi öncesi ve sonrasında aileye ait gelir durumları ayrı ayrı sorulmuştur. Gelir durumunu incelediğimizde şu tablolarla karşılaşmaktayız:

Tablo 47: Eşin Geliri İle İlgili Bulgular

	f	Yüzde (%)
400-600 TL arası	17	6,8
601-800 TL arası	83	33,2
801-1000 TL arası	61	24,4
1001-1200TL arası	20	8,0
1201 TL'den fazla	28	11,2
Cevapsız	41	16,4
Toplam	250	100

Eşi çalışan bayanlara eşinin geliri sorulduğunda ; %33 (83 kişi) 'ü 601–800 TL arası, %25 (61 kişi) 'i 801–1000 TL arası, %11'i (28 kişi) 1201TL'den fazla olduğunu, %8 (20 kişi) 'i 1001–1200 TL arası, %7 (17 kişi) 'si 400-600TL arasında gelire sahip olduğunu söylemiştir. Kadınların % 16 (41 kişi) 'sı bu soruyu cevaplamamıştır.

Tablo 48: Mikro Kredi Almadan Önceki Gelire Ait Bilgiler

	f	Yüzde(%)
500-750 TL arası	42	16,8
751-1000 TL arası	93	37,2
1001-1250 TL arası	30	12,0
1251-1500 TL arası	43	17,2
1501-2000 TL arası	31	12,4
2001 TL' den fazla	10	4,0
Cevap yok	1	0,4
Toplam	250	100

Mikro kredi almadan önceki gelirleri sorusuna; % 37 (93 kişi) 'si 751–1000 TL arası olduğunu söylemiştir. %17,2 (43 kişi) ' si 1251–1500 TL arası gelire sahip olduğunu, % 17 (42 kişi)' si 500–750 TL arası geliri olduğunu söylemiştir. %12 (31 kişi)' si 1501–2000 TL arası, %12 (30 kişi)' si 1001–1250 TL arası, %4 (10 kişi)' ü

2001 TL’den fazla şeklinde cevap vermiş, 1 kişi bu soruya cevap vermek istememiştir. Mikro kredi almadan önce 751-1000 TL arasında gelire sahip olduğunu söyleyen kadınlar çoğunluktadır. Gelir dilimleri yükseldikçe oran düşmektedir. Geliri 2001 TL’nin üzerinde olduğunu söyleyen sadece % 4 (10 kişi) kadın vardır.

Tablo 49: Ailenin Şimdiki Gelirine Ait Bilgiler

	f	Yüzde(%)
500-750TL arası	8	3,2
751–1000 TL arası	46	18,4
1001–1250 TL arası	70	28
1251–1500 TL arası	44	17,6
1501–2000 TL arası	49	19,6
2001 TL 'den fazla	32	12,8
Cevap yok	1	0,4
Toplam	250	100

Ailenin şimdiki geliri sorusuna örneklemin; % 3(8 kişi)’ü 500-750TL arası gelire sahip olduğu cevabını vermiştir. %18(46 kişi) 751–1000 TL arası gelire sahip olduğunu beyan etmiştir. % 28 (70 kişi)’ i 1001–1250 TL arası geliri olduğunu söylemiştir.

% 17,6 (44 kişi)’sı 1251–1500 TL arası geliri olduğunu, % 19,6 (49 kişi) ’sı 1501–2000 TL arası geliri olduğunu% 12,8(32 kişi)’i 2001TL’den fazla geliri olduğunu ifade etmiştir.

Şimdiki gelirinin sorulduğu bu soruya, 1001-1250 TL arası gelire sahibim diyenler % 28 yoğunlukla en fazla grubu oluşturmuştur. İkinci olarak 1501-2000 TL arası gelire sahibim diyenler % 19,6 yoğunluktadır. En az gelir grubu, 500-750 TL arası olduğunu söyleyen % 3,2’ lik gruptakilerdir.

Mikro kredi almadan önceki gelirleriyle, şimdiki gelirlerini kıyaslamamız gerekmektedir. Aşağıda ayrıntıyla inceleyeceğiz;

4.5.4.1. Mikro Kredi Alan Kadınların Gelir Artışına Ait Bulgular

Tablo 50: Gelir Artışına İlişkin Bulgular

	Önceki Gelir	Şimdiki Gelir	Önceki Gelir	Şimdiki Gelir
	f	f	Yüzde(%)	Yüzde(%)
500-750 TL arası	42	8	16,8	3,2
751-1000 TL arası	93	46	37,2	18,4
1001-1250 TL arası	30	70	12,0	28
1251-1500 TL arası	43	44	17,2	17,6
1501-2000 TL arası	31	49	12,4	19,6
2001 TL' den fazla	10	32	4,0	12,8
Cevap yok	1	1	0,4	0,4
Toplam	250	250	100	100

Mikro kredi almadan önceki gelirleri sorusuna, 500-750 TL arası diyen kadın sayısı %17 (42) iken; mikro kredi aldıktan sonra %3 (8)' e gerilemiştir. Önceki geliri 751-1000 TL arası diyen kadın sayısı %37 (93) iken mikro kredi aldıktan sonra %18,4 (46) 'e inmiştir. Daha önce gelirim 1001-1250 TL arası diyen kadın sayısı %12 (30) iken, daha sonra %28 (70)' e yükselmiştir. Önceden 1251-1500 TL gelirim var diyen kadın sayısı %17 (43) iken, mikro kredi aldıktan sonra %17,6 (44) olmuştur. 1501-2000 TL arası geliri olduğunu söyleyen %12 (31) kadın varken daha sonra % 20 (49)' ye yükselmiştir. İlk gelir olarak 2001'den fazla diyen %4 (10) kadıncın, sonraki geliri sorulduğunda 2001'den fazla gelirim var diyen kadın sayısı %13 (32)'e kadar yükselmiştir.

Bu sonuçlara göre ankete katılan kadınların aile gelirlerinde artış olmuştur. Ailenin gelir artışı kadından kaynaklanmakta bu da kadının gelirinin önemli derecede arttığını göstermektedir. Kadınların gelirlerinin artması sayesinde ev içi gelirde denge sağlanmaya başlamış en azından aradaki uçurum daralmıştır.

Kadınların gelirlerindeki artışı kesinleştirmek için ankete katılan kadınlara sadece kendi paralarının artıp artmadığı, evlerine giren toplam parada değişim olup

olmadığı, mikro kredi almadan önceki ekonomik kararları vermede durumlarının düzelip düzelmediği, mikro kredi aldıktan sonra gelir harcama konusunda lehlerine düzelme olup olmadığı soruları sorulmuştur. Bu sorulara ait kadınların verdiği cevaplar aşağıda düzenlenmiştir:

Tablo 51: Sadece Kendi Parasının Arttığını Söyleyen Kadınlara Ait Bilgiler

	f	Yüzde(%)
Kesinlikle katılmıyorum	8	3,2
Katılmıyorum	19	7,6
Kararsızım	6	2,4
Katılıyorum	82	32,8
Kesinlikle katılıyorum	135	54,0
Toplam	250	100,0

Tablo 51’ e göre; ankete katılan kadınların %54 (135 kişi)’ ü “Kesinlikle Katılıyorum”, % 32,8 (82 kişi)’ i “Katılıyorum” cevabını vererek mikro kredi aldıktan sonra sadece kendi kazancının arttığını söylemişlerdir. %7,6 (19 kişi)’ sı “Katılmıyorum”, %3,2 (8 kişi)’ si “Kesinlikle Katılmıyorum” diyerek, mikro kredinin sadece kendi paralarında artış yaratmadığını ifade etmişlerdir. Bu soruya %2,4 (6 kişi)’ ü “Kararsızım” diye cevap vermiştir.

Bu sonuca göre, kadınların çoğunluğu kendi kazançlarında bir artış olduğunu söyleyerek, mikro kredinin cinsiyetler arası gelir eşitsizliğini giderdiğini belirtmişlerdir. Aynı zamanda bu sonuçlar, alt hipotezimiz olan H1a hipotezimizi doğrular niteliktedir.

Tablo 52: Ailenin Toplam Parasının Arttığını Söyleyen Kadınlara Ait Bilgiler

	f	Yüzde(%)
Kesinlikle katılmıyorum	7	2,8
Katılmıyorum	19	7,6
Kararsızım	5	2,0
Katılıyorum	77	30,8
Kesinlikle katılıyorum	142	56,8
Toplam	250	100,0

Tablo 52’de mikro kredinin aile gelirine olan katkısını anlamak için yapılandırılan soruya verilen yanıtlar yer almıştır. Bu soruya kadınların %87,6 (219)’ sı

olumlu yanıt vermiştir. Sadece %10,4 (26)'ü, ailelerinin toplam parasının artmadığını söylemiş, %2 (5 kadın) bu soruya kararsız kaldığı cevabını vermiştir. Bu sonuca göre mikro kredi, yalnızca kadınların kendi gelirlerini arttırmakla kalmayıp ailenin toplam gelirine de katkıda bulunmuştur. Bu sonuçlar H2 hipotezimizi doğrular niteliktedir.

Tablo 53: Kadınların Ekonomik Kararlarını Vermedeki Yararı

	f	Yüzde(%)
Kesinlikle katılmıyorum	9	3,6
Katılmıyorum	26	10,4
Kararsızım	6	2,4
Katılıyorum	72	28,8
Kesinlikle katılıyorum	137	54,8
Toplam	250	100,0

Tablo 53'e göre mikro kredi, kadınların ekonomik kararlarını vermede yararlı olmuş mudur? Sorusunun cevabı olarak; "Kesinlikle Katılıyorum" ve "Katılıyorum" cevabını veren kadınların toplamı %83,6 (209 kişi)'dir. %2,4 (6 kişi)' ü "Kararsızım" cevabını vermiştir. "Kesinlikle Katılmıyorum" ve "Katılmıyorum" diye cevap veren kadınların sayısı %14 (35 kişi)'dür. Bu durumdan çıkan sonuca göre; ev gelirini harcama konusunda karar vermede mikro kredi almadan önceye göre, kadınların durumu düzelmiştir. H1b alt hipotezimiz doğrulanmıştır.

Tablo 54: Mikro Kredinin Gelir Harcama Konusundaki Etkisi

	f	Yüzde(%)
Kesinlikle Katılmıyorum	9	3,6
Katılmıyorum	22	8,8
Kararsızım	5	2,0
Katılıyorum	75	30,0
Kesinlikle Katılıyorum	139	55,6
Toplam	250	100,0

Ankete katılan %85,6(214 kişi)'sı ev geliri harcama konusunda karar vermede mikro kredi almadan önceye göre durumunun düzeldiğini söylemiştir. %12,4 (31 kişi)' ü bu konuya katılmadığını söylemiştir. %2 (5 kişi)' si bu soruda kararsız kalmıştır.

Sonuç olarak; kadınların mikro kredi kullanmadan önce ekonomik kararlara katılmadıkları, mikro kredi aldıktan sonra ekonomik kararlara katılımlarının etkili olduğu gözlenmiştir. “Mikro kredi kullanımı ile kadınlar gelirleri üzerinde söz hakkı elde etmişlerdir.” diye ifade ettiğimiz H1b alt hipotezimiz bu sonuçlara göre doğrulanmıştır.

4.5.5. Sosyal İlişkilerde Meydana Gelen Değişmeler

Mikro kredi kullanımı kadınların gelirlerinde olumlu artışlara sebep olmuştur. Bunun yanında mikro kredinin kadınların sosyal hayatlarında olumlu bir gelişmeye sebep olup olmadığını anlamak için sorular yöneltilmiştir.

Mikro kredi kullanan kadınlara sosyal ilişkilerinde düzelme olup olmadığını anlamak için sorulan sorulara verilen cevaplardan, mikro kredinin sosyal yaşama olumlu yönde değişime neden olduğunu görmekteyiz.

Tablo 55: Sosyal İlişkilerde Meydana Gelen Düzelmeye Ait Bulgular

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
İnsanların kendilerine karşı davranışlarının geliştiğini düşünenler	f	9	78	10	72	81	250
	Yüzde (%)	3,6	31,2	4,0	28,8	32,4	100
Aile içi ilişkilerinin düzeldiğini düşünenler	f	5	57	5	91	92	250
	Yüzde (%)	2,0	22,8	2,0	36,4	36,8	100
Arkadaş çevresi çoğalanlar	f	6	35	6	100	103	250
	Yüzde (%)	2,4	14,0	2,4	40,0	41,2	100
Daha girişken olanlar	f	3	32	6	104	105	250
	Yüzde (%)	1,2	12,8	2,4	41,6	42,0	100

Tablo 55' e göre %61,2 (153 kadın)' si "İnsanların Kendilerine Karşı Davranışlarının Olumlu Yönde Geliştiğini" ifade etmiştir. 81 kişi kesinlikle katıldığını, 72 kişi kesin olmasa bile katıldığını söylemiştir.

%73,2 (182 kadın)' si "Aile İçi İlişkilerinin Düzeldiğini" söylemiştir.92 kişi kesinlikle katılmış, 91 kişi kesin olmasa da katıldığını ifade etmiştir.

%81,2 (203 kadın)' si "Arkadaş Çevresinin Çoğaldığını" beyan etmiştir. 100 kişi katıldığını, 103 kişi kesinlikle katıldığını ifade etmiştir.

%83,6 (209 kadın)' sı, mikro kredi aldıktan sonra "Daha Girişken Olduğunu" söylemiştir.104 tanesi katıldığını, 105 tanesi kesinlikle katıldığını ifade etmiştir.

Buradan çıkardığımız sonuca göre; mikro kredi, kadınların gelirlerini artırmanın yanı sıra sosyal yaşantılarına da olumlu katkısı olmuştur. Yoksulluğu yaşayan ailelerde aile içi şiddet oldukça yaygındır. Konuya bu açıdan yaklaştığımızda, mikro kredi sayesinde insanların aile içi ilişkilerinin düzelmesine katkı sağlaması sırf mikro kredi alan kadın için değil aynı zamanda toplumumuz açısından da sosyal boyutları bakımından önemlidir diyebiliriz. Bu sonuçlara göre H3 ana hipotezimiz ve dört alt hipotezimiz doğrulanmıştır.

4.5.6. Mikro Kredi İle İlgili Kadınların İleriye Dönük Düşünceleri

Mikro kredi kullanan kadınlara, yeniden mikro kredi almayı düşünüp düşünmedikleri, kredi alarak ilerde daha kârlı işler yapıp yapamayacakları ve başka kadınlara da mikro kredi kullanmayı önerip önermedikleri soruları sorulmuştur.

Bu sorulara yönelik bulguları aşağıda inceleyeceğiz;

Tablo 56: Mikro Kredi İle İlgili İleriye Dönük Düşüncelere Ait Bilgiler

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Yeniden Mikro Kredi Almayı Düşünüyor musunuz?	f	6	14	24	57	149	250
	Yüzde (%)	2,4	5,6	9,6	22,8	59,6	100
Kredi Alarak İlerde Kârlı işler yapmayı planlıyor musunuz?	f	5	15	23	61	146	250
	Yüzde (%)	2,0	6,0	9,2	24,4	58,4	100
Mikro krediyi başka kadınlara önerir misiniz?	f	2	3	5	70	170	250
	Yüzde (%)	0,8	1,2	2,0	28,0	68,0	100

Tablo 56'ya bakacak olursak; mikro kredi alan kadınlara yeniden mikro kredi almayı düşünüp düşünmedikleri sorusuna, %82,4 (206 kişi)'ü gibi yüksek bir çoğunluk, yeniden kredi almayı istediklerini belirtmiştir.

Mikro kredi alarak ilerde kârlı işler planlayıp planlamadıkları sorusuna kadınlar; %82,8 (207 kişi) gibi bir yoğunlukla evet cevabını vermişlerdir. Yalnızca %8 (20 kişi)' i mikro kredi alarak ileride karlı işler yapabileceğini düşünmemektedir. Bu sonuçlara göre H4 hipotezimiz doğrulanmıştır. Kadınlar girişimcilik özelliği kazanmışlardır.

Başka kadınlara mikro kredi almayı önerip önermedikleri sorusuna %96 (240) gibi büyük bir çoğunluk önerdiklerini, sadece 5 (%2) kişi önermediğini söylemiştir. Kararsız kalan 5 (%2) kadın vardır.

4.5.7.Hipotezlerin Test Edilmesi

H1. “Mikro kredi; cinsiyetler arası gelir eşitsizliğinin çözümünde etkili bir araçtır”

Çalışmamızda kadınların mikro kredi sayesinde cinsiyetler arası gelir eşitsizliğine çözüm bulduğuna dair çeşitli kanıtlar bulunmuştur. Bunlardan ilki kadınlar sadece kendi gelirlerinin arttığını söylemişlerdir ve sonuç Tablo 51’ de gösterilmiştir.

Kadınlar kazançlarını yalnızca kendilerine ait görmemekte aile gelirlerine katkı olduğunu düşünmektedirler. Kadınların gelirlerindeki artış otomatik olarak aile gelirleri olarak görülmektedir. Bu yüzden de ikinci kanıtımız kadınlara mikro kredi almadan önceki aile gelirleri ve mikro kredi aldıktan sonraki aile gelirleri ayrı ayrı sorulmuştur. Tablo 50’ de gösterdiğimiz gibi kadınların mikro kredi almadan önceki ve aldıktan sonraki gelirleri karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma sonucuna göre gelirlerde kayda değer artışlar olduğu gözlenmiştir. Bunlara bağlı olarak ve aynı zamanda alt hipotezlerimiz doğrulandığı için ana hipotezimiz doğrulanmıştır.

H1a. “Mikro kredi kullanımı sonucunda kadınların gelir seviyeleri artmıştır”

Sadece kendi parasının artıp artmadığı sorusuna, Tablo 51’de görüldüğü gibi 250 kadından 135 tanesi olumlu cevap vererek, gelirinin arttığını ifade etmiştir. İstatistiksel olarak anlamlı bir sonuçtur. Böylece bu alt hipotezimiz doğrulanmıştır.

H1b. “Mikro kredi kullanımı ile kadınlar gelirleri üzerinde söz hakkı elde etmişlerdir.”

Mikro kredi kullanan kadınlara ev geliri harcama konusunda karar vermede önceye göre durumlarının düzelip düzelmediği ve kendi kazandığı geliri harcama konusunda kendi kararlarını kendilerinin verip vermedikleri soruları sorulmuştur. Bu sorulara kadınlar sırasıyla 209 ve 214 evet cevabını vererek hipotezimizi doğrulamıştır. (Tablo 53-54)

H2. “Mikro kredi kullanımı ile hanenin gelir seviyesindeki artış doğru orantılıdır”

Ankete katılan kadınlara, ilenin toplam parasının artıp artmadığı sorulmuş, kadınlardan 219 tanesi katıldığını söylemiştir. Bu da hipotezimizi doğrulayan bir sonuçtur.(Tablo 52)

H3. “Mikro kredi alan kadınların sosyal hayatlarında olumlu yönde değişim olmuştur”

Tablo 55'e göre insanların kendilerine karşı davranışlarının olumlu yönde geliştiğini söyleyen 153(%61,2) kadın vardır. Aile içi ilişkilerinin düzeldiğini söyleyen 182(%73,2) kadın olmuştur. Arkadaş çevresinin çoğaldığını söyleyen 203(%81,2) kadın vardır. Mikro kredi aldıktan sonra daha girişken olduğunu söyleyen kadın sayısı 209 (%83,6)'dur. Bu sonuçlar hipotezimizi doğrular yönde olmuştur. Mikro kredi cinsiyetler arası gelir eşitsizliğini gidermenin yanı sıra kadınların sosyal hayatlarında olumlu yönde değişime neden olmuştur.

H3a. “Mikro kredi alan kadınlara çevredeki insanların davranışları düzelmiştir”

Mikro kredi kullanan kadınların sosyal hayatlarıyla ilişkilendirdiğimiz bu alt hipotezimize göre ankete katılan kadınlara sorduğumuz, insanların size olan davranışları gelişti mi? sorusuna göre; insanların kendilerine karşı davranışlarının olumlu yönde geliştiğini söyleyen %61,2 (153 tane) yoğunlukta kadın vardır. Buna göre, bu alt hipotezimiz de doğrulanmıştır. (Tablo 55)

H3b. “Mikro kredi alan kadınların aile içi ilişkileri düzelmiştir”

Aile içi ilişkilerinin düzeldiğini söyleyen 182 kadın, %73,2 yoğunlukla kabul etmiştir. “Mikro kredi aile içi ilişkileri düzeltmektedir” alt hipotezimiz doğrulanmıştır. (Tablo 55)

H3c. “Mikro kredi alan kadınların arkadaş çevreleri gelişmiştir”

Arkadaş çevresinin çoğaldığını söyleyen 203 kadın %81,2 yoğunluk olarak alt hipotezimizi doğrulamıştır.(Tablo 55)

H3d. “Mikro kredi alan kadınlar daha girişken ve atak olmuşlardır”

Mikro kredi aldıktan sonra daha girişken olduğunu söyleyen kadın sayısı 209 olup, %83,6 yoğunluktadır. Bu alt hipotezimiz de doğrulanmıştır. (Tablo 55)

H4. “Mikro kredi kullanan kadınlar girişimcilik özelliği kazanmışlardır”

Mikro kredi alan kadınlara yeniden mikro kredi almayı düşünüp düşünmedikleri sorusuna, 206 (%82,4) gibi yüksek bir çoğunluk yeniden kredi almayı istediklerini belirtmiştir. Mikro kredi alarak ilerde karlı işler planlayıp planlamadıkları sorusuna 207(%82,8) gibi bir yoğunlukla olumlu cevap vererek ilerde karlı işler yapmayı düşündüklerini belirtmişlerdir. Bu sonuca göre; mikro kredi kullanan kadınlar girişimcilik özelliği kazanmışlardır hipotezimiz doğrulanmıştır.(Tablo 56)

SONUÇ VE ÖNERİLER

Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ve cinsiyetler arası gelir eşitsizliği, kendi başlarına önemli konular oldukları kadar, yoksulluk ile ilişkileri içinde de önemli konulardır. Küreselleşme sürecinde yaşanan değişimler kadınların yoksulluk olgusu ile olan ilişkilerini daha da yoğunlaştırmıştır. Kadınlar açısından yoksulluk, en başta gelir yoksulluğu şeklinde kendini göstermekte bunun yanında temel yapabilirliklerinin sınırlandırılması, şiddete maruz kalma, toplumdan dışlanma, kendi hayatlarıyla ilgili kararları verememek gibi pek çok olguyu da içermektedir. Kadınların gerek toplumsal gerekse çalışma hayatından dışlanmaları ve ikincil konumlarının sürekli yenilenmesi, yoksulluğun kadınlaşması sürecini hızlandırmaktadır.

Kadın yoksulluğu ile mücadele yalnızca yoksulluk sınırının üzerinde gelir elde etmeyi sağlamak olmamalı, düzenli bir gelir elde etmelerini sağlamak ve aynı zamanda bir insan hakları sorunu olarak kadınların kendi yaşamları üzerinde söz sahibi olmalarına engel olabilecek her türlü unsurla savaşılması anlamına gelmelidir.

Günümüzde yoksulluk sadece devletlerin çözmesi gereken bir sorun olmaktan uzaklaşarak, özel sektörün, sivil toplum kuruluşlarının ve uluslar arası örgütlerin ortaklaşa çözmesi gereken bir sorun haline gelmiştir. Bu yüzden dünyadaki bütün ülkelerin işbirliği içinde çalışması gerekmektedir.

Bangladeş'te ekonomi profesörü olan M. Yunus 1974 yılında köylerde yaptığı çalışma sayesinde Mikro Kredi sistemini geliştirmiştir. Bugün Grameen üyelerinin %97'sini kadınlar oluşturmaktadırlar. Mikro Kredi, Birleşmiş Milletlerin ortaya koyduğu Milenyum Kalkınma Hedeflerinin gerçekleştirilmesine yardımcı olan önemli bir araçtır. Dünyadaki yoksullukla mücadelede en etkili araç olan mikro krediden 150 milyondan fazla insan yararlanmaktadır. Asya, Afrika ve Latin Amerika gibi ülkelerde açlıkla mücadele eden fakir insanlar için hayatta kalma aracı olarak kullanılmaktadır. Gelişmiş ülkelerde ise, sosyal bağların güçlenmesini kolaylaştırmak için mikro kredi uygulamaları yapılmaktadır.

Türkiye, Grameen türü mikro kredi ile 2003 yılında tanışmıştır. Türkiye'de TGMP' nin hedef kitlesi fakir olan insanlar özellikle fakir olan kadınlardır. Eşinin geliri ne olursa olsun, gerek aile içi ilişkilerin düzenli bir şekilde işlemesi gerekse kadınların

kendi ayakları üzerinde durabilmesi için kendi ekonomik özgürlüklerine sahip olması gerekmektedir. Bu da mikro kredi sayesinde mümkün olabilmektedir.

Bilecik ilinde mikro kredi 2009 yılında uygulanmaya başlamış olmasına rağmen, 2010 yılı sonunda üye sayısı 719 kişi olup, 691 kişi mikro kredi kullanmıştır. Kullananların tamamının kadın olması ve ödemelerin düzenli olarak yapılması konumuz açısından önemlidir.

Çalışmamızda incelediğimiz temel konular; mikro kredinin cinsiyetler arası gelir eşitsizliğine çözüm olup olmadığı, kadınların mikro kredi kullanımı sayesinde ekonomik özgürlüklerine kavuşup kavuşmadıkları, mikro kredi almaya başladıktan sonra ekonomik olarak kendi kararlarını vermeyi başarıp başarmadıklarıdır.

Çalışmamızda uygulama sonuçlarında görüldüğü gibi mikro kredi kullanan kadınların gelirlerini ve aynı zamanda ailelerinin gelirini arttırmış bunun yanı sıra sosyal yaşantılarında gözle görülür iyileşmeler meydana getirmiştir. Gelirlerinin artmadığını söyleyen kadınlar bile mikro kredinin yararlarını göz ardı edemeyeceklerini vurgulamışlardır. Mikro krediye yapılan eleştirilerden biri krediyi kadınların aldığı ama kullanımını eşlerin yaptığı yönündedir. Ancak Bilecik'te kredi kullanan kadınların krediyi kendilerinin kullandığı gözlenmiştir. Sosyal boyutlarına baktığımızda, kadınların gelirlerini harcama kararı vermeye başlamaları, arkadaş çevrelerinin çoğalması ve aile içi ilişkilerine olumlu yönde yansması gibi çok önemli katkıları olmuştur. Kadınların krediden elde ettikleri karla hangi tür harcama yaptıkları sorulduğunda çoğunluk temel ihtiyaçlar için olduğunu söylemiştir. Bu da göstermektedir ki kadınlar kendilerinden önce ailelerini ve çocuklarını düşünmektedir. Bunun içindir ki gelirlerinin artması kadınları her açıdan güçlü kılacaktır. Kadınların güçlü olması demek, gelirlerini arttırması demek onların ailelerinin ve geleceğimiz olan çocuklarımızın da güçlü olması demektir. Kendi kararlarını vermeyi başaran kadınlar daha güçlü nesiller yetiştirerek ülkemizin geleceği açısından da önemli adımlar atmaktadırlar. Bir başka önemli konu, kadınlar hemcinslerine mikro kredi almalarını önermiştir.

Çak' ın Diyarbakır, Sakarya ve Kocaeli illerinde yaptığı araştırma sonuçlarına göre sosyal bakımdan sonuçların gelir artışına nazaran daha az olumlu olduğu gözlenmiştir (Çak, 2007: 138). Döşeyen' in Diyarbakır ilinde yaptığı çalışma sonucuna

göreyse sosyal yaşamı ilgilendiren konularda gözlenen değişim yok denecek kadar azdır (Döşeyen,2007:116-118). Uluoğlakçı' nın Ankara ili Mamak ve Altındağ ilçelerinde uyguladığı saha çalışmasının sonuçlarına göre ise mikro kredi bireyin kendisine ilişkin algısı, bilgi, beceri ya da kaynaklar üzerinde hiçbir olumlu etki yaratmadığı gözlenmiştir. Mikro kredi kullanan kadınlar çevrelerinden daha fazla saygı gördüklerini hissetmemişlerdir (Uluoğlakçı, 2009: 176).Bütün bu çalışmalardan çıkan sonuçların aksine bizim Bilecik ilinde yapmış olduğumuz çalışmanın sonuçlarına göre kadınların gelir artışları yanında sosyal hayatlarında belirgin olarak düzelmeler olduğu gözlenmiştir. Bilecik ilindeki mikro kredi uygulamalarının diğer illerde yapılan çalışmalara göre daha etkili olduğu tespit edilmiştir.

Çalışmamızın sonucuna göre; mikro kredi cinsiyetler arası gelir eşitsizliğini gidermede etkili bir araçtır. Bununla birlikte sistemin daha iyi işleyebilmesi ve özellikle kadınlar açısından daha yararlı bir hale getirilmesi gerekmektedir. Bunun içinde önerilerimizi aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

- Mikro kredi projelerinin başarılı olabilmesi ve uygun bir ortamın sağlanması ilk önce yasal çerçevenin çizilmesiyle mümkündür.
- Kadınların, sosyal ve ekonomik kararların alınması sürecine dahil edilmesi gerekmektedir. Kendi kararlarını kendilerinin verebilmesi için onlara daha büyük imkânlar sunulabilmelidir. Kısıtlı olanaklarla bu kadar büyük işler başaran kadınlar daha fazla imkân verildiğinde daha önemli işler başarabilirler.
- Mikro kredi projesiyle sunulan hizmetler neticesinde küçük ölçekli ve çoğunluğu el emeğine dayanan alanlarda işler yapılmakta ve bunun sonucunda hem yapılan üretim, hem de üretimi yapan kişiler kayıt dışı kalmaktadırlar. Bu konu önemle üzerinde durulması gereken bir konudur. Hem üretim yapan kadınlar açısından, hem de ülke ekonomimiz açısından acilen çözüm bekleyen bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.
- Mikro kredi projesine devlet tarafından önemli bir destek vardır. Bunun yanında mikro kredi kullanan kadınlara vergilerde kolaylık sağlamak, iş yeri açılmasını desteklemek, ucuz kredi temininde mikro kredi kuruluşlarına

destek, yurt dışından temin edilebilecek ucuz krediler için öncülük etmek gibi konularda da devlet desteği sağlanmalıdır.

- Mikro kredi kullanan kadınların en büyük sıkıntısı yaptıkları el işlerini pazarlayacak bir alan bulamamalarıdır. Bunun için belediyeler, sivil toplum kuruluşları, kadın dernekleri kadınlara bu konuda yardımcı olabilmelidir.
- Kadınların ürettikleri kültürel özellikleri olan ve ihracat edilebilir nitelikteki ürünlerin ihracatlarının teşvik edilebilmesi için ihracatçı birlikleri ile işbirliği içinde çalışılmalıdır. Kadınlara ürünlerini yurt dışında da tanıtabilecekleri ortamlar hazırlanabilmelidir.
- Dünyada başarıyla uygulanan mikro kredi projeleri ülkemiz tarafından da takip edilmeli ve ülkemizin ekonomik gerçekleri göz önünde bulundurularak bize uygun değişiklikler yapıldıktan sonra uygulama çalışmaları yapılmalıdır. Sosyal alandaki bir çok faydası bulunan mikro kredi faaliyetleri teşvik edilirken siyasi partilerle bağdaştırılmamalı, toplumun bütün kesimlerince bu yararlı faaliyetler desteklenmelidir.
- Türkiye’ de bölgeler arasındaki gelir farkları dikkate alınarak öncelikle bölge bazında, daha sonra illerin özellikleri dikkate alınarak mikro kredi sistemi bütün ülkede yaygınlaştırılmalıdır.

KAYNAKÇA

ACAR, Ş. , (2006):”Commercial Bank and Microfinance in Turkey”, *Banking the Unbankable*, s.31-33

ADAMAN, F. ve T.BULUT, (2007), *Diyarbakır’dan İstanbul’a 500 Milyonluk Umut Hikayeleri Mikro kredi Maceraları*, İletişim Yayınları, İstanbul

AKAD, M. , (1993), *Genel Kamu Hukuku*, Filiz Kitabevi, İstanbul

AKAD, M. ve B.V.DİNÇKOL, (2004),*Genel Kamu Hukuku*, İstanbul.

AKTAN, C.C. ve İ.Y. VURAL, (2002), “Yoksullukla Mücadele Stratejileri”, *Hak-İş Konfederasyonu Yayınları*; Ankara, s.5

AKYÜZ, F. , (2002), ”1980 Sonrası Dönemde Türkiye’de Gelir Dağılımı Dengesizliği ve Yoksulluğun Boyutlarını Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi” Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Yüksek lisans Tezi.

ARIKAN, Ç. , (1992), *Yoksulluk, Evlilikte Geçimsizlik ve Boşanma*, Ankara

AVCI, N. , (2003), ” Yükselen Bir Değer(!) Olarak Yoksulluk ve Türkiye” *Deniz Feneri yardımlaşma Ve dayanışma Derneği Yayını*, İstanbul, ss.122-133

AYDIN, D. ,(2007), “Küreselleşme ve Yoksulluk Sosyolojik Analizi” Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Bölümü Yüksek lisans Tezi, Elazığ

ATAR, Y. , (1997), “Demokratik Sistemde Sivil Toplumun Fonksiyonu ve Sivil Toplum Devlet Düalizmi”, *Yeni Türkiye Dergisi*, Sayı:18,Kasım -Aralık,ss:98-101

BAKIRCI, K. ,(2000), “İş Yerinde Cinsel Taciz ve Türk İş Hukukuna İlişkin Çözüm Önerileri”, [www.turkhukuksitesi.com.makale_25 htm](http://www.turkhukuksitesi.com.makale_25.htm) (06.08.2010).

BALKAN, B.vd , (2010), “ Mikro Giriřimcilere Yönelik Finansman Stratejisi: Mikro Finansman”, http://www.bulentbalkan.com/index_files/Page1597.htm(14. 07. 2010).

BAŞ, T. , (2010), *Anket Nasıl Hazırlanır? Nasıl Uygulanır? Nasıl Değerlendirilir?* Seçkin Yayıncılık San. ve Tic. A. Ş. ,Ankara

BELGE, M. , (2006), “Gelir Dağılımı Adaletsizliği”, Radikal Gazetesi, <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalYazar&ArticleID=786639&Yazar=MURAT%20BELGE&Date=30.12.2010&CategoryID=99> (30.12.2010)

BERGER, M. Ve M. BUVİNİC, (1989), “ Women’s Ventures: Assistance to the Informal Sector in Latin America” Kumarian Pres, Boulder.

Breaking the Vicious Cycle of Poverty Through Microcredit, <http://www.grameen-info.org/bank/bcycl.html>(01.12.2010).

BURRITT, K. , (2003), “Microfinance in Turkey:A Sector Assessment Report, United Nations Development Program Publication” TURKEY, p.25, <http://www.uncdf.org/english/microfinance/docs/sectorassessments/UNCDFTurkeyAssesment.pdf>(3.12.2010)

CHANT, S. , (2003), “Female Household Headship and the Feminisation of Poverty:Facts” Fictions and Forward Strategies,Gender Institute,London School of Economics and Political Science, London, UK<http://eprints.lse.ac.uk/574/>>(30/12/2010)

CHRİSTEN, R.P. ,T.R.LYMAN, (2003), ”Richard RESENBERG Microfinance Consensus Guidlines: Guiding Principles on Regulation and Supervision of Microfinance” CGAP,The World Bank Group,Washington, ss.5-6

CULL, R. , A. KUNT DEMİRGÜÇ ve K. C. , MORDUCH, (2006) , “Financial Performance and Outreach:A Global Analysis of Leading Microbanks” , http://www-wds.worldbank.org/servlet/WDS_IBank_Servlet?pcont=details&eid=000016406-20060124163013(05.04.2010).

CUTTER, W. BAWBON SPERO J. , L.D. TYSON (2000);”New World, New Deal”
Foreign Affairs, Palm Coost, <http://www.foreignaffairs.com/articles/55850/w-bowman-cutter-joan-spero-and-laura-dandrea-tyson/campaign-2000-new-world-new-deal-a-democratic-approach-to-glob>(30.12.2010)

ÇAK, D. , (2007), “Kalkınmanın Finansmanının Sağlanması Mikrokredi Yöntemi”
İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Doktora Tezi
İstanbul.

ÇELİK, A. , (2004), “ AB Ülkeleri ve Türkiye’de Gelir Eşitsizliği Piyasa Dağılımı-
Yeniden Dağılım” , *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 3,ss.53-91,<http://www.calismatoplum.org/sayi3/makale2.pdf>(10.05.2010).

DALKIRANOĞLU, T. , (2006), “Çalışma Yaşamında Kadın İşgücü ve Cinsiyet
Ayrımcılığı: Konaklama İşletmelerinde Bir Uygulama” ,Yüksek lisans Tezi, Anadolu
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir

DALKIRANOĞLU, T. ve F.G. ÇETİNEL, (2008), “Konaklama İşletmelerinde Kadın
ve Erkek Yöneticilerin Cinsiyet Ayrımcılığı’ na Karşı Tutumlarının Karşılaştırılması”
Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi; Sayı: 20, Kütahya, ss.277-298.

DEMİRAL, N. , H. EVİN ve B. DEMİRAL, (2007), “Yoksulluğun Küreselleşmesi ve
Küresel Yoksulluk” *IV. Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Bildiriler Kitabı: Küresel
Yoksulluk*, (Derleyen: Ali AKDEMİR ve ark.)Pozitif Matbaacılık, Çanakkale, 847-858

DEMİRBİLEK, S. , (2007), “Cinsiyet Ayrımcılığı’nın Sosyolojik Açıdan İncelenmesi”
Finans Politik&Ekonomik Yorumları, Cilt 44, Sayı:511 http://www.ekonomikyorumlar.com.tr/dergiler/makaleler/511/Sayi_511_Makale_01.pdf (28.05.2010)

DEMİRYÜREK, K. ve Z.AŞCI, (2008), “Kırsal Yoksullukla Mücadelede Yeni Adım: Mikrokredi” *HR.Ü.ZF.Dergisi*,12(4),s:73-79, http://ziraat.harran.edu.tr/zirfakdergi/2008_12_4.htm (14.05.2010)

DOLUN L. , (2005), *Mikro Finansman*, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.Araştırma Müdürlüğü, Ankara

DÖĞÜŞ S. , “Ortaçağ Anadolu’su’ nda Bir Kadın Teşkilâtı: Bâcıyân-ı Rûm”, Osmanlı Araştırmaları Vakfı, <http://www.osmanli.org.tr/yazi-4-262.html> (28.11.2010).

DÖKMEN, Z. , (2004), *Toplumsal Cinsiyet*, Sistem Yayıncılık, İstanbul.

DÖŞEYEN, A. , (2007), “Yoksullukla Mücadele programlarından Mikrokredi ve Türkiye Diyarbakır Örneği Başarı Değerlendirmesi”, İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek lisans Tezi,İstanbul.

DUMANLI, R. , (2002), “Yoksulluk Kavramı, Ölçülmesi ve Gelir Dağılımı İlişkileri” C.C. Aktan (Editör), *Yoksullukla Mücadele Stratejileri*, Ankara, Hak-İş Konfederasyonu Yayını, ss. 211-229

DURAL, A. B. , B. R. EKİZCELEROĞLU ve C.E.CON, (2007); “Küresel Yoksullaşma-Az Gelişmişlik Açmazının Türk Siyasal-Toplumsal Yaşamına Etkileri”, *IV.Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Bildiriler Kitabı:Küresel Yoksulluk*, (Derleyen : Ali AKDEMİR ve ark.)Pozitif Matbaacılık, Çanakkale, ss.317-328

DÜNDAR, S.O. , (2007), “Mikro Finans”,Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Ankara,http://www.tkb.com.tr/data/file/raporlar/ESA/ga/2007-GA/GA-07-05-28_Mikro_Finansman.pdf (8/12/2010).

ECEVİT, Y. , (2003), “Toplumsal Cinsiyetle Yoksulluk İlişkisi Nasıl Kurulabilir? Bu İlişki Nasıl Çalışabilir?”, *C.Ü.Tıp Fakültesi Dergisi* 25(4),ss.83-88
<http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/495.pdf>(30.06.2010)

EKİN, N., (1990), *Değişen Bir Toplumda Kadının İstihdam İmkânlarının Geliştirilmesi*, İş ve İşçi Bulma Kurumu Yayını, Ankara.

ENSARİ, S. ,(2010); “Tük’ in Yoksulluk Analizleri Üzerine” Yıl:24 Sayı:87, *Maliye finans Yazıları*, http://www.finanskulup.org.tr/assets/maliyefinans/87/MFY-87_Siddik_Ensari_Yoksulluk_Analizleri.pdf(27.05.2010)

GBEZO, E. B. , (1999); “Microcredit in West Africa: How small loans make a big impact on poverty” (Batı Afrika’da Mikro kredi: Küçük kredilerin yoksulluk üstündeki büyük etkileri), ILO, World of Work, No: 31

GONYEA, J., (1994); “The Paradox of the Advantaged Elder and the Feminisation of Poverty” , *Social Work, Volume 39*, No:21, Boston Üniversitesi, ss. 35-40

GÖREN, Z. ,(1999); *Anayasa Hukukuna Giriş*, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, İzmir.

GRAMEEN BANK: A Short History of Grameen Bank, <http://www.grameen.info.org/bank/hist.html> (01.12.2010).

GROSSMAN, H. ,(2006); *Demand Study for Microfinance in Turkey:Result from a Field Survey*, Bankakademie International w.place.p.28

GÜL, H. ve C.ERGUN, (2003), “Mutlak Yoksulluk ve Nedenleri: Ankara Örneği”, “Yoksulluk”, *Deniz Feneri Yayınları, Cilt: 1*, İstanbul, s.386-396.

GÜRER, A. , (2010), “Dünyada ve Türkiye’de Küreselleşme ve Yoksulluk Süreci”, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkiler Anabilim Dalı, Yönetim ve Çalışma Psikolojisi Bilim Dalı, Yüksek lisans Tezi, İstanbul.

GÜNDOĞAN, N. , (2008); “Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele”,*Ankara Sanayi Odası* , ss.42-56 , <http://www.e-aso.org.tr/html/TUR/asamedya/ocak-şubat2008/Dosya.pdf> (29.11.2010).

GÜNEŞ, F. , (2002); “Yoksulluk Olgusu ve Kadının Yoksulluk Deneyimi”, http://www.sav.org.tr/Almanak_yazilar%5CSen_Yok_02_F_Gunes.htm(25/03/2010).

HARRİSON, A. , (2006); “ Globalization and Poverty”, http://www.nber.org/papers/w12347.pdf?new_window=1(01/12/2010).

HAMİT, H. , (2001), *İslam’da Feminizm*, Okumuş Adam Yayınları 7,Güncel 1,İstanbul

HAQUE, M. S. ve M. YAMAO, (2008); “Can Microcredit Alleviate Rural Poverty? A Case Study of Bangladesh” *Proceeding of World Academy of Science, Engineering and Technology*, Sayı: 36,s.663-671.

HOQUE, M. ve I. YOSHİHİTO, (2008); “ Participation And Decision Making Role of Rural Women In Economic Activities: A Comparative Study For Members And Non-Members of The Micro-Credit Organizations In Bangladesh” *Journal of Social Science*, 4(3), s.229-236.

Human Rights And Equal Opportunity Commision, (2006) <http://www.humanrights.gov.av> (29.07.2010)

Human Development Report, (2009), http://www.undp.org.tr/publicationsDocuments/UNDP_%20GHDR_TR.pdf (28.07.2010)

İŞİĞİÇOK, E. , (1998); “Türkiye’de Gelir Dağılımı ve 1987-1994 Gelir Dağılımı Araştırmalarının Karşılaştırmalı Bir Analizi” *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi C.16*,Bursa, s.1.

İŞİK B. , N.İŞİK , (2007), “Yoksullukla Mücadelede Başarılı Bir Araç: Mikro kredi”
IV. Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Bildiriler Kitabı: Küresel Yoksulluk,(Derleyen:
Ali AKDEMİR ve ark.)Pozitif Matbaacılık, Çanakkale,847-858

İSLAM, M. N. , (2006), “Mikro finans Uygulamasında Bangladeş ve Türkiye’de Başarı
Koşulları”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı
Doktora Tezi, İstanbul.

İNCEKARA, A. ,(2003); “Bilecik İlinin Ekonomik Gelişmesi “İktisadi Araştırmalar
Vakfı Seminer Kitabı, İstanbul

İNCİROĞLU, L. ,(2010); “Çalışma Hayatında Kadın”, <http://www.calismahayati.netmakale11.htm> (07.05.2010).

KABEER, N. , (1994), *Reversed Realities: Gender Hierarchies in Development Thought*, New York, Verso.

KABEER, N. , (2001), “Conflicts over Credit:Re-Evaluating the Empowerment
Potential of Loans to Women in Rural Bangladesh”, *World Development*, Vol: 29 No:1,
ss.63-84.

KAR, B. , (2007), *Yerel Demokrasi ve Kent Yönetimi*, Plato Danışmanlık, İstanbul

KARATAŞ, K. , (2003); “Yoksulluk, Yoksullukla Savaşımında Sivil Toplum ve Etik
Boyut: Bir Sosyal Hizmet Yaklaşımı”, *Deniz Feneri Yayınları*, İstanbul, ss.90-102.

KHANDKER, S. , (1998) , *Fighting Poverty with Microcredit:Experience in Bangladesh*, Oxford University Press, Washington, pp.26-28.

KORKMAZ, E. vd. , (2004), *Mikrokredi Modeli Yoluyla Yoksulluğun Azaltılması: İstanbul Örneği* , İstanbul Ticaret Odası, İstanbul.

KSGM, (2008), “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008-2013”
http://www.Ksgm.gov.tr_pdf_TCEUlusaleylemplani.pdf(05.05.2010)

KSGM,(2008),“Yetki ve Karar Alma Sürecinde Kadın” s.9 http://www.ksgm.gov.tr_pdf_kararalma.pdf (05.05.2010)

KULA DEMİR, N. , S. KULA. , (2007), “Kadın Sorununa Yönelen Sivil Toplum Örgütlerinin Kadınların Yoksulluğu Konusuna Eğilimleri” *IV.Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Bildiriler Kitabı:Küresel Yoksulluk*,(Derleyen : Ali AKDEMİR ve ark.) Pozitif Matbaacılık, Çanakkale, ss.461-479

KUŞTEPELİ, Y. ve U. HALAÇ, (2004), “Türkiye’de Genel Gelir Dağılımının Analizi ve İyileştirilmesi” Dokuz Eylül Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,6(4), İzmir,ss.143-160, <http://www.sbe.deu.edu.tr/dergi/cilt6.sayı4/6.4%20kustepeli-halac.pdf> (20.08.2010)

KULE, H. Ve M. ES. , (2007); “Türkiye’de Kentsel Yoksulluk Kocaeli Örneği”
<http://iibf.kocaeli.edu.tr/ceko/ssk/kitap50/15pdf>(29/11/2010).

KÜNTAY, E. , (2002), 21.Yüzyılda Çağdaşlık ve Köleci Uygulamalar Paradoksu, Editör Y. ÖZDEK, (*Yoksulluk Şiddet ve İnsan Hakları*), TODAİ İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi, Ankara, ss. 143-155

LOFÇA, İ. vd. , (2010), “*Mikrokredi ve Yoksulluk : Yoksulluğun Olmadığı Bir Dünyaya Doğru*” Kahramanmaraş Valiliği , Kahramanmaraş.

LOSCOSSO, K.A. ve J. ROBINSON, (1991), Barriers to Women’s Small-Business Success in the United States, *Gender & Society*, 5,511-532.

MAYOUX, L. , (2001), “ Tackling the Downside: Social Capital, Women’s Empowerment and Microfinance in Cameroon”, *Development and Change*, 32(3),421-450.

MAYOUX, L. , (2002), “Gender Dimensions of Micro-Insurance: Questioning The New Bootstraps” , http://devnet.anu.edu.au/GenderPacific/pdfs/06_gen_status_mayaux.pdf(27.05.2010).

M.E.B. ,(2007/2008), “Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim” http://sgb.meb.gov.tr/istatistik/meb_istatistikleri_orgun_egitim_2007_2008.pdf (05.05.2010).

Milliyet- CNN Türk “Umuda Kredi” Programı Röportajı <http://www.milliyet.com/2006/10/13/son/sondun18.asp> (14.05.2010).

NAVAJAS, S. , (2006), “ *Microfinance in Latin America and the Caribbean: How Large Is the Market?*”, Sustainable Development Department Best Practices Series, No- 135, InterAmerican Development Bank, Washington, D.C.

NTV | 5 Temmuz 2007 Röportajı, Hürriyet Gazetesi 6 Temmuz 2007, <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=11211637&tarih=2009-03-15> (17.02.2010)

OKUMUŞ, Ş. , (2010), “*Dünya’da ve Türkiye’de Mikro finansman ve Yoksulluğun Azaltılması-Teori ve Uygulamalar-*”, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul

ÖĞÜT, A. , (2010), “Türkiye’de Kadın Girişimciliğin ve Yöneticiliğin Önündeki Güçlükler: Cam Tavan Sendromu” *Dergi Cilt:1 Sayı/3751 i/ 347* eric doc.(25.10.2010)

ÖNCE, G. , M. MARANGOZ ve H.FIRAT ŞİMŞEK, (2007), “ Sivil Toplum Kuruluşlarında Müşteri Yönlülük ve İnnovasyonun Örgütsel Performans İle İlişkisi” *IV.Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Bildiriler Kitabı: Küresel Yoksulluk*, (Derleyen : Ali AKDEMİR ve ark.) Pozitif Matbaacılık, Çanakkale, ss. 917-935

ÖNER, E. , (2007), “Mikro finans Sistemi Ve Türkiye İçin Bir Model Önerisi”, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Finansman Bilim dalı, Yüksek lisans Tezi; Ankara.

ÖZDEŞ, T. , (2005), *Kur'an ve Cinsiyet Ayrımcılığı*, Fecr Yayınları, İstanbul

ÖZPINAR, Ş. , F. ÇONDUR, (2007), “ Küreselleşme ve Kadın Yoksulluğu” *IV.Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Bildiriler Kitabı:Küresel Yoksulluk*, (Derleyen : Ali AKDEMİR ve ark.)Pozitif Matbaacılık, Çanakkale, ss. 481-490

ÖZTÜRK, M. ve B. I. ÇETİN, (2009), “Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluk ve Kadınlar” *Journal of Yaşar University* , ss.2661- 2698, http://joy.yasar.edu.tr/makale/no16_vol4/09-OZTURK-CETIN.pdf (07/05/2010).

PANJAİTAN, R. D. M. ve K.C. DRİOADİSURYO, (1999), “Gender, self-employment and microcredit programs:An Indonesian case study’’, *The Quarterly Review of Economics and Finance*, Vol. 39, USA, ss.769-779.

PİYUSH, T. ve S. M. FAHAD, Microfinance Institution in India, <http://www.gdrc.org/icm/conceptpaper.india.htm>.(17.09.2010).

RANKİN, K. N. , (2002), “Social Capital, Microfinance, And The Politics of Development” *Feminist Economics*, 8:1,1- 24 (“Sosyal Sermaye, Mikro finans ve Gelişim Politikaları”)

ROBİNSON, M. S. ; (2001); “The Microfinance Revolution: Sustainable Finance fort he Poor” *The World Bank*, Washington D.C.,pp10-11

SALLAN GÜL, S. , (2002), “Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadelenin Sosyolojik Boyutları: Göreliden Mutlak Yoksulluğa”, Ed. Y. ÖZDEK. , *Yoksulluk Şiddet ve İnsan Hakları*, TODAİ Yayınları, Ankara, ss.107-118

SAVCI, İ. , (1999), “Toplumsal Cinsiyet ve Teknoloji”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C:54, Ankara(<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/478/5518.pdf>) (29.11.2010)

SAYAR ÖZKAN, G. ve B.ÖZKAN, (2010), “Kadın Çalışanlara Yönelik Ücret Ayrımcılığı ve Kadın Ücretlerinin Belirleyicilerine Yönelik Bir Araştırma” ss. 91-103 <http://calismatoplum.orgs/sayi24/ozkan.pdf> (25.10.2010)

Sekizinci Beş Yıllık kalkınma Planı , (2001), *Gelir Dağılımı’nın İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Raporu*, , [http://www.ekutup.dpt.gov.tr/plan/viii/plan8 str.doc](http://www.ekutup.dpt.gov.tr/plan/viii/plan8_str.doc) (30.12.2010)

SEYYAR, A. , (2002), *Sosyal Siyaset Terimleri*, Beta Basım Yayım, İstanbul.

SUNAR, L. , (2003) “Yoksulluğun önlenmesinde Sivil Toplumun Rolü ve Gönül Kuşağı Derneği; Yoksulluk-3” , *Deniz Feneri Yardımlaşma Derneği*, İstanbul.

ŞENGÜL, S. , (2004), “Türkiye’de Yoksulluk Profili ve Gelir Gruplarına Göre Gıda Talebi”, [Elektronik versiyon] [http://www.aeri.org.tr/pdf/119%20-%20PRY Yoksulluk.pdf](http://www.aeri.org.tr/pdf/119%20-%20PRY%20Yoksulluk.pdf) (19.08.2010)

ŞENOL CANTEK, F. , (2001), “Fakir/Haneler: Yoksulluğun Ev Hali”, *Birikim*, Sayı:89,İstanbul.<http://www.birikimdergisi.com/birikim/kisi.aspx?kid=2545> (19.08.2010)

ŞENSOY, A. , (2006); “Commercial Bank and Microfinance in Turkey” Banking the Unbankable, UNDI, [http://www.undp.org.tr/docandPucDocuments/Microfinance Sector Assesment_UNDP-Turkey.pdf](http://www.undp.org.tr/docandPucDocuments/Microfinance%20Sector%20Assesment_UNDP-Turkey.pdf)(07.05.2010).

TGMP, (2008); “10000.’İnci - Üyeye Mikrokredi’’ el kitapçığı; Ankara

TEKELİ, İ. , (2000), “Kent Yoksulluğu ve Modernite’ nin Bu Soruya Yaklaşım Seçenekleri Üzerine”, Ed. A.H AKDER, Devlet Reformu Yoksulluk, <http://www.planlamaorg/new/makaleler/kent-yoksullugu-ve-modernite.htm>(18.11.2010)

TOKSÖZ, G. , (2007), “Türkiye’de Kadın İstihdamı Raporu” *ILO Türkiye Direktörlüğü*

TÜİK, (2010), “Hanehalkı İşgücü anketi Sonuçları” <http://www.tuik.gov.tr> (07.05.2010)

TUTAR, E. ve M.DEMİRAL, (2007); “Türkiye’de Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları(STK’ nın Önemi” *IV.Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Bildiriler Kitabı:Küresel Yoksulluk*,(Derleyen : Ali AKDEMİR ve ark.)Pozitif Matbaacılık, Çanakkale.

TÜMER, M. , (2007), “Küreselleşme Kavramı, Türkiye Ekonomisine ve Savunma Sanayiine Etkileri” Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye ve Ekonomi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır.

TÜRK-İŞ, “Ocak 2009 Açlık ve Yoksulluk Sınırı”, <http://www.turkis.org.tr/source.cms.docs/turkis.org.tr.ce/docs/file/aclikocak09.pdf>(28.12.2010).

TÜRK-İŞ, “Aralık 2010 Açlık ve Yoksulluk Sınırı”, <http://www.turkis.org.tr/source.cms.docs/turkis.org.tr.ce/docs/file/aclikaralik.10.pdf> (28.12.2010).

TÜSİAD, (2000), “Türkiye’de Bireysel Gelir Dağılımı ve Yoksulluk-AB İle Karşılaştırma”, <http://www.tusiad.org/turkish/rapor/gelir/BOLUM4.pdf>.(27.12.2010).

ULUOĞLAKÇI C.(2009): “Bir Yoksullukla Mücadele Aracı Olarak Mikro finansman: Ankara Örneği” , Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Sosyoloji Bölümü, Yüksek lisans tezi, Ankara.

UNDP, “ Human Development Report 2007/2008” s.238.

UNDP, “Human Development Report 2009”, s.181.

UNDP, (2009), http://www.UN_HDR_2009.pdf(28.07.2010)

USAİD, (2000), "Housing Microfinance İnitaiatives Synthesis and Regional Summary: Asya, Latin America and Sub-Saharan Africa Case Studies", s.52

UYSAL, T, (2009) , " Kapitalizm, Kriz ve Sadaka Kültürünün Temelleri 2", <http://www.sonbaski.com/tr/?p=421>(17.08.2010).

 NAL, A. ve H. KAYA, (2009), " Küresel Kriz ve Türkiye", *Ekonomi ve Politika Araştırmaları Merkezi*, İstanbul (<http://www.scribd.com/doc/13705867/Kuresel-Kriz-Ve-Turkiye-Ekopolitik-Rapor10-Subat-2009>(03.07.2011))

YILMAZER,M.,(2004), "Yoksulluğun  nlenmesinde Toplumsal Reformun Gerekliliği" *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Cilt:2,Sayı:1*, Manisa, ss. 119-135

YUNUS, M. , (2003), *Yoksulluğun Bulunmadığı Bir Dünyaya Doğru*, Doğan Yayıncılık İstanbul.

ZANBAK, T. , (2008), "Kırsal Kadının Kalkındırılmasında Mikro Kredi Kullanımı: Alaniçi Köyü  rneęi ", Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek lisans Tezi Bornova-İzmir.

http://www.bilecik.gov.tr/default_B0.aspx?content=217 (14.01.2011)

<http://www.bilecikkulturturizm.gov.tr/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF445139E278E0BCE22B1498BB4C85A33A>(04.09.2010)

<http://www.bilecikozeledare.gov.tr/haber.asp?HIId=28>(23.07.2010)

http://www.dunyabulteni.net/news_detail.php?id=85041(14.05.2010)

<http://grameenfoundation.org/>(02.12.2010)

<http://www1.haberler.com/mikro-kredi-ile-carsi-mucizesi-haberi/> (18.07.2010)

<http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/1602723.asp?gid=254>(30.12.2010)

<http://www.israf.org/pdf/mikrofinansman-farki.pdf>.(12.07.2010)

<http://www.kedv.org.tr>(03.05.2010)

<http://www.ksgm.gov.tr/pdf/ekonomi.pdf> (05.05.2010)

http://www.ksgm.gov.tr/kanun_firsatesitligi.php (22.07.2010)

http://www.microfinancegateway.org/files/30667_file_Book_AccessforAll.pdf,s.23
(12.07.2010)

<http://www.milliyet.com/2006/10/13/son/sondun18.asp> (17.02.2010- 13.07.2010)

<http://ozdiyarbakirgazete.com/> (19.07.2010)

<http://www.sewa.org/>(03.12.2010)

<http://www.tgmp.gov.tr>(18.07.2010-20.07.2010)

<http://www.tgmp.net/finansal.html> (04.01.2011)

<https://www.tuik.gov.tr/>(16.08.2010)

http://www.turkmedya.com/V1/Pg/NewsCityDetail/NewID/259099/CatID/6/CityCode/11/CityName/Bilecik/CountryID//Header/mikro_kredi_uygulamalari.html (17.01.2010)

<http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/>(21.10.2010)

<http://www.undp.org/policy/docs/policynotes/gender-gdec02.doc>(29.07.2010)

http://www.unicef.org/turkey/gr/_ge21jb.html(26.05.2010)Eğitimin Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi, Türkiye 2003, 10

http://www.uzunkoprusgb.gov.tr/?x=sayfa&sayfa_id=30 (29.12.2010)

EKLER

EK 1: Diyarbakır Mikro Kredi arşısı

Diyarbakır arşısına yaptığımız ziyaret sonucunda bu çarşıda satış yapan 12 bayan olduğunu gördük. Ziyaretimiz sırasında bayanların tamamı orada değildi. Karşılaştığımız bayanlarla görüşme fırsatı bulduk.

Resim 1: Diyarbakır Mikro Kredi arşısı(14.06.2010)

Resim 2: Mikro Kredi arşısında Standı Olan Bayanlarla Yapılan Söyleşi

Resim 3: Birsen GÖKÇEK

14.06.2010

Birsen Hanım bekâr. 6 kardeşler; 5'i kız 1 erkek. Birsen GÖKÇEK hiç okula gitmemiş. Şimdi okuma yazma öğreniyor. 8 yıldır mikro kredi alıyor. İlk aldığı 500 TL Mikro Kredi almış. Şu anda 4000 TL kredi alıyor. Haftalık geri ödemesi 27.500TL Mikro Kredi almaya başlama öyküsü çok ilginç; babasının bir marketi var. Tabi o da babasının yokluğunda markette çalışıyor. Evde televizyon seyrederken mikro kredi ile ilgili haberleri duymuş ve ilgisini çekmiş. Kendi kendine neden bende almayayım diye düşünmüş. Bu krediyi alabilmek için Sosyal Yardımlaşma Müdürlüğü'ne başvurmuş. Ama oradan bu konuyla ilgili olumsuz yanıt almış. Böyle bir kredinin varlığından bile habersiz olduklarını öğrenmiş. Bu arada ümidini kaybetmemiş. Yine böyle bir gün krediyi sormak için gittiğinde DİYARBAKIR' a ilk krediyi vermek için gelen Muhammed YUNUS ve ailesiyle tanışma fırsatı yakalamış. Kız arkadaşının yardımıyla krediyi almış. 15 kişilik grup oluşturmuş. Grubun başkanlığını yapıyor. Yaptığı el işlerini satıyor. Fransa'ya bile satış yaptığını ifade ediyor. Kadın Koruma Derneği olan ÇATON' a üye. Kadın kollarında görevli. Antalya ilinde yaptığı el işlerini sergi sayesinde tanıtma imkânı bulmuş. Meryem Ana Kilisesi'nde sergi açmışlar.

Mikro Kredi almadan önce içine kapanık, konuşmak istemeyen, çekingen birisi iken şimdi sosyal ilişkileri düzelmiş, insanlarla iletişim kurmaktan çekinmiyor. Parasal açıdan kredinin hayatında önemli değişiklikler yaratmadığını ancak sosyal açıdan çok fark yarattığını düşünüyor.

Resim 4: Bedia ŞİMAL(14.06.2010)

Bedia Hanım evli ve 8 çocuğu var.3 kızı okula gidiyor. Oğlu Konya’da Üniversite’de okuyor. Türkçeyi çok az konuşabiliyor. Ancak yaptığımız konuşmada kendisini gayet iyi anlattı. Sorduğumuz sorulara Türkçe cevap verdi. 4 senedir mikro kredi alıyor. İlk 500 TL kredi alarak başlamış. Ödemeleri düzenli olunca kredi almaya devam etmiş. Şu anda 1000 TL alıyor. Geri ödemesi haftalık 27.000 TL. 46 haftada ödeyecek. Bu ödemenin 2. 00 TL’sinin tasarruf olduğunu ifade etti.3 senedir bu çarşıda yaptığı el işlerini tanıtıp satmaya devam ediyor.

Resim 5: Hazal DOĞRU

Hazal Hanım Diyarbakır’ 11. Evli ve 5 tane çocuğu var; 3 kız, 2 erkek. Şu anda 1000 TL kredi çekmiş. Eşi inşaatlarda iş buldukça çalışıyor. Oturdıkları ev kendilerine ait. Mikro kredi gelirlerini daha çok çocuklarına harcıyor, okul masraflarını çıkarıyor. Mikro kredi almaktan memnun olduğunu söylüyor.

Resim 6: Vesile GÜLER

Vesile Hanım Bingöl'ü. Evli ve 4 çocuk annesi. 1 oğlu üniversitede okuyor. Kızı ortaokulu bitirmiş. 4 yıldır mikro kredi alıyor. 500 TL ile başlamış. En son 2.500 TL çekmiş. 13 Haziran 2010 günü 3 yıl bitmiş 4. yıla girmiş bu çarşıda satış yapıyor. Diyarbakır'da Şemsiler mahallesinde grubu var.

Eşinin marketi varmış, iflas etmiş. Vesile hanımda eşinin desteğiyle bu krediyi almaya karar vermiş. Eşi şu anda fırında işçi olarak çalışmaktadır.

Resim 7: Kredi çarşısında satılan el işlerinden örnekler (14.06.2010)

Diyarbakır Kredi çarşısında hanımlar yaptıkları el işlerini sergileyerek satma fırsatı bulmuşlar. Bu imkânın onlara verilmesinden oldukça memnun olmuşlar. Çünkü yapılan el işlerini yakın çevrelerinden başka satacak yer bulamadıkları için bu mekân onlar için çok faydalı olmuştur.

EK 2: MİKRO KREDİ KULLANIM ANKETİ

Bu anket Bilecik Üniversitesinde yürüttüğüm tez çalışması için hazırlanmıştır. Vereceğiniz cevaplar sadece bilimsel amaçla kullanılacaktır. Başka hiçbir kurumla ya da kişiyle paylaşılmayacaktır.

Mikro kredinin cinsiyetler arasındaki gelir eşitsizliğini gidermede etkili bir araç olup olmadığını ölçmek için cevaplarınız bizim için önemlidir.

Şimdiden bütün katılımcılara teşekkür ederim,

1. Yaşınız?

2. Eğitim Seviyeniz Nedir?

☐ Yok ☐ İlköğretim ☐ Ortaöğretim ☐ Yükseköğretim

3. Medeni Durumunuz Nedir?

☐ Bekâr ☐ Evli ☐ Dul /Boşanmış

4. (Evli ise)Eş seçiminizi kim yaptı?

☐ Görücü Usulü ile oldu ☐ Kendim karar verdim.

5 a. Eşiniz çalışıyor mu?

☐ Evet (5 b'ye git) ☐ Hayır (6'ya git)

5 b.Eşiniz ne iş yapıyor?

☐ Esnaf ☐ Memur ☐ İşçi ☐ Çiftçi ☐ Emekli ☐ Serbest Meslek

5 c.Eşinizin aylık kazancı nedir?(*Şu anki kazancı*)

☐ 400TL- 600TL arası
☐ 601TL- 800 TL arası
☐ 801TL-1000TL arası
☐ 1001TL-1200TL arası
☐ 1201 ve fazlası

6.Ailenizin toplam aylık geliri ne kadardı?(*mikrokredi almadan önceki durum*)

☐ 500- 750 TL arası
☐ 751- 1000 TL arası
☐ 1001- 1250 TL arası
☐ 1251- 1500 TL arası
☐ 1501- 2000 TL arası
☐ 2001TL'den fazla

7.Ailenizin şu anki toplam aylık geliri ne kadardır?

☐ 500- 750TL arası
☐ 751 - 1.000 TL arası
☐ 1.001-1.250TL arası
☐ 1.251-1.500TL arası
☐ 1.501-2.000 TL arası
☐ 2.001TL'den fazla

8.Evde kaç kişi yaşıyorsunuz?

9. Evde Kararları Kim Vermektedir. (özellikle ekonomi ile ilgili kararlar)

- ☐ Eşim
☐ Ben
☐ Ortak karar alırsınız
☐ Aile büyükleri karar verir

10.Oturduğunuz Ev kime ait?

- ☐ Kendi eviniz ☐ Kira ☐ Kendi eviniz değil ama ücretsiz oturuyorsunuz.
☐ Lojman

11. Mikro kredi almadan önce başka bir işte çalışıyor muydunuz?

- ☐ Evet ☐ Hayır

12.Cevabınız Evet ise hangi işte çalışıyordunuz?

- ☐ Memur ☐ İşçi ☐ Serbest meslek ☐ Kendi işyerim vardı

13. İlk krediyi ne zaman aldınız?.....

14. Aldığınız kredi miktarı ne kadardır?(Birden fazlaysa miktarları sırasıyla söyleyiniz).....

15. Mikro krediden aldığınız krediyi hangi alanda iş yapmak için kullandınız?

- ☐ Tekstil ☐ Dikiş ☐ Kuaför ☐ El işi /Nakış ☐ Tuhafiye ☐ Diğer
☐(Başka bir işse yazınız)

16.Mikro krediden aldığınız krediyle yaptığınız işte ;

- ☐ Tek başıma çalışıyorum ☐ Eşim çalışıyor ☐ Yanımda işçi çalıştırıyorum ()
Eşimle beraber çalışıyorum

17. Mikro kredi kullanmaya başladıktan sonra elde ettiğiniz kârı en çok harcadığınız alan hangisidir?

- ☐ Temel ihtiyaç ☐ Genel ihtiyaç ☐ Eğitim ve Sağlık ☐ Tasarruf ☐ Yatırım
☐ Diğer

Lütfen aşağıdaki ifadeleri dikkatlice okuyun ve kendinize uygun bulduğunuz şıkka işaretleyin

Mikro kredi Alma Nedenleriniz Nelerdir?		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
18	Borçlarımı ödeyebilmek					
19	Geçimimi temin etmek					
20	Çocuklarımla eğitimi					

21	Eşimin isteği üzerine					
22	Mevcut işimi büyütmek					
23	Yeni bir iş kurmak					
Mikro kredi Almanız Gelirinizi Nasıl Etkiledi?		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
24	Sadece benim kazandığım para arttı					
25	Evimize giren toplam para arttı					
26	Ev gelirini harcama konusunda karar vermede mikro kredi almadan önceye göre durumum düzeldi					
27	Kendi kazandığım geliri harcama konusunda kendi kararlarımı kendim vermeye başladım					
Mikro kredi Sosyal İlişkilerinize Nasıl Yansıdı?		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
28	İnsanların bana olan davranışları çok gelişti					
29	Aile içi ilişkilerimiz düzeldi					
30	Arkadaş çevrem çoğaldı					
31	Daha girişken bir insan oldum(konuşkan, atak)					
Mikro kredi ile ilgili ileriye dönük düşünceleriniz nedir?		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
32	Yeniden mikro kredi almayı düşünüyorum					
33	Mikro kredi alarak ilerde daha karlı işler yaparım diye planlıyorum					
34	Mikro krediyi ekonomik özgürlük isteyen bayanlara öneririm					

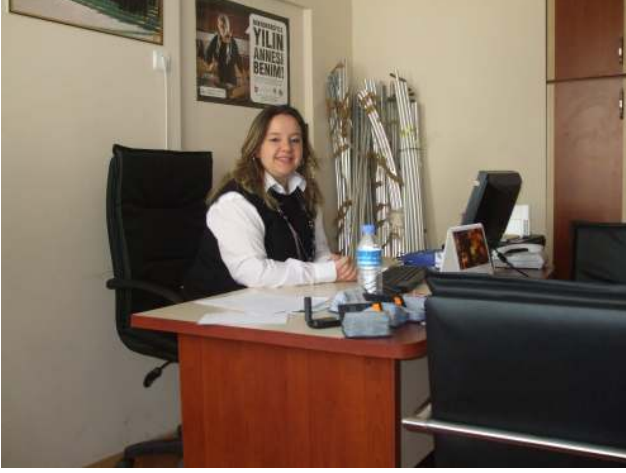
EK 3: TGMP Bilecik Şubesi Resimleri

Resim 8: TGMP Bilecik Şubesi

Resim 9: TGMP Bilecik Şubesi Merkez Müdürü Özlem BAŞTÜRK

Resim 10: TGMP Bilecik Şubesi personeli Özlem CEYLAN

Fotoğraf

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Refiye AKKUL
Doğum Yeri ve Tarihi : Keskin/ KIRIKKALE - 1974

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi/İktisat
Bölümü (Açıköğretim)
Yüksek Lisans Öğrenimi : Bilecik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat
Anabilim dalı/ İktisat Bölümü
Bildiği Yabancı Diller : Almanca
Bilimsel Faaliyetleri :

İş Deneyimi

Stajlar : --
Projeler : --
Çalıştığı Kurumlar : Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Büroları

İletişim

Adres: AÖF Bilecik Bürosu Gazipaşa Mah. Ahmetbey Sokak No:17/A

BİLECİK

Tel: 0 228 2130795

E-Posta Adresi : refiyeakkul@hotmail.com

Tarih:

İmza: